

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İK-YL-2008-.....**

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE YOKSULLUK

**HAZIRLAYAN
Nermin YALÇIN**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Necmiye CÖMERTLER**

AYDIN-2008

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI
İK-YL-2008-.....**

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE YOKSULLUK

**HAZIRLAYAN
Nermin YALÇIN**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Necmiye CÖMERTLER**

AYDIN-2008

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İktisat Ana Bilim Dalı öğrencisi Nermin Yalçın tarafından hazırlanan Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk başlıklı tez,.....tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı	:	Kurumu	:	İmzası:
(Başkan)		.....		.....
.....		.....		.....
.....		.....		.....
.....		.....		.....
.....		.....		.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun .....sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Unvanı, Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı :

İmza :

BAŞLIK: SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE YOKSULLUK**YAZAR ADI-SOYADI: Nermin YALÇIN****ÖZET**

Yoksulluk, gelişmişlik düzeyleri her ne olursa olsun tüm ülkelerin ortak bir sorunu olup, küresel bir boyut kazanmıştır. Geçmiş çok eski dönemlere dayanan yoksulluk, artık ulusallıktan, yerellikten çıkıp uluslararası alana yayılmış durumdadır.

Yoksulluk, kişilerin insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesini yakalamalarını engelleyen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sorun hem toplumsal alanda huzursuzluğa ve kargaşaya yol açarak kişiler arasında fırsat eşitsizliği yaratmakta hem de yeterli geliri elde edemeyen kişilerin hayatlarını idame ettirmekte zorlanmasına ve sosyalleşmekten uzak kalmalarına yol açmaktadır.

Sosyal devlet olmanın gereği olarak devletler, yoksulluğun çözümünde hem yerel, hem de merkezi anlamda tüm olanaklarını kullanmaktadırlar. Ancak tüm müdahalelere rağmen istenilen sonuca ulaşamamaktadır. Bu noktada, önemli bir güç olan ve sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden sivil toplum kuruluşları önemli roller üstlenmektedir. Devlet güdümünden uzak, tamamen gönüllü olan bu kuruluşlar, devletin bazı durumlarda alternatifi, bazı durumlarda ise tamamlayıcısı olarak yoksullukla mücadelede görev almaktadırlar.

Türkiye’de yoksulluğun azaltılmasında Sivil Toplum Kuruluşları’nın, devletin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak rol aldığı temel hipotezinden yola çıkılan bu çalışmada, yoksullukla mücadelede kamu kuruluşlarının eksik bıraktığı ya da erişemediği alanlarda, STK’ların tamamlayıcı roller üstlendiklerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden anket ve görüşme teknikleri kullanılarak yapılan alan çalışmasının sonucunda ulaşılan bulgular STK’ların yoksulluğun çözümünde devletin alternatifi değil, bir tamamlayıcısı olduğu hipotezini doğrulamaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Sivil Toplum Kuruluşları, Yoksulluk

TITLE: Non Governmental Organizations and Poverty

NAME and SURNAME: Nermin YALÇIN

ABSTRACT

Poverty is a common problem regardless of development level of countries and become a global issue. Being its existence goes a long back, poverty has become international than being national.

Poverty rises when individuals could not catch minimum human level live standards and become a problem. This problem causes with limited incomes not to have enough income and become socialize. Poverty causes inequalities among individuals and creates unrest and chaos in society.

As a requirement of be a social state, governments utilize all their local and central resources to prevent poverty. Although all the interventions, governments have not reached the desired targets, Non profit organizations, being an important power could be important social players. These voluntary organizations, away from government intervention could be an alternative to the state and complementary to the state at other times.

In Turkey, in this study, non profit organizations are taught a complimentary to the government, rather than an alternative, this study argued that non profit organizations could reach where government is lacking in preventing poverty as a complementary position.

Being a quantitative survey study, the findings of this study support the hypothesis that non profit organizations could be a complementary rather than an alternative to solve poverty.

KEYWORDS:

Non Governmental Organizations

Poverty

ÖNSÖZ

Araştırmamın her merhalesinde bana yol gösteren, sabrını, fedakârlığını ve sevgisini asla esirgemeyen sevgili tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Necmiye CÖMERTLER'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, tez izleme jürisinde yer alarak bilgi ve yönlendirmeleri ile katkılarını esirgemeyen Yrd.Doç.Dr. Ali PETEK ile Yrd.Doç.Dr. Şansel ÖZPINAR'a teşekkürlerimi sunarım.

Ve son olarak, tüm hayatım boyunca aldığım kararlara saygı duyan ve beni sabırları ve sevgileriyle destekleyen annem, babam, kardeşlerim ile çalışmamın son dönemlerinde bana olan fedakârlığı ve anlayışı ile yanımda yer alan eşim Mehmet ÇELİK'e, teşekkür ederim.

.../.../2008

Nermin YALÇIN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İçindekiler	vi
Çizelgeler Listesi	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: YOKSULLUK	4
1.1. YOKSULLUĞUN TANIMI VE KAPSAMI.....	4
1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ.....	5
1.2.1. Gelir Yoksulluğu.....	5
1.2.1.1. Mutlak Yoksulluk.....	6
1.2.1.2. Göreli Yoksulluk.....	6
1.2.1.3. Öznel Yoksulluk.....	6
1.2.2. İnsani Yoksulluk.....	7
1.3. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ	8
1.3.1. İşsizlik	9
1.3.2. Ekonomik Krizler.....	9
1.3.3. Nüfustaki Hızlı Artış.....	10
1.3.4. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlikler.....	11
1.3.5. Kayıt Dışı Ekonominin Varlığı.....	11
1.3.6. Savaşlar (Terör).....	13
1.3.7. Vergideki Adaletsizlikler.....	14
1.3.8. Doğal Kaynaklar ve Coğrafi Farklılıklar	15
1.3.9. Eğitim.....	15
1.3.10. Kır-Kent Dengesi.....	16
1.4. Türkiye’de Yoksulluk	16
1.4.1. Türkiye’de Yoksulluğun Nedenleri.....	23
1.4.1.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği.....	23
1.4.1.2. Eğitimde Eşitsizlik.....	28
1.4.1.3. Göç.....	29
1.4.2. Türkiye’de Yoksulluğun Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Yoksullukla Mücadele.....	30
1.4.2.1. Devlet Politikası (Yoksullukla Mücadele Stratejisi)	31
1.4.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksullukla Mücadele.....	32
1.4.2.3. Uluslararası Kuruluşların Yoksullukla Mücadele Kapsamındaki Destekleri.....	34
1.5. DÜNYADAKİ YOKSULLUK.....	36
1.6. KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK.....	39

2. BÖLÜM: SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	42
2.1. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TANIMI VE KAPSAMI.....	42
2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ	43
2.3. Sivil Toplum ve Demokrasi.....	46
2.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksulluk İlişkisi.....	48
3. BÖLÜM: YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI’NIN ROLÜ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI.....	53
3.1. Araştırma Yöntemi.....	53
3.2. Araştırma Bulguları.....	54
3.2.1. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (ISMEK).....	54
3.2.2. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV).....	59
3.2.3. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH).....	65
3.2.4. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD).....	69
3.2.5. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER).....	75
3.2.6. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV).....	79
3.2.7. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Deniz Feneri Derneği	84
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	103
ÖZGEÇMİŞ.....	109

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1.1: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fertlerin yoksulluk oranları, ...	17
Çizelge 1.3: Türkiye’de İşgücü durumu	21
Çizelge 1.5: Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları, TÜRKİYE (Fert Yoksul Oranı).....	22
Çizelge 1.6: Yüzde 20'lik grupların gelirden aldığı paylar, 2004-2005.....	24
Çizelge 1.7: Gelir türlerine göre yıllık kullanılabilir fert gelirlerinin oransal dağılımı, (15 ve daha yukarı yaşta kişiler)	27
Çizelge 1.8: Bölgesel Yoksulluk Oranları.....	37
Çizelge 1. 9: İnsani Kalkınma Endeksi(Human Development Index, HDI), 2005. .	38
Çizelge 1.10: Bazı Ülkelerin Gini Katsayısı(İndeksi), 2005.....	39
Çizelge 2.1: Türkiye genelindeki dernek istatistikleri.....	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.2: İstihdam edilenlerin sektörel dağılımı, (Bin kişi).....27

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Vakfı
ÇYDD	Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
HDI	İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index)
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organizations)
IMF	Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
İHH	İnsani Yardım Vakfı (The Foundation for Human Rights and Freedoms and Humanitarian Relief)
İSMEK	İstanbul Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Meslek Kursları
KA-DER	Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
NGO	Sivil Toplum Kuruluşu (Non-Government Organization)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEGV	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)

GİRİŞ

Literatürde yoksulluk farklı şekillerde tanımlansa da genel olarak “Yoksulluk, kişilerin hayatlarını idame ettirmek için gerekli olan asgari hayat düzeyini sürdürecektelire sahip olamamaları durumudur” biçiminde tanımlanabilir.

Yoksulluk, çok eski zamanlardan günümüze kadar varlığını devam ettirmiş ve gelecekte de var olması kuvvetli bir ihtimal olan toplumsal bir sorundur. Bu sorunun varlığı, her dönem ve toplum için büyük bir problem olmuştur. Ekonomik ve sosyal alanlarda yaşanan hızlı değişimler, yoksulluğun yayılmasında ve öneminin artmasında etkili olmuştur. Her ne kadar önceleri sadece azgelişmiş ülke toplumlarının bir sorunu olarak algılanmış olsa da günümüzde sorunun yalnızca azgelişmiş ülkelere özgü olmadığı genel kabul görmektedir. Sorunun küresel bir boyuta taşınması, çözümünün de küresel boyutta düşünülmesini gerektirmektedir. Öte yandan sadece ülkeler kendi aralarında, zengin-yoksul ülkeler olarak ayrılmakla kalmamakta ülke içinde de bölgesel, kentsel yoksulluk şeklinde farklılaşmaktadır.

Her toplum, bu sorunun giderilebilmesi için pek çok farklı yöntemler kullanmıştır. Nitekim çözüm aşamasında olumlu neticeler alınsa da, tüm bu yöntemlere ve uygulanış şekillerine karşın yoksulluğa kökten bir çözüm getirilememiştir. Türkiye’de de yoksulluğun ortadan kaldırılması için devletin uygulamış olduğu pek çok politika vardır. Ne var ki bu politikalar, sorunu ortadan kaldıramamıştır. Türkiye nüfusunun 2006 yılı itibariyle %17,81’i yani 12 milyon 930 bin kişi gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yoksulluk rakamları ve etkileri çığ gibi büyürken alınan tedbirler ve geliştirilen politikalar yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, ülke nüfusunun önemli bir kesimini kapsayan yoksulluk sorununun çözümünde Sivil Toplum Kuruluşları’nın faaliyetleri de giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Yoksulluk sorununu sadece devletin sorunu olarak algılamayan sivil inisiyatif de sosyal sorumluluk duygusu gereği konuya uzak kalmamakta ve çözüm amaçlayan Sivil Toplum Kuruluşları oluşturmaktadırlar. Böylelikle, yoksulluğun azaltılması ve bu

sorunun çözümünde devletin ve yerel yönetimlerin yanında Sivil Toplum Kuruluşları da yer almaktadır. Bazen bir tamamlayıcı, bazen de bir alternatif olarak sorunun çözümüne katkıda bulunmaktadırlar. Devletin yetersiz kaldığı alanlarda, sorunun çözümünde etkin olabilmektedirler. Çözümüne katkılarının yanı sıra yoksulluğun varlığını devamlı olarak gündemde tutarak onu güncelleştirmekte, kişilerin ve hükümetin dikkatini bu konuya çekerek soruna olan ilgiyi canlı tutmaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı, ortak bir sosyal sorun olan yoksulluğun çözümünde, Sivil Toplum Kuruluşları'nın etkin rol alarak kamu kuruluşlarının eksik bıraktıkları ya da ulaşamadıkları yerlerde tamamlayıcı roller üstlendiklerini ortaya koymaktır. Çalışmada, "Türkiye'de yoksulluğun azaltılmasında Sivil Toplum Kuruluşları devletin alternatifi değil bir tamamlayıcısı rolünü üstlenmektedir." temel hipotezinden yola çıkılarak aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

- Yoksulluğu azaltmada Sivil Toplum Kuruluşlarının üstlendiği rol nedir?
- Yoksulluğu azaltmada Sivil Toplum Kuruluşları hangi yöntemleri izlemekte, hangi araçları, ne sıklıkla kullanmaktadır?
- Yoksulların ne kadarına ulaşabilmektedirler?
- Sivil Toplum Kuruluşları hangi fon kaynaklarını ne sıklıkla kullanmaktadır?
- Sivil Toplum Kuruluşları'nın başarılarını ölçme yöntemleri nelerdir?
- Yoksulluğu azaltmada merkezi yönetim, yerel yönetim ve diğer Sivil Toplum Kuruluşları arasındaki işbirliği var mıdır? Merkezi ve yerel yönetimlerden hangi konuda ne sıklıkla yardım almaktadırlar?
- Devlet desteği alma konusundaki tutum ve düşünceleri nedir?
- Yoksulluğu azaltmada mikro kredi kullandırma konusundaki tutum ve düşünceleri nasıldır?
- Yoksullukla mücadele politikaları konusunda üniversitelerle hangi konularda ne sıklıkla işbirliği yapılmaktadır?
- Yoksullukla mücadele uyguladıkları stratejiler, ulusal politikalarla örtüşmekte midir?

Bu çalışmada hipotezli tümdengelim yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılıp, küme örneklem yöntemi kullanılarak meslek edindirme, gıda yardımı, eğitim, anne-çocuk sağlığı, kadın hakları ve siyaset, kız çocuklarının eğitimi ve barınma faaliyet alanlarına göre belirlenen 7 küme içinden kasti örneklem yöntemi ile seçilen her STK'nın yöneticileriyle yüz yüze derinlemesine mülâkatlar

gerçekleştirilmiştir. Seçilen her bir STK ile bir örnek durum (case study) çalışması yapılmıştır. Yapılan anket ve derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen bulgular ışığında araştırma sorularına cevap bulunmaya çalışılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yoksulluğun tanımı, nedenleri, Türkiye’de ve dünyada yoksulluk sorunu ele alınmıştır. İkinci bölümünde, Sivil Toplum Kuruluşları’nın tanım ve kapsamı, ülke ekonomisi için önemi, sağladığı avantaj ve dezavantajların yanında ekonomik yapının değişimine olan katkısı anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları’nın yoksulluğun azaltılmasında nasıl bir rol üstlendikleri ve bunu gerçekleştirirken hangi kaynaklardan yararlanıp, hangi araç ve yöntemleri izledikleri nitel araştırma yöntemlerinden anket ve derinlemesine mülakat teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde ise, araştırma bulguları ışığında genel bir değerlendirilme yapılarak politika önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM: YOKSULLUK

Çalışmanın birinci bölümünde, yoksullukla ilgili teorik çerçevenin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak, yoksulluk kavramı ele alınacak, daha sonra yoksulluk çeşitleri üzerinde durulacaktır. Dünya'daki ve Türkiye'deki yoksulluk profili incelenip, Türkiye'nin bu konuda Dünya'daki yeri belirlenecektir.

1.1. YOKSULLUĞUN TANIMI VE KAPSAMI

Yoksulluğun oldukça karmaşık bir olgu olması ve bu konuya bakış açılarının farklılaşması nedeniyle birçok farklı tanımı söz konusudur (Aldemir, 2003).

Birleşmiş Milletler yoksulluğu şöyle tanımlamaktadır: “yeterli bir yaşam standardına ulaşma ve diğer sivil, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal haklardan yararlanma açısından gerekli kaynaklardan, yapabilirliklerden, seçeneklerden, güvenlikten ve güçten sürekli ya da kronik olarak yoksun oluşla belirlenen bir insanlık durumu”. Yoksulluk, temel mal ve hizmetlerden yoksun olma durumunu da kapsamakla birlikte, insan haklarının diğer yaşamsal öğeleri de tanıma dâhildir. Örneğin, dinlenme ve eğlenme, şiddet ve çatışmalardan korunma gibi haklar sağlandığında, bunlar insanların önündeki seçenekleri artıracak ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine imkân tanıyacaktır (UNICEF, 2005).

TÜİK'e göre yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Yoksulluk, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki türlü tanımlanmaktadır. Dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumunu ifade ederken, geniş anlamda yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde kişilerin toplumun genel refah düzeyinin gerisinde kalmasıdır (TÜİK, 2008d).

Yapılan tanımlardan yola çıkarak genel bir yoksulluk tanımı yapmak gerekirse “Yoksulluk, kişilerin hayatlarını idame ettirmek için gerekli olan asgari hayat düzeyini sürdürecek gelire sahip olamamaları halidir.” denilebilir.

Her ne kadar yoksulluk, kişiye ya da az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere özgü bir sorun olarak algılansa da gerçekte, hem toplumun tamamını ilgilendiren ortak bir sorundur, hem de sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için değil aynı

zamanda gelişmiş ülkeler için de önemli bir açmazdır. Yoksulluk, bütün dünyada varlığını ve etkisini giderek arttırmaktadır. Buna paralel olarak konu bütün ulusların, uluslararası kuruluşların gündemine gelmekte ve çözüme yönelik çabalar da artış göstermektedir. Diğer bir deyişle hem konu, hem de mücadele küresel hale gelmektedir (Bilgili ve Altan, 2003).

1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ

Yoksulluğu sınıflandırma konusunda “insani yoksulluk” ve “gelir yoksulluğu” olmak üzere iki temel ölçüt vardır. Gelir yoksulluğu, yoksulluğu parasal açıdan ele alarak belirlenen sınırın altında kalanları ifade etmektedir (Aldemir, 2003). Bir başka deyişle, kişilerin hayatlarını idame ettirmek için ne kadar bir gelire sahip olmaları gerektiğini ifade eden bir göstergedir (Aktan, 2002e). Gelir yoksulluğunda, temel ölçüt olarak kişilerin parasal durumu esas alınmaktadır (Aldemir, 2003).

Kavram olarak ilk kez 1997 yılı Kalkınma Raporu’nda ortaya atılan insani yoksulluk, temel insani “yapabilirlik”lerin yokluğunu ifade eder (Sen’den Aktaran Aldemir, 2003). Gelir yoksulluğundan farklı olarak insani yoksulluk sınıflandırmasında parasal göstergeler değil, gıda yetersizliği, anne sağlığı, ortalama yaşam beklentisi hakkı, eğitim-sağlık hizmetlerine ulaşılabilirlik gibi ölçütler esas alınmaktadır.

Çalışmada, uluslararası yoksulluk türlerini oluşturan “gelir yoksulluğu” ve “insani yoksulluk” ana başlıklar olarak ele alınacak ve bunların alt başlıkları detaylı olarak açıklanacaktır.

1.2.1. Gelir Yoksulluğu

Yoksulluk, kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli minimum gelir düzeyini esas alarak tanımlanır. Sınıflandırma yapılırken ele alınan temel noktalar parasal göstergelerdir. Gelir yoksulluğu, satın alma gücünün olmamasıdır. Yoksulluğu sınıflandırırken fizyolojik ihtiyaçlar göz önüne alınır (Aktan, 2002e). Gelir yoksulluğu üçe ayrılır:

- 1) Mutlak yoksulluk
- 2) Göreli yoksulluk
- 3) Öznel (Subjektif) yoksulluk

1.2.1.1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, günlük gelirin 2400 k/cal besini almaya yetmediği yoksulluk türüdür. Yani bireylerin günlük olarak ihtiyaç duydukları ve fizyolojik yaşamlarının sürdürülebilmesi için gerekli minimum besin bileşenlerini ya da kaloriyi sağlamaya yarayan asgari gelir düzeyine sahip olmamaları durumudur (Aktan,2002e).

Mutlak yoksulluk miktarı ülkeden ülkeye ve toplumdan topluma değişebilmektedir. Çünkü her ülkenin coğrafik yapısı, sosyal ve ekonomik yapıları birbirinden oldukça farklıdır. Dolayısıyla, bu miktar doğal olarak ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişiklik arz etmektedir. Mutlak yoksulluk sınırı, az gelişmiş ülkeler için 1\$, Doğu Avrupa ülkelerinde ve Türkiye’de 4 \$ ve gelişmiş ülkelerde ise 14,40 \$ olarak belirtilmiştir (DPT, 2001).

Yoksulluk oranının hesaplanmasında sadece bu ölçütün kullanılması yetersiz kalabilir. Çünkü mutlak yoksulluk, konuya gıda ve kalori boyutuyla bakmaktadır (Aldemir, 2003).

1.2.1.2. Göreli Yoksulluk

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)’nin 2000 yılı raporunda yapılan tanımlamaya göre göreli yoksulluk, gıda gereksinimleri dışındaki zorunlu gereksinimlerin (giyim, enerji, barınak, v.s) karşılanması için gerekli olan gelirden yoksun olma halidir (Aldemir, 2003). Bu yoksulluk türü, asgari kalori ihtiyacının yanı sıra temel, kültürel ve tüketimi yoksullar için zorunlu olan malları içine alır.

Yoksulluğa sadece gerekli besinlere sahip olamama açısından bakmak yanlış olur. Çünkü insan sosyal bir varlıktır ve yemek yeme ihtiyacının yanı sıra eğitim, giyim, barınma, sağlık v.b. ihtiyaçları da vardır. Bu nedenle yoksulluk tanımlaması yapılırken bu unsurların da dâhil edilmesi gerekmektedir (Dumanlı,2002).

Görelî yoksulluk, aynı zamanda gelir dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtır. Lorenz Eğrisi, Gini Katsayısı v.b pek çok göreli yoksulluk göstergesi vardır.

1.2.1.3. Öznel Yoksulluk

Öznel yoksulluk, diğer yoksulluk türlerinden oldukça farklı bir yapıya sahiptir. Çünkü bu yoksulluk türünün tanımlanmasında kişilerin ve hane halkının kendilerine özgü değerlendirmeleri temel alınmaktadır (Aktan, 2002e). Bu çerçevede yoksulluğun, toplumun belirlediği minimum bir yaşam seviyesi olarak kabul edilmesinden hareketle,

büyük ölçekli anketler uygulayarak toplumun bu konudaki görüşünü belirleme yoluyla yoksulluk çizgisinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir (Aldemir, 2003).

Kişilerin tercihleri, değerlendirme açısından önemlidir. Çünkü yoksulluk sınırı, kişilerin kendi değerlendirmelerine göre belirlenmektedir. Kişilerin veya hane halkının temel ihtiyaçlarını karşılayan asgari gelirin hesaplanmasında sorulan sorulara verdikleri cevaplar, yoksulluk sınırını belirlemektedir. Sonuç olarak, bildirmiş oldukları bu minimum gelir düzeyinin altındakiler yoksul olarak nitelendirilmektedir.

Bu yaklaşımla elde edilen verilerle bir genelleme yapmak oldukça zordur. Çünkü sonuçlar ülke içerisinde bile farklılık arz edebilir. Toplumsal değerlerin farklılığı, aynı gelire sahip kişilerin bile aynı sorulara değişik cevap vermelerine neden olmaktadır ki, bu da tutarlı bir neticeye ulaşmayı engellemektedir.

1.2.2. İnsani Yoksulluk

Bu yoksulluk türü, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilmiş ve kavram olarak da ilk kez 1997 yılı Kalkınma Raporu'nda yer almıştır (Aldemir, 2003).

İnsani yoksulluk diğer üç yoksulluk türünden oldukça farklıdır. Diğerlerinde temel ölçüt parasal göstergelerdir. Yani işin parasal boyutu ele alınmaktadır. Oysaki insani yoksulluk, yaşamın devamı için gerekli olan minimum gıdanın yanı sıra yaşam süresi, eğitim olanakları, sosyal imkânlar, v.b göstergeleri temel almaktadır. Kısacası insani yoksulluk kavramıyla anlatılmak istenen, bazı bireylerin hayat standartlarının, insan onuruna yaraşır bir seviyede olmaması halidir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), gelişmekte olan ülkelerdeki insani yoksulluğu temelde şu üç kritere göre hesaplamaktadır:

1. Yaşam süresi: UNDP, yaşam süresi olarak 40 yaş ölçütü olarak kabul eder ve 40 yaş altını insani yoksulluk sınıflandırmasına tabi tutar.
2. Eğitim: Birey ya da bireylerin eğitim olanaklarından mahrum olmaları insani yoksulluğun ikinci bir göstergesi olarak kabul edilir.
3. Ekonomik ve sosyal imkânlar: Bazı kişilerin ekonomik ve sosyal imkânlardan yoksun olmaları, insani yoksulluk olarak görülür. Toplam nüfus içinde şu üç verinin yüzdesine bakılarak, ekonomik ve sosyal imkânlara sahip olma seviyesi belirlenmektedir:

- Temiz içme suyuna sahip olmayan nüfusun yüzdesi
- Temel sağlık imkanlarına sahip olmayan nüfusun yüzdesi
- 5 yaş altında olan ve yeterli beslenemeyen nüfusun yüzdesi

Ayrıca bu 3 temel kriterin ortalamaları alınarak, “İnsani yoksulluk indeks değeri” saptanmaktadır (Aktan, 2002e).

1.3. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Temelde bir az gelişmişlik sorunu olan yoksulluk, günümüzde gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun ve hangi sınıflandırmaya tabi olunursa olunsun, tüm dünyayı etkisi altına alan ve herkesi ilgilendiren bir durumdur. Günümüzde yoksul insan sayısı milyarlarla ifade edilmektedir. Bu nedenle yoksulluk tüm insanlığı etkileyen ortak bir sorundur. Ancak yoksulluğun şiddeti ülkeden ülkeye değişmektedir.

Gelişmiş ülkelerde hızlı büyümenin yanında, refah devleti anlayışı içerisinde düşük gelirli kesime yapılan devlet destekleri, eğitim ve sağlık hizmetleri, işsizlik sigortası uygulamaları, v.s yoksulluğu azaltmaya yardımcı olmaktadır. Ancak tüm bu müdahaleler, yoksulluk sorununun hafiflemesine yardımcı olmakta, soruna kökten bir çözüm getirememektedir.

Yoksullar, gelirleri, iktisadi varlığı ve olanakları yetersiz olduğu için yoksuldurlar (Vural ve Aktan, 2002c). Genel itibariyle yoksulluğa etki eden faktörler hep aynı olmaktadır. Ancak, farklı koşullarda yoksulluğun nedenleri ve etki dereceleri de değişmektedir.

Yoksulluğun nedenleri birkaç başlık altında şu şekilde sıralanabilir (Gündüz, 2006).:

1. İşsizlik
2. Ekonomik krizler
3. Nüfustaki hızlı artış
4. Eğitim
5. Gelir dağılımındaki adaletsizlikler
6. Kayıt dışı ekonominin varlığı
7. Vergilerdeki adaletsizlikler

8. Savaşlar (Terör)
9. Coğrafi farklılıklar ve doğal kaynaklar
10. Kır-kent Dengesindeki sorunlar

1.3.1. İşsizlik

İnsanlar, hayatlarını devam ettirmek ve en azından fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilmek için paraya ihtiyaç duymaktadırlar. Para elde etmek için bireyin işgücü piyasasına entegre olması gerekmektedir. Bu nedenle istihdam olanakları bireyler açısından önemli olmaktadır.

İstihdam, ekonomik büyüme ve yoksulluk arasında bir ilişki mevcuttur. Ülke ekonomisi için önemli olan ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için yeni yatırımlar yapılması gerekmektedir. Yeni yatırımların yapılması, iş gücü piyasasına dâhil olamayan kesimin çalışma fırsatı bulabilmesi ve dolayısıyla da daha fazla kişinin işgücü piyasasına entegre olması demektir. İstihdamda yaşanan bu olumlu gelişmeler neticesinde yoksul insan sayısında azalma görülmektedir. İstihdam artışı diğer ürünlerden talep edebilecek bir gelire sahip olunması anlamına gelmektedir. Böylece piyasadaki ürünlerin talebinde yaşanacak olan artışa bağlı olarak, üretimde artış sağlanarak ülke ekonomisinde olumlu gelişmeler yaşanması sağlanmaktadır.

Sonuç olarak işsizlikteki azalış ve ekonomik büyümedeki artış, yoksulluğun azaltılmasına birlikte katkıda bulunmuş olmaktadır. Ancak bu sorunun giderilmesinde ekonomik büyüme tek başına kökten bir çözüm olamamaktadır. Büyümenin yoksulluk yanlısı (pro-poor) olması gerekmektedir.

1.3.2. Ekonomik Krizler

Kriz, “denetlenemeyen bazı dış faktörlerin etkisiyle ortaya çıkan ve sisteme zarar veren olumsuz gelişmeler” anlamının yanında “ortaya çıkan yeni gelişmelerle bazı çevreler için yeni olanaklar” anlamıyla iki farklı yönü olan bir kavramdır (Önder'den aktaran, TTB Halk Sağlığı Kolu, 2003).

Ekonomik krizler, mevcut olduğu dönemde ve sonrasında pek çok ekonomik ve sosyal olumsuzluklara neden olmaktadır. Ülkedeki çalışan ve çalışmayan kesimi ekonomik açıdan darboğaza sürüklediği gibi toplumda huzursuzluğun ve paniğin oluşmasına zemin hazırlamaktadırlar. Ayrıca milli gelirin hızla düşmesine ve buna bağlı olarak yoksulluğun artmasına sebep olmaktadır.

Özellikle makro-ekonomik krizlerin yaşandığı durumlarda beşeri, mali ve fiziki sermaye birikimi yavaşlamaktadır. Bu durum ülke ekonomisi ve toplumsal refah açısından olumsuzluklara neden olmaktadır.

Beşeri ve fiziki sermayede meydana gelen önemli kayıplar, ekonomik büyümeyi azaltarak, yoksulların sayısını arttırmakta ve kişilerin yoksulluktan kurtulma gayretini zayıflatıp yoksulluğu daimi hale getirmektedir (Aktan, 2002b).

Krizin varlığı başlı başına dert olmakla beraber, krizin etkisini azaltmak için alınan önlemler, ters bir etkiye neden olup, krizin sosyal ve ekonomik yapıda meydana getirdiği hasarı daha da ağırlaştırabilmektedir. Kriz, emeğin bedeli olan ücret gelirlerinde azalmaya neden olup reel ücretleri düşürüp, işsizliği arttırmaktadır. Aynı zamanda o dönemde hükümetin krizin etkisini azaltmak için uygulayacağı sıkı maliye politikaları (gıda yardımları, sübvansiyonlar, vs.) yoksul insanların hayatını daha da sarsıcı etkilerin oluşmasına neden olabilmektedir (Aktan, 2002b).

1.3.3. Nüfustaki Hızlı Artış

Bir ülkenin sahip olduğu nüfusun nitelikleri, yaş grubunun dağılımı o ülkenin gücünü (politik, ekonomik güç vs...) gösterirken, nüfusun ekonomik kaynaklara kıyasla fazla olması ise pek çok ekonomik ve sosyal problemlerin varlığına işaret etmektedir.

Ülke nüfusunun ekonomik kaynaklarına göre fazla olduğu durumlarda, yoksulluğun baş etkeni olan işsizlik ortaya çıkmakta ve elde edilen mevcut sabit gelir, daha fazla kişi tarafından paylaşıldığı için toplumsal refah azalmaktadır. Bu durum sosyal problemlerden biri olan yoksulluğa neden olmaktadır. Aynı zamanda ailelerin giderek kalabalıklaşması, aile bireylerinin yoksulluktan kurtulma şansını da azaltarak, yoksulluğa hizmet etmektedir.

Nüfus, işgücünün kaynağıdır ve bir üretim faktörü olarak ülke ekonomisi için değerli bir unsurdur. Ancak nüfus artışı ile birlikte, özellikle çalışabilir nüfus ile işgücü talebi arasındaki denge, işgücü talebi aleyhine değiştiği takdirde, ortaya çıkan sonuçlar olumsuz olmaktadır. Dolayısıyla nüfusta yaşanan hızlı artışlar, konut ihtiyacı, eğitim harcamaları, gecekondulaşma, çarpık kentleşme gibi pek çok problemin kaynağı olarak karşımıza çıkabilmektedirler. Ülkede bir puanlık nüfus artışı, ülke gelirinin ortalama %3'nün konut, sağlık ve eğitim gibi demografik yatırımlara ayrılmasını gerektirmektedir. Bu tür yatırımlar üretken olmayan yatırımlardır ve ülkenin daha hızlı kalkınması için gerekli kaynakları emmektedir (Karluk, 2002).

1.3.4. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlikler

Gelir dağılımı, bir ekonomide belli bir dönemde elde edilen gelirin oluşmasında katkıda bulunanların bu gelirden almış oldukları paylardır (Karluk, 2002). Gelir dağılımının adil olup olmaması ile yoksulluk arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü gelir dağılımının adil olmadığı yerlerde yoksulluk da yüksek boyutlarda olmaktadır.

Gelir dağılımındaki adalet, toplumun farklı sosyal sınıflarına tabi olan tüketiciler arasında ekonomi, refah ve siyasi güç açısından bir denge oluşturmaktadır. Toplum içindeki sosyal barışın ve sosyal huzurun sağlanmasında, gelir dağılımındaki adil paylaşımın önemli bir yeri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, toplum içerisinde bir rantıye sınıfının oluşumunu engelleyerek sosyal dengenin devamlılığına hizmet etmektedir. Bu nedenle, bir ülke için gelir dağılımının adil olarak paylaşımı önemli olmaktadır (Vural ve Aktan 2002c).

Gelir dağılımının bozuk ve eşitsizliğin yüksek olduğu toplumlarda sağlıksız, istikrarsız bir ekonomik yapı söz konusu olmaktadır. Toplumun belli kesiminin yaşamında mutsuzluk, geçim sıkıntısı derdi ve sosyal buhranlar gözlemlenmektedir. Çünkü, böylesi bir durum toplumun büyük bir kesiminde kötü beslenme, sağlıksız bir ortam, düşük eğitim seviyesi ve buna bağlı olarak kalitesiz beşeri sermayeye ve hijyenik olmayan bir çevreye neden olur ki, bu ise hem sosyal huzuru hem de sosyal barışı olumsuz etkilemektedir.

Ülke gelirinin belli bir kesime kayması, hem üretilenlerin daha çok bu kesime yönelik pahalı mallar olmasına ve dolayısıyla toplumun büyük bir kesiminin alım gücünün zayıflamasına, hem de toplum huzurunun bozulmasına neden olmaktadır (Karluk, 2002). Sonuç olarak yoksulluk büyük bir alana yayılarak geniş çaplı bir sorun olmaya devam etmekte hatta kronik bir hale dönüşebilmektedir.

1.3.5. Kayıt Dışı Ekonominin Varlığı

Kayıt dışı ekonomi, devlet düzenlemelerinden, vergilemeden gizlenen ve resmi kayıtlara yansımayan ekonomik faaliyetlere denir. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, gelişim seyri ülkeden ülkeye değişmektedir.

Kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasına sebep olan yani kayıt dışılığı teşvik eden nedenler, Frey ve Weck- Hanneman'a göre dört grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi, kamunun özel sektöre yüküdür. Yüksek vergiler ve sosyal güvenlik

primlerinin yüksekliği kayıt dışılığı tetikleemektedir. İkinci neden, kötü kamu yönetimidir. Toplumdaki bireylerin devlet harcamalarına karşı şüpheyle yaklaşmaları, toplumdaki vergi verme sorumluluğunun ve bilincinin yavaşlamasına neden olmaktadır. Üçüncü neden, yüksek işsizlik oranıdır. Kayıtlı sektördeki emek arzı, emek talebinden yüksek olduğunda, emek arzında oluşan fazlalık, bireyleri, hayatlarını idame ettirmek için kayıt dışı ekonomik faaliyetlere yöneltmektedir. Dördüncü neden ise, milli gelir seviyesindeki düşüklüktür. Kişilerin gelir seviyesinin düşüklüğü, kişileri ikinci bir işe teşvik etmektedir (Frey ve Weck- Hanneman'dan aktaran, Çetintaş ve Vergil, 2003).

Ekonomideki bu ikili yapının varlığı, kişilerin bakış açısında da değişikliğe neden olmakta ve iki farklı bakış açısının ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Genel fikir, kayıt dışı ekonominin varlığının ve ekonomi içindeki büyüklüğünün ekonomik, sosyal ve politik açıdan pek çok olumsuzluklara zemin oluşturduğudur. Buna rağmen aksini düşünenler de mevcuttur.

Kayıt dışılığa olumlu gözle bakanlar, bu durumun istihdamı arttırdığını yani kayıtlı sektörde iş bulamayanların en azından bu sektörde çalışarak, hayatlarını idame ettirdiklerini savunmaktadırlar. Örneğin, kırdan kente göç eden nüfusun kayıtlı ekonomi içinde yer edinemeyen kısmının, kayıt dışı sektörde çalışarak asgari geçim düzeylerini sağlayıp hayatlarını idame ettirmeleri bu görüşü destekler niteliktedir. Ayrıca bu sektörde oluşan gelirin büyük bir kısmının kayıtlı ekonomide harcandığını belirterek, duruma olumlu gözlerle bakmaktadırlar. Ancak uzun vadede sonucun olumsuz olduğu ve de yoksulluğu arttırdığı görülmektedir. Çünkü kayıt dışı ekonomi öncelikle vergi gelirlerinin azalmasına ve hükümetin artan kamu hizmetlerini finanse etmek için vergi oranlarını arttırmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra istatistiksel verilerin yanlış olması, eldeki verilere göre uygulanacak olan ekonomi politikalarının sonuçlarının beklenin dışında sonuçlanmasına sebebiyet vererek, ekonomide olumsuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır.

Karşıt fikirdekiler ise, kayıt dışı ekonomiye olumsuz gözle bakmaktadırlar. Kayıt dışı ekonomiyi, devletin iç finansman kaynağı olan vergi gelirlerinde kayıpların oluşmasının, sosyal güvenlik kapsamı dışında çalışan bir emek sınıfının var olmasının, kayıtlı işletmelere karşı haksız rekabetin oluşmasının, v.b olumsuz durumun yaşanmasının sebebi olarak göstermektedirler (Dansuk, 1997).

Kayıt dışılığın özellikle toplanan vergilerde önemli bir kayba neden olduğunu savunmaktadırlar. Gün geçtikçe ülke ihtiyaçları artarken, buna karşılık kamu ihtiyaçlarının önemli bir finansmanını oluşturan vergi gelirlerinin azalması, devletin bu açığı vergi oranlarını arttırarak karşılamaya çalışmasına neden olacağını ifade etmektedirler. Bu durumun özellikle orta ve alt sınıfın ekonomik gücünün daha da zayıflamasına neden olacağını ifade etmektedirler. Aynı zamanda kayıt dışı ekonomi istatistiklere yansımadağı için istatistiklerden hareketle uygulanacak olan ekonomi politikalarının ters etki yapmasına neden olabileceğini de savunmaktadırlar. Örneğin, ekonomide durgunluk olduğı zannedilerek, durgunluğı aşmak için alınacak ekonomi politikası önlemlerinin enflasyonist bir baskı yaratılmasına sebebiyet vereceğini ifade etmektedirler (Savaşan, 2005).

1.3.6. Savaşlar (Terör)

Dünya üzerindeki tüm devletler, iç ve dış tehditler, ülkenin içinde bulunduğı jeopolitik durum, ülke çıkarları v.b, sebeplerden ötürü savunma hizmetlerine ihtiyaç duymakta ve bütçesinden savunma hizmetine belli bir pay aktarmaktadır.

Bir çok ülkede, savunma harcamalarına ayrılan pay, eğitim, sağlık gibi diğerk kamu harcamalarına nispeten daha fazla olabilmektedir (Giray, 2004). Bununla birlikte savunma harcamalarına aktarılan bu payın oranı, ülkelerin içinde buldukları duruma göre değişiklik gösterebilmektedir. Özellikle savaş dönemlerinde, savunma hizmetine ayrılan miktar, normal dönemlere göre oldukça yüksek olmaktadır.

Savunma sanayisinin oldukça pahalı bir sektör olması, savaşın finansmanını da yükseltmektedir. Bu durum hem devlet borçlarını daha da arttırmakta, hem de eğitim, sağlık gibi diğerk kamu harcamalarının, devlet bütçesinden aldığı payı azaltmaktadır. Savaşın varlığı sadece kamu harcamalarının bütçeden aldıkları oranların dengelerini olumsuz değişikliğe uğratmakla kalmayıp, bununla beraber, dul, yetim, gazi, gibi savaş mağdurlarına satın alma gücü transfer etmektedir.

Savaşın bu olumsuzluklarının yanı sıra ülkenin belli bir işgücünde özellikle kaliteli beşeri sermayesinde kayıplar söz konusu olmakta ve savunma harcamalarının, beşeri sermayenin ve kaynakların üretken alanlarda değerlendirilmesini engellediğı için, bu durum ülke ekonomisi için büyük bir olumsuzluk yaratmaktadır (Bakırcı, 2008).

1.3.7.Vergideki Adaletsizlikler

Devletler, ülke ekonomisinin gelişmesini sağlamak, kamu hizmetlerini yerine getirmek için gelir ve giderlerini ayarlamak zorundadırlar. Bu bağlamda devletlerin en önemli gelirlerden biri iç finansman kaynağı olan vergilerdir. Vergiler, devletin yetkili organlarınca bireylerin gelirlerine göre onlardan cebren aldığı ekonomik değerlerdir.

Artan ihtiyaçlar karşısında devlet, ihtiyaçları finanse etmek ve kamu hizmetlerini yerine getirmek için daha fazla vergi toplama yoluna başvurmaktadır. Vergilerin oranı, dolaylı ya da dolaysız oluşu, konusu ve kapsamı çerçevesinde birey ve firmalar üzerinde ve dolayısıyla da ekonomik yapı üzerindeki etkisi değişmektedir.

Doğrudan vergiler (gelir vergisi, kurumlar vergisi, v.b), kazanç üzerinden alınmakta ve vergi mükellefi üzerine düşen vergi yükünü başkasına yansıtamamaktadır. Bu nedenle doğrudan vergiler yoluyla alınan vergiler, sadece belli kişileri etkilemektedir. Örneğin emlak vergisindeki bir artış sadece emlak sahiplerini etkileyecektir. Toplumun diğer kesimini doğrudan etkileyemeyecektir.

Dolaylı vergiler ise harcama üzerinden alınmakta ve vergi yükü başkasına yansıtılabilmektedir. Dolaylı vergilerde, gelir düzeyi ne olursa olsun, vergiye tabi olan mal ve hizmetlerden yararlanan herkes, aynı oranda vergi ödemektedirler. KDV, ÖTV vergileri bunlara birer örnektir (Aktan, 2002d). Bu nedenle dolaylı vergilerde yapılacak olan artışlar, tüm toplumu özellikle yoksul kesimi etkileyecektir. Çünkü gelirinin çoğunu tüketime harcayan bu kesimin alım gücü azalacaktır.

Vergi oranları, verginin konusu, muafiyet ve istisnaları, bireyler ve firmalar üzerinde pek çok etkiye neden olmaktadır. Örneğin, yüksek vergi oranları, tasarruf-yatırım dengesini bozmakta ve firmaların yatırım yapmalarını engelleyerek, ekonomik yatırımların azalmasına neden olmaktadır. Ekonomik yatırımların azalması öncelikle işsizliğin ardından da yoksulluğun artması sonucunu doğurmaktadır.

Vergilerin firmalar üzerindeki bir diğer etkisi bu oranın fiyatlara yansıtılmasıdır. Çünkü vergi oranlarındaki yükseliş, firmaların maliyetlerini de yükseltmektedir. Bazı firmalar artan vergi yükünü kaldırabilirken, kaldıramayanlar üretimde dolayısıyla iş gücünde küçülmeye gitmekte hatta faaliyetlerine son vermektedirler (Bakırcı, 2008).

Vergi oranlarındaki artışlar, firmaların dışında bireylerin yaşamını da olumsuz etkileyebilmektedir. Çünkü vergi oranlarındaki artışlar, bireylerin gelir ve servetlerinin azalmasına sebep olmaktadır. Bu da gelirden, tüketime ve tasarrufa ayrılan miktarın

azalması sonucunu doğurarak bireylerin gelir ve refahlarını olumsuz etkilemektedir (Bakırcı, 2008).

1.3.8. Doğal Kaynaklar ve Coğrafi Farklılıklar

Doğal kaynaklar ve coğrafi farklılıklar, bir ülkenin ekonomik yapısını etkilemektedir. Bir ülke sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddelere sahip olup olmaması, sanayileşme seviyesini önemli oranda belirlemektedir (Karluk, 2002). Sanayileşme çabasında, özellikle hammadde konusunda dışa bağımlılığın az veya hiç olmaması ülke ekonomisi için büyük bir avantaj olmakta ve dolayısıyla sanayileşme seviyesine olumlu katkıda bulunmaktadır.

Keza aynı şekilde bir ülkenin sahip olduğu coğrafi farklılıklar, o ülkenin ekonomisini şekillendiren bir etkidir. Hatta ülkenin bölgeleri ve illeri arasında bile ekonomik yapı farklılıklarına neden olabilmektedir.

Bir ülkenin coğrafi farklılıkları ve doğal kaynakları, ülkenin ekonomik yapısını şekillendirdiği gibi bu yapı içindeki istihdamı ve yoksulluğu da belirlemektedir. Yoksulluğun azaltılmasında gerekli olan istihdam artırıcı yatırımların nereden gerçekleştirileceğine karar verilirken ulaşım olanakları, hammaddeye erişim kolaylığı gibi avantajlar göz önünde bulundurulur. Bu sebeple yatırımlar genellikle belli başlı bölgelerde ve illerde toplanmaktadır. Dolayısıyla bazı yerler daha az yatırım çektikleri için, o yerlerdeki istihdam az, işsizlik ise fazla olmaktadır. Bu durum yoksul kişilerin belli bölgelerde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Artan işsizlik ve yoksulluk göçleri tetiklemektedir. Böylelikle yoksulluk ve yoksulluğun yarattığı olumsuzluklar hem artmaya devam etmekte hem de yer değiştirmektedir.

1.3.9. Eğitim

Yoksulluk ile eğitim birbirleriyle sıkı bir ilişki içindedirler. Eğitim seviyesi arttıkça, yoksulluktan kurtulma umudu da artmaktadır. Eğitim beşeri sermayenin güçlenmesine katkıda bulunarak ülke için gerekli nitelikli işgücünün artması sağlanmaktadır. Bu sayede kaliteli beşeri sermaye ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır.

Yoksullukla mücadelede eğitim-öğretim, beceri kazandırma önemli bir adımdır. Eğitim, yoksul kişilerin gelir elde etme kabiliyetlerini ve emeğin hareketliliğini (mobilitesini) arttırmakta, çocukların ve ebeveynlerin sağlıklarını korumalarına

yardımcı olmakta, doğurganlığı ve çocuk ölümlerini azaltmakta ve dezavantajlı konumda olanların toplumsal yaşamda ve siyasi sistemde söz sahibi olmalarını sağlamaktadır. Öte yandan, eğitim doğrudan emeğin verimliliğini arttırmakta, kişilerin teknolojik gelişmelere uyum sağlama sürecini hızlandırmakta ve doğal kaynakların yönetimini iyileştirmektedir (Vural ve Aktan, 2002b).

1.3.10. Kır-Kent Dengesi

Yoksulluğun beslendiği bir diğer kaynak, kır-kent dengesizliğidir. Hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşme, kır ve kent arasındaki sosyal ve ekonomik farklar kırdan kente göçün en önemli nedenlerindedir. Bu durum kentsel nüfusun artmasına neden olurken, var olan kentsel sorunları ağırlaştırmaktadır. Ayrıca kırdaki sorunlar göçle azalmayıp sadece yoksulluk sorunu şekil ve yer değiştirmektedir.

Kır-kent arasındaki dengesizlik pek çok soruna zemin hazırlamaktadır. Kırdan kente göç devamlı olarak artmakta ve barınma, altyapı, kayıtdışılık, işsizlik gibi kentsel sorunlar çözülmeden göç, bu sorunlara yenilerini eklemekte ve var olan sorunları daha da ağırlaştırmaktadır. Kırdan kente göç eden kişiler, kayıtlı ekonomide iş bulamadıkları takdirde, geçimlerini sağlamak adına kayıt dışı ekonomik faaliyetlere yönelmektedirler. Bu durum hem sosyal güvenlik çemberinin dışında büyük bir kitlenin oluşmasına, hem de bu kayıt dışı sektörde elde edilen gelirin vergilendirilememesi nedeni ile kamu gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Kamu gelirlerindeki azalma vergiler yolu ile arttırılmaya çalışılmakta, bu durum vergi veren firma ve bireyler üzerinde olumsuzluk etkilere neden olmaktadır.

1.4. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

1980 yılında Türkiye ekonomisi, dünya ekonomisine uyum sağlamak amacıyla dışa kapalı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçmiş ve ithal ikameci büyüme politikalarından vazgeçerek ihracata dayalı büyüme stratejisi izlenmeye başlamıştır (Gündüz,2006). Sanayileşme, beraberinde tüm toplumlarda olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik ve sosyal yapı değişikliklerine neden olmuştur. Ekonomik ve sosyal alanda meydana gelen hızlı değişimler yoksulluğu artırmıştır.

1980 sonrası dönemde ihracatta yaşanan olumlu gelişmeler, milli gelire olumlu olarak yansımıştır. Fakat, 1980'li yılların ortalarına gelindiğinde yükselen faiz, enflasyon ve borçlanma kronik bir hale dönüşmüştür. Bu durum, kültürel, politik, sosyal

ve ekonomik yapıda yozlaşmaya neden olmuştur. Türkiye’de, özellikle 1980 sonrası uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar sonucunda gelir dağılımı adaletsizliği daha da artmıştır (Gündüz,2006).

Türkiye’nin doksanlı yılların ikinci yarısından sonra kısa aralıklarla yaşamış olduğu ekonomik krizler, nüfusun büyük bir kısmını doğrudan etkilemiş ve var olan gelir dağılımı adaletsizliğini daha da arttırmıştır.

Türkiye’de yoksulluğun nedenleri genelde bölgelere göre değişim göstermektedir. Örneğin, İstanbul için potansiyel nüfus varlığının fazlalığı, Erzincan için yatırım olanaklarının yetersizliği oralaradaki yoksulluk nedenlerini farklılaştırmaktadır. Yoksulluğun giderilmesi için alınacak tedbirlerde bu durum göz önünde tutularak, yoksulluğu azaltıcı politikalar çeşitlendirilmelidir.

İstatistikî verilere bakıldığında, yoksulluk sorunun uzun süredir önemli boyutlarda olduğu, ancak 2005 ve 2006 yıllarında bir iyileşme yaşandığı görülmektedir (TÜİK, 2007).

Çizelge 1.1: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fertlerin yoksulluk oranları,

Yöntemler	Fert Yoksulluk Oranı (%)
-----------	---------------------------

	2002					
Gıda Yoksulluğu (açlık)	2003					
	2004					
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	2005					
	2006					
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı						
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı	1,35					
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı	1,29					
Harcama esaslı görelî yoksulluk	1,29					
	0,87					
	0,74					
	26,96					
	28,12					
	25,60					
	20,50					
	17,81					
	0,20					
	0,01					
	0,02					
	0,01					
	0,00					
	3,04					
	2,39					
	2,49					
	1,55					
	1,41					
	30,30					
	23,75					
	20,89					
	16,36					
	13,33					
	14,74					
	15,51					

(1) 1 \$'ın satınalma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL, 2003 yılı için 732 480 TL, 2004 yılı için 780 121 TL, 2005 yılı için 0.830400 YTL ve 2006 yılı için ise 0.921 YTL kullanılmıştır

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır

Kaynak: TÜİK,2008a

Çizelge 1'de TÜİK'in 2006 yoksulluk çalışmasının sonuçları yer almaktadır. Türkiye'de yoksulluk sınırı altında yaşayanların 2004'de %25,6 iken, 2005'de %20,5, 2006'da ise %17,81 olduğu görülmektedir. Özellikle 2006 yılında, yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı diğer yıllara kıyasla oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı, 2005 yılında % 0, 01 iken, bir yıl sonra, mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayan hiçbir fert bulunmamaktadır.

Çizelge 1.2: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre yoksul fert sayısı,

Yöntemler	Yoksul fert sayısı (bin kişi)
-----------	-------------------------------

	2002	10.730				
Gıda Yoksulluğu (açlık)	2003	9.967				
	2004	11.574				
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	2005	10.530				
	2006					
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı						
Kişi başı günlük 2,15 \$'ın altı		926				
Kişi başı günlük 4,3 \$'ın altı		894				
Harcama esası göreli yoksulluk		909				
		623				
		539				
		18.441				
		19.458				
		17.991				
		14.681				
		12.930				
		136				
		9				
		11				
		10				
		0				
		2.082				
		1.665				
		1.752				
		1.109				
		1.022				
		20.721				
		16.433				
		14.681				
		11.712				
		9.680				
		10.080				

(1) 1 \$'ın satınalma gücü paritesine (SGP) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL, 2003 yılı için 732 480 TL, 2004 yılı için 780 121 TL, 2005 yılı için 0.830400 YTL ve 2006 yılı için ise 0.921 YTL kullanılmıştır

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50'si esas alınmıştır

Kaynak: TÜİK, 2008a

Çizelge 1.2'ye göre, 2006 yılında Türkiye'deki nüfusun 12 milyon 930 bin ferdi yani %17.81'i gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamakta olduğu görülmektedir. Bu rakamlar 2004'te (%25,6) 17 milyon 991 bin, 2005'te ise (%20,5) yani 14 milyon 681 bin kişidir. 2006 yılında, yoksulluk rakamlarında bir iyileşme yaşandığı görülmektedir. Satın alma gücü paritesine göre 1\$'ın altında bir gelirle yaşayan yoksul fertlerin oranı, 2004'te %0,02 (11 bin kişi), 2005'te %0,01 (10 bin kişi)dir.

Çizelge 1.3: Türkiye'de İşgücü durumu

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Kurumsal olmayan sivil nüfus (000)	68.733	69.500	43.289	44.194	25.443	25.306
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	49.054	49.819	31.335	32.117	17.719	17.702
İşgücü (000)	23.512	23.943	14.183	14.520	9.330	9.423
İstihdam (000)	21.216	21.650	12.532	12.815	8.684	8.834
İşsiz (000)	2.296	2.293	1.650	1.704	646	589
İşgücüne katılma oranı (%)	47,9	48,1	45,3	45,2	52,7	53,2
İstihdam oranı (%)	43,3	43,5	40,0	39,9	49,0	49,9
İşsizlik oranı (%)	9,8	9,6	11,6	11,7	6,9	6,2
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	12,4	12,3	11,9	12,1	13,9	13,1
Genç nüfusta işsizlik oranı⁽¹⁾ (%)	18,7	17,4	20,9	20,3	14,8	12,4
Eksik istihdam oranı (%)	3,4	3,6	3,0	3,4	4,0	3,8
Genç nüfusta eksik istihdam oranı⁽¹⁾ (%)	3,5	4,0	2,8	3,7	4,7	4,7
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	25.542	25.876	17.153	17.597	8.390	8.278

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Kaynak: TÜİK, 2008b

2006 yılında kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1\$'ın altında hiçbir fert bulunmamaktadır. Açlık sınırı altında yaşayanların oranı, 2003 ve 2004'te %1,29 iken, bu oran 2005'te % 0,87'ye, 2006'da ise %0,74'e gerilemiştir.

Çizelge 1.3'de, Türkiye'deki Nisan ayı işgücü durumuna ait veriler bulunmaktadır. Bu verilere göre, 2008 yılının Nisan döneminde kurumsal olmayan sivil nüfusun, 2007 Nisan'ına kıyasla 767 bin kişilik bir artışla 69 milyon 650 bin kişiye ulaştığı görülmektedir. 2007 Nisan'ında istihdam edilenlerin sayısı 21 milyon 216 bin kişi iken, 2008 Nisan'ında bu rakam 434 bin kişilik bir artışla 21 milyon 650 bin kişiye ulaşmıştır. İşsizlik oranı ise 2007'de %9,8 iken, bu oran 2008'de %9,6'ya gerilemiş ve

işsiz kişi sayısı 3 bin kişi azalarak 2 milyon 293 bin kişi olarak istatistiklere yansımıştır.

Çizelge 1.4: Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları, TÜRKİYE (NüfusPayı)

Eğitim durumu	2004			2005			2006		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Okur-yazar değil	10,22	4,87	15,24	10,30	4,62	15,67	10,12	4,59	15,33
Yüksekokul, fakülte ve üstü mezunu	4,77	6,12	3,50	4,47	5,72	3,28	4,36	5,63	3,15

Kaynak: TÜİK, 2008d

Çizelgeden de görüldüğü gibi eğitim ile yoksulluk arasında ters bir ilişki söz konusudur. Bireylerin eğitim düzeyleri, yoksulluktan kurtulma şanslarını artırmaktadır.

Çizelge 1.5: Hanehalkı fertlerinin cinsiyet ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranları, TÜRKİYE (Fert Yoksul Oranı)

Eğitim durumu	2004			2005			2006		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Okur-yazar değil	45,11	48,50	44,10	37,81	40,59	37,04	33,71	36,79	32,84
Yüksekokul, fakülte ve üstü mezunu	1,33	1,57	0,93	0,79	0,83	0,72	1,01	1,28	0,56

Kaynak: TÜİK, 2008d

Çizelge 1.5'e göre, okur yazar olmayan kişilerde yoksulluk oranı 2004'te %45.11, 2005'te %37.81 iken 2006'da ise %33.71'dir. Yıllar itibariyle okur yazar olmayan toplam yoksul fert sayısında olumlu bir değişimin yaşandığı ve yoksulluk oranının düştüğü görülmektedir. Eğitim seviyesi ve yoksulluk arasındaki ilişki incelendiğinde, istatistikler arada ters bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çünkü eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk riski de azalmaktadır

2006 yılında okur yazar olmayanlarda yoksulluk oranı % 33.71 olurken, ilkökul mezunlarında bu oran %14.19, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında %5.2, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde % 1.01 olmuştur.

Türkiye’de kadınlar, şiddet, eğitim ve istihdam alanlarında cinsiyete dayalı ayrımcılık gibi sorunlarla savaşmak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle kadınlar, ekonomide, eğitimde, politikada ve sosyal hayatta yeterince temsil edilememektedir. Cinsiyetleri, medeni durumları, doğal (annelik) ve toplumsal rolleri (ev işlerini yapan, çocuk bakan v.s) temsil edilme oranlarını olumsuz etkilemektedir. Ancak eğitim düzeyi artıkça kadının iş dünyası içindeki payı da artmaktadır.

Yoksulluk sorunundan en fazla etkilenenler çocuklardır. Çünkü yoksulluk, çocukların zihinsel, fiziksel, duygusal ve manevi gelişmelerine yetişkinlere kıyasla daha fazla zarar vermekte ve onlar için bir kader olmaktadır.

2006 yılının son çeyreğinde yapılan araştırmaya göre, 6-17 yaş arasında 16 milyon 264 bin çocuk vardır ve bu rakam kurumsal olmayan sivil nüfusun % 22,3’üne tekabül etmektedir. Bu gruptaki çocukların % 84,7’si bir okula gitmekte, geri kalan %15,3’lük kısım ise okula devam etmemektedir. Okula gitmeyen bu çocukların yarısından fazlasını yani % 58,8’ini ise kız çocukları oluşturmaktadır.

6-17 yaş grubunda bulunan ve çalışan çocuk sayısı 958 bin yani %5,9’dur. Çalışan çocukların % 66’sını erkek, % 34’ünü ise kız çocukları oluşturmaktadır. Çalışan çocukların sadece % 31,5’i bir okula devam etmekte, geri kalan % 68,5’i ise öğrenimine devam etmemektedir. Okula devam eden 6-17 yaş grubundaki çocukların % 2,2’si ekonomik bir işte çalışırken, okula devam etmeyen çocukların % 26,3’ü ise bir işte çalışmamaktadır (TÜİK, 2008c).

1.4.1. Türkiye’de Yoksulluğun Nedenleri

Sosyal bir sorun olan yoksulluk, Türkiye’de önemli boyutlara ulaşarak ciddi bir problem haline dönüşmüştür. Genelde yoksulluğun nedenleri her yerde aynı olmaktadır. Yoksulluğun genel nedenlerinin yanı sıra özel nedenleri de olabilmektedir. Türkiye’deki yoksulluğun genel nedenleri şunlardır:

1. Gelir dağılımı eşitsizliği
2. Eğitimde eşitsizlik
3. Göç

1.4.1.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği

Bu konuda yapılan bir araştırma sonucunda, gelir dağılımı adaletsizliği sıralamasında Türkiye’nin, dünya sıralamasında 10. sırada yer aldığı ifade edilmektedir.

(Gündüz, 2006). Gelir dağılımındaki adaletsizliklerle savaşılmaması, yoksullukla mücadele konusunda önemlidir. Çünkü yoksulluk ile gelir dağılımı arasında doğrusal bir orantı vardır (Karluk, 2002). Elde edilen gelirin paylaşımında dengesizlik olduğunda, o ülkedeki yoksul insan sayısında da artış gözlenmektedir. Gelir dağılımı adaletsizliği, yoksulluğu tetikleyen ve körükleyen bir etken olmakla birlikte, aynı zamanda yoksulluk kısır döngüsünü de hızlandırmaktadır. Düşük gelir, yetersiz sermaye ve yatırıma neden olmakta, bunlar ise ekonomik kalkınma ve büyüme hızını yavaşlatıp kişi başına düşen milli geliri azaltmaktadır. Sonuç olarak, düşük gelir düzeyiyle birlikte yoksulluk artmakta ve kısır döngü devam etmektedir.

a. Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, belli bir dönemde üretilen ulusal gelirin ülke vatandaşları arasındaki dağılımını ifade etmektedir. (Aktan, 2002a). Kişisel gelir dağılımında ülkenin toplam nüfusu 5 eşit parçaya ayrılmakta ve dolayısıyla da %20’lik kesimler ortaya çıkarılmaktadır. Böylece her bir parça, nüfusun %20’lik kesimini temsil etmektedir. (Karluk, 2002). Bu hesaplama sayesinde her %20’lik grubun, ulusal gelirden aldığı pay miktarı karşılaştırılmaktadır. Böylece hem ülke nüfusunun en zengin kesimi ile en yoksul kesimi arasındaki fark görülebilmekte, hem de tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hacmi giderek azalan orta sınıfın durumu ortaya konabilmektedir.

Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçmede genellikle Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı kullanılmaktadır. Bu iki ölçme aracı sayesinde, ülkenin gelir dağılımındaki değişiklikleri takip etmek mümkün ve daha kolay bir hale gelmiştir.

Çizelge 1.6: Yüzde 20’lik grupların gelirden aldığı paylar, 2004-2005

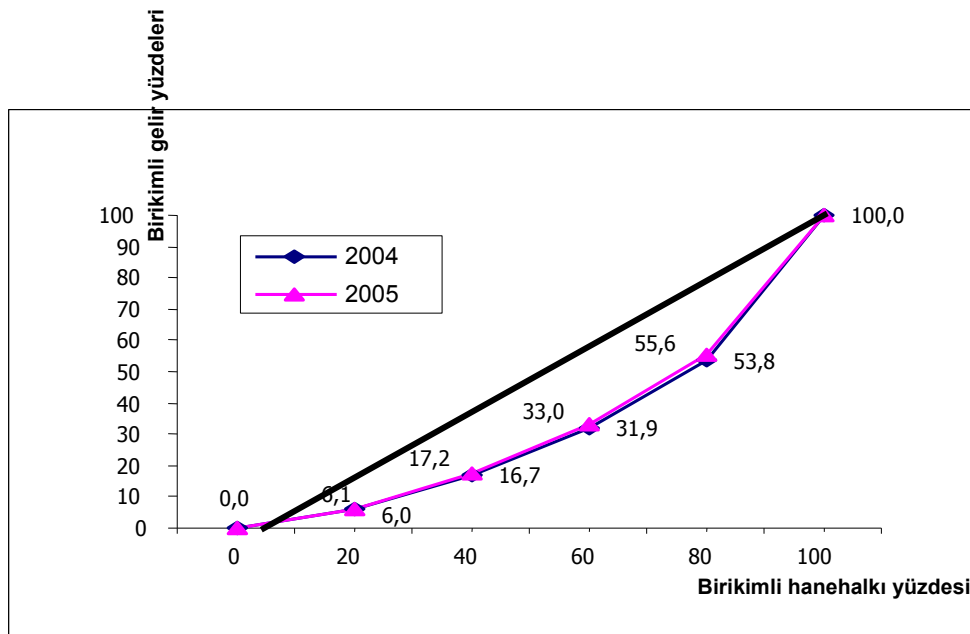
Yüzde 20’lik gruplar	Türkiye		Kent		Kır	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Birinci yüzde 20 ⁽¹⁾	6.0	6.1	6.4	6.4	6.3	6.1
İkinci yüzde 20	10.7	11.1	10.8	11.5	11.2	11.3
Üçüncü yüzde 20	15.2	15.8	15.2	16.0	15.8	15.9
Dördüncü yüzde 20	21.9	22.6	21.4	22.6	22.7	22.6
Beşinci yüzde 20 ⁽²⁾	46.2	44.4	46.1	43.5	43.9	44.2

Gini Katsayısı	0.40	0.38	0.39	0.37	0.37	0.38
⁽¹⁾ Toplam gelirden en az pay alan grup						
⁽²⁾ Toplam gelirden en fazla pay alan grup						

Kaynak: TÜİK, 2008e

Çizelge 1.6'da, TÜİK'in 2005 yılı Hane Halkı Bütçe Araştırması'ndan elde edilen veriler, hane halkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan % 20'lik hane halkı gruplarından en fakir birinci grubun gelirden aldığı pay %6.1 iken, en zengin nüfusu temsil eden beşinci grubun aldığı payın %44.4 olduğunu göstermektedir.

Şekil 1.1: Lorenz Eğrisi (Kullanılabilir hane halkı gelirine göre)

Kaynak: TÜİK, 2008e

Gini katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği; 1'e yaklaştıkça gelir dağılımındaki eşitsizliği ifade etmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçen Gini katsayısına göre, 2005 yılında, 2004 yılına kıyasla gelir dağılımında bir iyileşme olduğu görülmektedir. 2004 yılında sırasıyla Türkiye geneli, kentsel ve kırsal yerler için 0.40, 0.39 ve 0.37 olan gini katsayısı, 2005 yılında aynı sırayla 0.38, 0.37 ve 0.38 olarak gerçekleşmiştir. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin ölçülmesini sağlayan bir diğer araç olan Lorenz Eğrisi, 2004 ve 2005 yıllarında gelir dağılımı eşitsizliğinin azaldığını göstermektedir.

b. Türkiye’de Bölgelerarası Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı, bir ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan bireylerin ulusal ekonominin yarattığı milli geliri ne oranda bölüştüklerini ifade etmektedir. Bölgelerarası gelir dağılımı verileri bir ülkenin bölgelerarası kalkınmışlık ve gelişmişlik farklarını ölçmede iyi bir gösterge olmaktadır. En geri kalmış bölgeler Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir. Özellikle ekonomik fırsat ve kaynakların belli bölge ve bölümlerde toplanması bölgeler arası eşitsizliği daha da artırmaktadır (Aktan, 2002f). Geri kalmış bölgelerden diğer bölgelere iş bulmak amacıyla yapılan göç, yoksulluk sorununu ağırlaştırmaktadır. Göçü çeken yerler çarpık kentleşme, gecekondulaşma, işsizlik gibi yoğun nüfus kaynaklı sorunlar yaşanmakta ve göç var olan sorunları arttırmaktadır.

Geri kalmış bölgelerdeki yoksulluk sorununu çözmek ve bölgeler arası dengesizliği azaltılmak için bu bölgelerin ekonomik ve sosyal anlamda cazip alanlara dönüştürülmesi gerekmektedir. Devletin bu bölgelerdeki yatırımlara yapacağı vergi indirimleri, sübvansiyonlar, büyük yatırım projeleri, bireysel girişimciliği destekleyen programların kararlılıkla uygulanması sorunun çözümünde etkili olacaktır (Aktan, 2002f).

c. Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Fonksiyonel gelir dağılımı, gelirin emek gelirleri ile emek dışı gelirler (mülk gelirleri) arasındaki bölüşümüdür. Bu dağılımda, üretim süreci sonucunda ortaya çıkan gelirin üretim faktörleri (emek, sermaye, toprak, girişim) ve sosyo-ekonomik gruplar arasındaki bölüşümü önem taşımaktadır. Emek dışı gelirler kâr, faiz, kira gelirleri gibi alt gruplara ayrılırken, emek gelirleri de ücret, maaş veya yevmiye, üst yönetici gelirleri gibi alt gruplara ayrılabilir. Fonksiyonel gelir dağılımı, milli gelirin üretim faktörleri arasındaki bölüşümüdür. Gelirin ne kadarının kar, faiz, rant ve tarım geliri olarak paylaşıldığı o ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında fikir vermektedir. Çünkü ulusal gelirden hangi üretim faktörünün, ne kadar pay aldığı o ülkenin gelişmişlik düzeyi konusunda sağlıklı bilgilere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Fonksiyonel gelir dağılımı, milli gelirin üretim faktörleri arasındaki bölüşümüdür. Gelirin ne kadarının kar, faiz, rant ve tarım geliri olarak paylaşıldığı o ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında fikir vermektedir. Çünkü ulusal gelirden hangi üretim faktörünün, ne kadar pay aldığı o ülkenin gelişmişlik düzeyi konusunda sağlıklı bilgilere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Aşağıdaki çizelge maaş ve ücret gelirlerinin milli gelirden aldığı payın, sermayenin aldığı paydan daha az olduğunu göstermektedir.

Çizelge 1.7: Gelir türlerine göre yıllık kullanılabilir fert gelirlerinin oransal dağılımı, (15 ve daha yukarı yaştakiler)

Gelir Türleri	Türkiye		Kent		Kır	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
	%	%	%	%	%	%
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Maaş ve ücret	38.7	39.2	44.5	45.6	23.9	23.4
Yevmiye	3.5	3.3	2.9	2.8	5.0	4.7
Müteşebbis	31.8	28.8	25.7	22.2	47.5	44.8
Gayrimenkul	2.7	2.9	3.2	3.6	1.3	1.2
Menkul kıymet	2.2	2.7	2.3	2.9	2.0	2.2
Transfer	21.2	23.0	21.6	22.8	20.2	23.6

Kaynak: TÜİK, 2008e

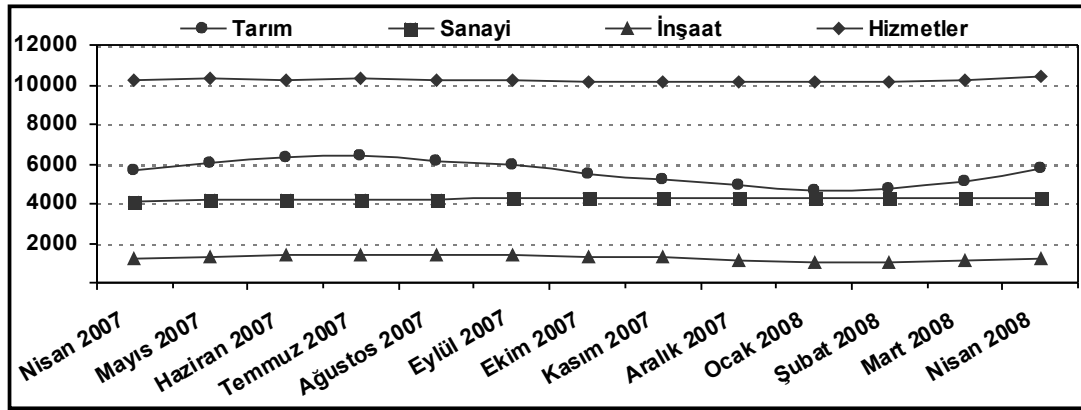
Çizelgeye göre, yıllık kullanılabilir fert gelirlerinin %39.2'si maaş ve ücret geliri, %28.8'i müteşebbis geliri, %23'ü transfer gelirleri, %5.6'sı mülk geliri, %3.3'ü ise yevmiye gelirinden oluşmaktadır. Aynı oranlar 2004 yılında sırasıyla, %38.7, %31.8, %21.2, %4.9 ve %3.5 olarak gerçekleşmiştir.

2005 yılında ücretli-maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı %6.57 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran %32.12, işverenlerde % 4.8 ve kendi hesabına çalışanlarda %26.22 olmuştur.

d. Türkiye'de Sektörel Gelir Dağılımı

Bir ekonomide yaratılan gelirin, üretim sektörlerince paylaşılmasına sektörel gelir dağılımı denir.

Şekil 1.2: İstihdam edilenlerin sektörel dağılımı, (Bin kişi)

Kaynak: TÜİK,2008b

2008 Nisan dönemi istatistiklerine göre, istihdam edilenlerin %26.4'ü tarım, %19.7'si sanayi, %5.7'si inşaat, %48.2'si ise hizmetler sektöründe yer almaktadır. 2007 Nisan'ına kıyasla tarım sektöründeki istihdamın payında 0.3, hizmetler sektöründe ise 0.1'lik bir azalış yaşanırken, sanayi ve inşaat sektörünün istihdamdaki paylarında ise tersine 0.2'lik bir artış yaşanmıştır.

İşsizlik oranı %9,6 iken, tarım dışı işsizlik oranı %12,3'tür. Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 3 bin kişi azalarak 2 milyon 293 bin kişiye düşmüştür. İşsizlik oranı ise 0,2 puanlık azalışla % 9,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kentsel yerlerde işsizlik oranı 0,1 puanlık artışla % 11,7, kırsal yerlerde 0,7 puanlık azalışla % 6,2 olmuştur.

Türkiye'de tarım dışı işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 0,1 puanlık bir düşüşle % 12,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerde geçen yılın aynı dönemine göre 0,1 puanlık düşüşle % 11,3, kadınlarda 0,1 puanlık düşüşle % 16,2 olmuştur.

1.4.1.2. Eğitimde Eşitsizlik

Yoksulluk ile eğitim arasında sıkı ve de yakın bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü eğitim düzeyi arttıkça, gelir dağılımındaki eşitsizlik de azalma eğilimine girmekte ve eğitim-öğretim sisteminde yaşanan olumlu gelişmeler ekonomi için gerekli kalifiye işgücünün artmasını sağlamaktadır. Böylece hem uzmanlaşma sağlanarak verimlilik artırılmakta, hem de sahip olunan beceriler karşılığında alınan ücretler artmaktadır. (Vural ve Aktan, 2002d).

BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) "2006 İnsani Gelişme Raporu"na göre insani gelişmişlik endeksi sıralamasında Türkiye, 177 ülke içinde 92. sırada yer

almaktadır. Bu raporda ülkelerin gelirlerinin yanı sıra sağlık, eğitim gibi alanlardaki durumları da yer almaktadır.

Türkiye'nin eğitim alanındaki durumu, gelir seviyesinden beklenecek olanın altında yer almaktadır. Türkiye'de eğitim harcamalarının milli gelire oranı çok düşük değildir. Ama toplam kamu harcamaları içinde eğitim harcamalarının oranına bakıldığında, bunun OECD ülkeleri arasında en düşük oran olduğu görülmektedir (Buğra, 2006).

Eğitime yapılan yatırımların, uzun vadede yoksulluğu azaltmadaki payı oldukça yüksek olmaktadır. Eğitim sayesinde yoksulluk, kişilerin kaderi olmaktan çıkmakta ve kişilerin aldıkları eğitim sayesinde uzmanlaştıkları alanda iş bulmaları kolaylaşmaktadır. Eğitim konusunda belirtilmesi gereken bir diğer önemli konu, özellikle piyasanın gereksinim duyduğu alanlara yönelik eğitime ve mesleklere öncelik verilmesi olduğudur.

1.4.1.3. Göç

Türkiye'de özellikle 1980 sonrası dönemde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar sonucunda, kişiler arasındaki gelir dağılımı daha da bozulmuştur. Yaşadıkları bölgede kendilerine yeterli geliri elde edemeyen kişiler, çareyi daha zengin olduğunu düşündükleri bölgelere göç etmekte bulmaktadırlar. Bir yandan bölgenin itici gücü, diğer yandan da kentin çekici gücü göç olgusunu hızlandırmaktadır. Ayrıca hızlı nüfus artışı, tarımda makineleşme, bölgelerarası yatırım eşitsizlikleri gibi faktörler de göçü artırmaktadır.

Türkiye'deki nüfusun hızla büyümesi, göç, kentleşme, istihdam olanaklarındaki farklılıklar, bölgesel eşitsizlikler işsizliğin artmasına, dolayısıyla da yoksulluğun genişlemesine neden olmaktadır. Bu faktörlerden özellikle göç, çift taraflı bir etkiye sahiptir. Göç, göç verilen yerlerde yoksulluktan kurtulmak için bir çare olarak algılanırken, göç edilen yerlerde de yoksulluğun nedeni olmaktadır. Göç edilen yerlerde, göç edenlerin çok azı kayıtlı sektörde iş bulmakta ve o sosyal çevreye adapte olmaktadır. Oysaki göç edenlerin büyük bir kısmı sosyal güvencenin olmadığı, sunulanı kabullenme zorunluluğunun olduğu kayıt dışı sektörde çalışmakta ve adaptasyonu zor bir çevrede hayat mücadelesi vermektedir. Dolayısıyla da sonuç değişmemekte, yoksulluğun sadece boyutu ve yeri değişmektedir.

1.4.2. Türkiye’de Yoksulluğun Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Yoksullukla Mücadele

Yoksulluğun yol açtığı pek çok sorun vardır. Bunlardan bazıları ekonomik, bazıları ise sosyal nitelikli sorunlardır. Kayıt dışı ekonomi, sosyal güvence dışında kalma, beşeri sermayenin kalitesinin düşmesi, v.b bunlardan sadece ekonomik nitelikli olanlardandır. Göç, göç edilen yerlerdeki çarpık kentleşme, eğitim-sağlık hizmetlerinden mahrum olma, gecekondulaşma, büyük kentlerdeki kapkaççılık, aile ilişkilerinde çatlaklar sosyal nitelikli sorunlardan sadece birkaçıdır.

Türkiye’deki gelir dağılımı eşitsizliği 1963-87 yılları arasında azaltılmış olsa da 1994’te yeniden artmıştır. Bu sonuçta, o dönemdeki teşvikler, özelleştirme politikaları, iç borçlanmadaki artışlar, enflasyonun büyümesi gibi ekonomik etkenlerin etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yoksulluk olgusuna ortaya çıkardığı en önemli sorun, yoksulluğun bir kısır döngü yaratması ve zincirleme etki yaparak olgunun devam etmesine neden olmasıdır. Yani bir durum hem yoksulluğun sonucu olmakta hem de yoksulluğun nedeni olup tekrardan yoksulluğu beslemektedir. Örneğin, yoksul kişiler iyi bir eğitim alamamaktadırlar. Dolayısıyla da eğitimsizlik yoksulluğun bir sonucu olmaktadır. Diğer yandan ise, iyi bir eğitim alamamak, kişilerin var olan durumlarını değiştirmelerini engellemekte ve de durumlarında olumlu bir değişiklik yapmalarına izin vermeyerek kişilerin yoksul kalmalarına neden olmaktadır. Kısaca özetlenecek olunursa, iyi bir eğitim alamamak yoksulluğun hem nedeni hem sonucu olmaktadır. Sonuç itibariyle kısır döngü devam etmekte; kişiler yoksullaşmakta ve yoksul kalmaya devam etmektedirler.

Yoksulluk sorununa müdahalede çözümün sonucunun uzun vadeli olabilmesinde yoksulluğun nasıl tanımlandığı önem taşımaktadır. Eğer yoksulluk sadece gelirle ilişkilendiriliyorsa o zaman yoksullukla mücadele programının odak noktası gelir değişimleri olacaktır. Yani sorunun giderilmesinde büyüme bir kurtarıcı olarak görülecektir. Büyüme sağlandığında bunun gelir artışını sağlayarak yoksulluğu azaltacağı düşünülecektir (Önder ve Şenes, 2008). Bu nedenle mücadele programları için yoksulluğun nasıl tanımlandığı önemlidir.

Yoksullukla mücadele yöntemi ne olursa olsun, unutulmaması gereken, yoksulluğun, hayırseverlik veya bağış yolu çerçevesinde ele alınıp bu yolla mücadele edilemeyeceğidir. Çünkü sorunun çözümüne bu açıdan yaklaşıldığında, elde edilen

sonuçlar sadece kısa vadeli olmakta, uzun vadeli bir etki yaratamamaktadır. Kısa vadeli sonuçlar bir rahatlama sağlasa da, soruna tam olarak bir çözüm sağlayamamaktadırlar.

1.4.2.1. Devlet Politikası (Yoksullukla Mücadele Stratejisi)

Yoksulluğun toplumsal bir sorun olması ve tüm ülke vatandaşlarını ilgilendirmesi nedeniyle yoksullukla mücadele konusunda devlete önemli görevler düşmektedir.

Türkiye yoksullukla mücadeleyi 1982 Anayasası ile “Sosyal devlet” ilkesinin kabul ederek Anayasa kapsamına almıştır. Bu ilkedен kasıt, her vatandaşa insan onuruna yakışan asgari bir hayat seviyesi sağlamaktır.

Sosyal refah devleti anlayışını benimseyen devlete, bu anlayış gereği yoksulluk, gelir dağılımındaki adaletsizliklerle mücadele, güvenlik, adil ücret, sosyal haklar, eğitim-sağlık hizmetleri gibi konularda önemli sorumluluklar düşmektedir. Ayrıca yoksullukla mücadelenin ahlaki ve insani bir görev olmasından dolayı, böylesine büyük ve karışık yapıları bir konuda en büyük mücadelecisi devlet olmaktadır (Demircan, 2007).

Yoksulluk, sosyal refah devletlerinin üstesinden gelmek ve çözüm bulmak zorunda oldukları ortak ve de sosyal bir sorundur. Bu amaçla devletler özellikle maliye politikası araçlarından olan vergi ve harcama politikaları ile yoksullukla mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Vergi ve harcama politikaları vasıtasıyla hem yoksulluğun önemli kaynaklarından biri olan gelir dağılımındaki adalet sağlanmaya çalışılmakta, hem de dolaylı olarak ekonomik büyüme ve kalkınma sağlanarak yoksullukla mücadele edilmektedir.

Sosyal refah devleti anlayışını benimseyen Türkiye devleti, 1960’ların başından beri hazırlanmakta olan Beş yıllık Kalkınma Planları’nda yoksullukla mücadeleye önem vermektedir (Önder ve Şenes, 2008). Ekonomik büyüme ve kalkınmanın olumlu etkilerinin toplumun geneline yansıtacağı ve yoksulluğun giderilmesinde önemli bir etken olacağı savunulmaktadır. 2007-2013 yılları arasında uygulanacak olan Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda da yoksulluk sorununa geniş yer verilmekte ve bu sorunun giderilmesinde öncelik, ekonomik büyüme ve küresel ölçekte rekabet edebilme yeteneğine sahip olunmasına verilmektedir (Karakoyun, 2007).

Türkiye’de yoksullukla mücadelede dolaylı ve dolaysız politikalar olmak üzere iki farklı politika izlenmektedir (Demircan, 2007). Dolaylı politikalar, ekonomik büyüme, milli gelir artışı, gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılması, kırsal- kentsel

kalkınma projeleri, beşeri sermayeye yatırım gibi faktörlerden oluşmakta ve bunlar aracılığı ile yoksullukla mücadele edilmektedir (Dansuk, 1997). Türkiye’de 1960’ların başından beri hazırlanmakta olan Beş Kalkınma Planları’nda yoksullukla mücadele yöntemi olarak devletin, özellikle ekonomik büyüme ve kalkınma gibi dolaylı politikaları benimsediği ve öncelik verdiği söylenebilir.

Yoksullukla mücadelede izlenen diğer bir yol olan dolaysız politikalar ise, yoksullara yapılan yardımlar, sosyal amaçlı transferler (burslar, eğitim, sağlık v.b), SYDTF fonu, Yeşil Kart uygulaması, yoksullukla ilgili özel ve kamu kuruluşlarının çalışmaları v.b olarak karşımıza çıkmaktadır (Dansuk, 1997). Günümüzde en önemli dolaysız politika aracı, 1986 yılında kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’dur. Bu fonun amacı, sosyal güvenlik çatısı altında olmayan yoksul, kimsesiz, düşkün vatandaşlara yönelik olarak devletin tüm sosyal görevlerini yerine getirmektir.

Yoksullukla mücadele kapsamında, devlet ilk kez 1976 yılında yoksullara, sakatlara, yaşlılara aylık ödemeye başlamıştır (Sallan’dan aktaran: Önder ve Şenes, 2008). Bu durum günümüze kadar sürmüştür. Yoksul kesimin sağlık problemleri için yeşil kart uygulaması yoluna gidilmiştir. Bu yolla sağlık güvencesinden yoksun kesimin sağlık giderlerinin karşılanması amaçlanmıştır.

Ancak tüm bu politikalara ve de uygulamalara rağmen istenen sonuç elde edilememekte ve kökten bir çözüm getirilememektedir. Çünkü sorunun çözümünde uygulanacak olan politikalar kadar ülkenin ekonomik ve de mali yapısının güçlü olması da önemlidir. Özellikle dolaysız politikaların kullanılmasında devletlerin bütçe açıklarının olup olmaması önem arz etmektedir. Çünkü sosyal amaçlı transferler bu bütçeden karşılanmaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme ve kalkınmışlık düzeyi, devletlerin yoksullukla mücadele kapsamında önemli olmaktadır.

1.4.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları ve Yoksullukla Mücadele

Sivil Toplum Kuruluşları, sivil toplum ve bu toplum içinde gelişip büyüyen, devletin etkisinden uzak, belirli ortak toplumsal amaçları gerçekleştirmek için kurulmuş olan gönüllü kuruluşlardır (Sezer, 2006). STK’ların tanımındaki bu ifadeler ayrıca bu kuruluşların genel özelliklerini de belirtmektedir.

Toplumsal bir sorun olan yoksullukla mücadelede esas görev devlete düşmektedir. Ancak yoksulluğun tüm toplumun ortak bir sorunu olması nedeniyle pek çok sivil toplum örgütü, yoksullukla mücadeleyi kendilerine görev bilmektedir.

Devletler, ekonomik ve sosyal sorunların giderilmesinde sosyo-ekonomik politikalar uygulamakta, yoksulluk sorununun çözümü için kamu harcamalarına ve gelirlerine yoğun olarak başvurmaktadırlar. Ancak yoksul sayısının çok fazla oluşu ve devletin bürokratik yapısının, karar alma mekanizmasının hızlı işlememesi nedeniyle bu sorun varlığını ve önemini devam ettirmektedir. Sadece devletin belirlemiş olduğu politikalar çerçevesinde mücadele etmek olamamaktadır. Bu noktada yoksullukla mücadeleyi kendisine görev bilen STK'lar, toplumu oluşturan bireylerin desteklerini sağlayıp, sosyal sorumluluk bilincini harekete geçirmede başarılı olmaktadır (Yatkın, 2007). Ayrıca STK'ların tek bir konuya odaklanma ve o konuda meşgul olma gibi avantajlı bir durumları da söz konusu olmaktadır. Devletin sahip olduğu gibi büyük boyutlarda kaynakları ve imkânları olmasa da yine de pek çok durumda devlet kurumlarından daha iyi sonuçlar alabilmektedirler.

Ülkelerdeki ekonomik sorunlar ve uygulanan ekonomik kalkınma politikaları, bazı durumlarda etkili bir yoksullukla mücadele sistemini engelleyebilmektedirler. Bu durumun ekonomide ve sosyal hayatta yarattığı boşluğu doldurmak için hükümet dışındaki örgütlere yani STK'lara ihtiyaç duyulmaktadır (Seyyar'dan aktaran, Karakoyun, 2007).

STK'lar, ortak bir sosyal sorun olan yoksulluğun önlenmesi mücadelesinde bazen kamu kuruluşlarının bir alternatifi bazen de bir tamamlayıcısı olarak rol almaktadırlar. Yerel yönetimler ve STK'lar, özellikle yerel sorunları daha iyi tanıdıklarından, sorunun çözümünde kullanılacak faktörlerin seçiminde ve uygulanışında merkezi organlardan daha etkili olabilmektedirler. Bu sayede hem kaynak israfı azaltılmış hem de zamandan tasarruf edilmiş olunmaktadır.

Yoksulluk, en kısa zamanda çözümlenmesi gereken bir sorun olduğundan, konuya devletin ya da belli bir kurumun görevi gözüyle bakılmayıp, herkes elinden geleni yapmaya çalışmalıdır. Bu nedenle kamu, özel ve sivil örgütler birlik olup, sorunun üzerine gitmelidir.

1.4.2.3. Uluslararası Kuruluşların Yoksullukla Mücadele Kapsamındaki Destekleri

Yoksulluk, dünyanın her bölgesinde, mevcut ekonomik sistem ne olursa olsun sadece şiddeti ve niteliği farklı olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu husus, onu herhangi bir ekonomik sisteme özgü olmaktan, yerellikten, ulusal olmaktan çıkarıp uluslararası bir boyuta taşımaktadır. Dolayısıyla da yoksulluğu belli bir kesime ya da sınıfa ait olarak düşünmek yanlış olmaktadır. Ayrıca elde edilen veriler ışığında denilebilir ki, yoksulluk sorunu yerellikten, ulusallıktan çıkıp dünyadaki herkes için geçerliliği olan sosyal ve de toplumsal bir sorundur.

Küresel bir hale gelmiş olan yoksulluk sorununun giderilmesi, doğal olarak uluslararası bir boyut kazanmakta ve beraberinde de küresel mücadeleler getirmektedir. Günümüzde yoksullukla mücadele kapsamında yoksulluğu azaltıcı pek çok politik önlem ve yapısal reformlar yapılmaktadır, ne var ki istenen sonuca tam olarak ulaşamamıştır. Öncelikle olaya ulusal tabanda çareler aranmakta, eldeki kaynaklar ve olanaklar dâhilinde müdahaleler yapılmaktadır. Ancak bazen sorunun boyutu, şiddeti ve etki alanı nedeniyle bu kaynaklar yeterli olamamaktadır. Bu nedenle çözüm arayışında uluslararası yardım istenmektedir. Yoksulluk sorunu üzerinde çalışan pek çok önemli uluslararası kuruluş vardır. Bunlardan başlıcaları, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programıdır (UNDP).

Dünya Bankası'nın son yıllarda verdiği finansal, teknik ve politik desteklerin hemen hemen hepsinde yoksulluğun azaltılmasının temel ilgi alanı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Dünya Bankası yoksullukla mücadelede kapsamında özellikle üç stratejiye önem vermektedir. Bunlar, yoksullara yönelik olarak fırsatların artırılması, yoksulların yetkilendirilmesi ve yoksul kişilerin güvenliğinin artırılmasıdır (Çoşkun ve Tireli, 2007).

IMF, genel olarak sermaye dolaşımının önündeki engellerin kaldırılması amacını gütmüş olup, özellikle 1980'li yıllardan bu yana istikrarsızlık sorunu yaşayan az gelişmiş ülkelere iktisat politikaları üreten ve ürettiği neo-liberal politikalar ile ülkelerin küresel ekonomi ile entegre olmasını amaçlayan bir kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır (Açıkgöz ve Karagül, 2007). Ancak, 1980'li yıllardan beri uygulanan Ortodoks ekonomik politikalar kapsamında daha fazla liberalleşme ve küreselleşmenin, gelişmekte olan dünyada yoksulluğu azaltmadığı yönünde yaygın bir kabul

bulunmaktadır (Brinkerhoff ve Goldsmith'den aktaran Uzun, 2003). Çünkü Ortodoks ekonomik politikaların yoksullar üzerinde büyük bir yük oluşturduğu savunulmaktadır.

Dünya Bankası gibi IMF açısından da yoksulluk sorununun çözümlenmesi önemlilik arz etmektedir. Çünkü ekonomik büyüme için öncelikle yoksulluğun azaltılması gerektiği ortak bir kanı oluşturmaktadır. Hem Dünya Bankası'nın hem de IMF'nin ekonomik büyümeyi sağlamak adına ülkelere önermiş oldukları neo-liberal politikalar, çoğu zaman yoğun eleştirilere maruz kalmaktadır. Özellikle önerdikleri neo-liberal politikaların, modernleşmenin sosyolojik ve de düşünsel aşamalarından henüz geçmemiş, genellikle geleneksel düşünce yapısı ile kurumsal yapılanmalarını oluşturmuş olan ülkelerin kurumsal yapılarında negatif etkilere neden olup, mülkiyet ve gelir dağılımının giderek bozulmasına yol açarak yoksulluk düzeylerini artırdığı savunulmaktadır (Açıkgöz ve Karagül, 2007).

Bu nedenle hem IMF, hem de Dünya Bankası'nın ülkelere uygulattıkları ekonomik politikaların küresel yoksulluğu ateşlediği iddia edilmekte ve uygulamaları eleştirilmektedir. Ne yatırımlar için verilen desteklerin, ne de beşeri sermaye için oluşturulan fonların istenildiği gibi yoksulluğu azaltıp, büyümeyi sağlayamadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca sağlanan fonların kullanımında çevre ve yoksulluk konularının çok da önemsizmediği iddia edilmektedir.

Yoğun eleştirilere maruz kalan ve bu eleştirilerin muhatabı olan Dünya Bankası ve IMF kendilerini, asıl nedenin kendi politikaları olmayıp, hızlı nüfus artışı ve bunun için gerekli önlemlerin tam olarak alınmadığı şeklinde savunmaktadır. Ayrıca banka tarafından yapılan araştırmalara göre çoğu ülke iktidarlarının, almış oldukları kredi ve yardımları yolsuzlukların giderilmesi gibi verimsiz alanlarda kullandıkları ve alınan kaynakların yoksullara ulaştırılmadığını savunmaktadırlar (Uzun, 2003).

Yoksulluk sorununun sorumlusu olarak sadece Dünya Bankası ve IMF'yi görmek yanlış bir bakış açısı olabilmektedir. Çünkü yoksulluk bu tür kuruluşların neticesinde doğmuş olan bir sorun değildir (Uzun, 2003). Öte yandan, hükümetlerce bu tür kuruluşlardan alınan kredilerin, yoksulluğu önleme amacından saptırılıp ülkedeki yolsuzlukların yarattığı krizi kapamakta kullanıldığı ve israf edildiği de görülmektedir. Kısacası kredilerin büyük bir kısmı iktidar çevrelerince kullanılıp israf edilmekte, suçlusu olarak da, yanlış politika uyguladığı gerekçesi ile uluslararası kuruluşlar olarak ilan edilmektedir.

IMF ve Dünya Bankası'nın eleştirildikleri bir diğer nokta da geçmişte kredi verdikleri ülkelere ekonomi politikaları önerirken yoksulların durumunu çok da dikkate almamış olmalarıdır. Bu eleştiriler nedeniyle, önerilen politikalarda yoksulluk konusuna daha fazla önem verilmekte, istikrar programı uygulamalarında yoksulların durumunun fazla bozulmamasını sağlayacak önlemler alınması üzerinde durulmaktadır. Çünkü ülkelerin kalkınmasının önündeki en büyük engellerden birinin yoksulluk olduğu ve yoksulluk olduğu sürece ekonomik büyüme ve kalkınma da istenilen sonuca ulaşamayacağı savunulmaktadır.

Yoksulluğun giderilmesi kapsamında faaliyetleri olan bir diğer uluslararası kuruluş olan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın(UNDP) en önemli uygulamalardan biri mikro kredilerdir. Birleşmiş Milletler, mikro krediyi yoksullukla mücadelede etkili bir araç olarak görmekte ve bu yolla yoksul insanlara yardım etmektedirler. Özellikle ev kadınlarınca bu kredilere yoğun bir talep olduğu ve verilen kredilerin kısa bir süre sonunda geri döndüğü görülmektedir. Alınan mikro kredilerle pek çok ev kadını, evlerine ek gelir sağlayarak, gelir durumlarında iyileştirme yapmışlardır. Bu durum sadece gelir açısından değil, özellikle ev kadını gibi evde pasif halde olan ve kendini hiçbir işe yaramaz olarak gören kesimde psikolojik ve sosyal bir iyileşmeye de yol açmıştır.

1.5. DÜNYADAKİ YOKSULLUK

Yoksulluk; önemini her geçen gün daha da artıran, her gün daha çok tartışılan bir olgudur. Kuşkusuz bunun en önemli nedenlerinden biri yoksulluğun hızla yaygınlaşıyor olmasıdır. Dünya Bankası'nın verilerine göre, yoksulluk kriterlerine göre 1980 yılında 800 milyon olan yoksul sayısı, 1990 yılında 1 milyara yükselmiş, 2000 yılında ise 1.2 milyara ulaşmıştır.

2004 yılı itibariyle yaklaşık olarak dünyadaki her 5 kişiden birinin günlük 1 \$'lık bir gelire sahip olduğu ve dünya nüfusunun neredeyse yarısına yakın bir kısmının günlük 2 \$'lık bir gelire yaşamını devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir (Gündoğan, 2008). Ayrıca, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin açıkladığı 2005 yılı İnsani Gelişim Raporu'na göre, dünyada hala 2.5 milyar insan günde 2 \$'dan az parayla yaşamaktadır.

Çizelge 1.8: Bölgesel Yoksulluk Oranları

Bölge	Yoksulluk Oranı (Günlük 1 \$)				Yoksulluk Oranı (Günlük 2 \$)			
	1981	1990	1999	2004	1981	1990	1999	2004
Dünya	40,6	28,7	22,3	18,4	67,1	60,8	54,4	47,7
Doğu Asya ve Pasifik	57,7	29,8	15,5	9,0	84,8	69,7	49,3	36,6
Avrupa ve Merkez Asya	3	2	18	4	4,6	4,3	18,6	9,8
Latin Amerika Ve Karayipler	10,8	10,2	9,7	8,6	28,4	26,2	25,3	22,2
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	5,1	2,3	2,1	1,5	29,2	21,7	23,6	19,7
Güney Asya	51,6	43,3	35,8	32,0	89,1	85,7	80,8	
Sahra Altı Afrika	42,3	46,7	45,8	41,1	74,5	77,1	75,8	72,0

Kaynak: Gündoğan, 2008

Çizelge 1.8’de dünyanın bazı bölgelerindeki yoksulluk oranları verilmiştir. Bu verilere göre günlük 1 \$’lık bir gelirle hayatını idame ettirmeye çalışan ve bu konuda en kötü durumda olanların, Güney Asya ile Sahra Altı Afrika bölgeleri olduğu görülmektedir. Bu bölgelerle aralarında büyük fark olan Avrupa ve Merkez Asya bölgelerinde ise hem 1\$, hem de 2\$’lık gelirle hayatlarını idame etmeye çalışan yoksulların oranı, diğer bölgelere nazaran daha düşük olmaktadır.

Dünya Bankası’nın, 2008 Ağustos’unda küresel yoksulluk tahminlerini gözden geçirerek elde ettiği bulgulara göre, dünyadaki insanların 1. 4 milyarı, günlük 1,25 \$’lık bir gelirle yaşamlarını devam ettirmektedirler (Global Issue, 2008). Bunun yanı sıra, dünyadaki kişilerin yarısının, günlük 2\$’ın altında bir gelirle yaşadıkları ve dünyanın en yoksul 48 ülkesinin gayri safi milli hasılasının toplamının, dünyanın en zengin 3 kişinin servetlerinden daha az olduğu tespit edilmiştir (Gündoğan, 2008).

Yoksulluk konusuna çocuk perspektifinden bakıldığında, durumun oldukça vahim olduğu görülmektedir. Verilere göre, dünyadaki 2,2 milyar çocuğun, 1 milyarının yoksul olduğu (yani her iki çocuktan biri) ve temel eğitim hakkından yoksun olan çocuk

sayısının ise 121 milyon olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber 400 milyon çocuğun suya ve 270 milyon çocuğun da sağlık hizmetlerine ulaşma imkânları bulunmamaktadır (Global Issue, 2008).

Yoksulluk değerlendirilmelerinde öne çıkan bir diğer sınıflama, insani kalkınma ve insani yoksulluktur. Çünkü yoksulluğun önlenmesinde en az ekonomik büyüme kadar bir öneme sahip olan ekonomik kalkınma; toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve toplumsal alanda arzu ettiği değişimleri ve gelişmeleri ifade etmektedir. Dolayısıyla, ekonomik göstergelere bakılarak ülke gelişmişliği hakkında değerlendirme yapmak çok da gerçekçi olmayacağından ekonomik büyüme rakamları yanında ekonomik kalkınma göstergelerine de yer verilmesi daha net sonuçlar için önem arz etmektedir.

İnsani kalkınma; kalkınmanın sadece ekonomik girdilerle sağlanamayacağı düşüncesinden hareketle, kalkınmanın; insanlara sağladığı yararlar üzerinden değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. İnsani yoksulluk ise, kalkınmayı açıklarken geliri esas alan yaklaşımlardan farklı olarak, yoksulluk sınırının tespitinde hayatın devamı için gerekli olan minimum gelirin yanı sıra insanların, sosyal hayata katılmalarını sağlayacak olan şeylerin ne kadarlık kısmından mahrum kaldığını göstermektedir (Aldemir ve Özpınar, 2004).

İnsani kalkınma endeksi ile kalkınmanın sadece ekonomik girdilerle açıklanamayacağı, bu nedenle de siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmelere erişim olanaklarının da önemli olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki çizelgede bazı ülkelerin insani kalkınma düzeyleri verilmiştir.

Çizelge 1. 9: İnsani Kalkınma Endeksi(Human Development Index, HDI), 2005

Yüksek HDI	HDI	Orta HDI	HDI	Düşük HDI	HDI
1. İzlanda	0,968	71. Dominik	0,798	156. Senegal	0,499
2. Norveç	0,968	73. Kazakistan	0,794	158. Nijerya	0,470
3. Avustralya	0,962	81. Çin	0,777	173. Mali	0,380
8. Japonya	0,953	84. Türkiye	0,775	176. Burkina Faso	0,370
12. ABD	0,951	87. Peru	0,773	177. Sierra Leone	0,336

Kaynak: UNDP, 2008

Yukarıdaki çizelgede görüldüğü üzere 2005 yılı, insani kalkınma endeksinin en yüksek olduğu ilk iki ülke 0,968'lik HDI ile İzlanda ve Norveç'tir. En düşük ülkeler ise Sierra Leone HDI: 0,336) ile Burkina Faso (HDI: 0,370) olmaktadır. Bu ülkeler arasında Türkiye orta düzeyde yer almakta olup 84. sırada yer almaktadır (HDI: 0,775). 1995 yılında 0,717, 2000 yılında ise 0,753 olan Türkiye HDI'sı, 2005 yılında 0,775 düzeyine çıkmıştır (UNDP, 2008).

Yoksulluğun yüksek boyutlara ulaşmasında gelir dağılımındaki adaletsizliklerin de payı oldukça yüksektir. Çünkü aralarında ters bir ilişki mevcuttur. Gelir dağılımında adaletsizliğin yaşandığı yerlerde toplumsal huzursuzluklar, yaşamdan memnun olmama ve yoksulluk gibi olumsuzluklar meydana gelmektedir. Bu nedenle gelir dağılımındaki adaletsizliğin göstergesi olarak kabul edilen Gini Katsayısı'nın ülkeler bazındaki görünüşü önemli bilgiler verebilmektedir.

Çizelge 1.10: Bazı Ülkelerin Gini Katsayısı(İndeksi), 2005

Ülke	Gini İndeksi
Norveç	25,8
Avustralya	35,2
Japonya	24,9
ABD	40,8
Almanya	28,3
Çin	46,9
Türkiye	43,6
Peru	52,0
Burkina Faso	39,5
Sierra Leone	62,9

Kaynak: UNDP, 2008

Yukarıdaki çizelgeye göre, yoksulluk konusunda uluslararası alanda yapılan karşılaştırmalarda, HDI endeksi yüksek olan ülkelerde, Gini katsayısının düşük çıktığı; HDI'nın düşük çıktığı ülkelerde ise tam tersi Gini katsayısının yüksek çıktığı görülmektedir. 2005 yılı Gini katsayısı 43,6 olan Türkiye, gelir dağılımının oldukça adaletsiz dağıldığı ülkeler arasında yer almaktadır.

1.6. KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK

Temelde sermaye ve ticaretin serbestçe dolaşımını ve bu serbestliği engelleyen unsurların ortadan kaldırılmasını ifade etmekte olan küreselleşme, Sosyalist Blok'un çökmesi ve bunun üzerine serbest piyasa ekonomisinin üretim ve bölüşümde hâkim bir konuma gelmesinden güç alarak, dünya ülkelerini etkisi altına almayı başarmıştır. Ayrıca serbest piyasa ekonomisindeki bu yükseliş, küreselleşmenin hem yaygınlaşmasında hem de güçlenmesinde etkili olmuştur.

Küreselleşmenin büyük ölçüde yaygın hale gelmesinde etkili olan serbest piyasa ekonomisinin güçlenmesinde, özellikle bilgi, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan devrim niteliğindeki yeniliklerin payının oldukça yüksek olduğu söylenebilir (Danışoğlu, 2004).

İletişim, teknoloji ve ulaşım alanındaki yenilikler ile üretim ve bölüşümde dünyaya hâkim olan yeni ekonomik görüşün sonuçlarının neden oldukları gelişmelerin yaşandığı yenedünya düzeninde, gelişmekte olan pek çok ülke, yenedünya düzenine ayak uydurmak için politikalarında değişikliğe gitme yolunu seçmişlerdir. Buna ulusal ekonomilerini, küresel piyasalara açmalarını örnek olarak verebiliriz. Özellikle 1980 ve 1990'lı yıllarda uluslararası alanda ekonomik entegrasyonun oldukça hız kazanmış olması, ülke sınırlarının kaldırılarak üretim, yatırım ve ticarete daha etkili olma amacının güdülmesine neden olmuştur.

Malların, sermayenin, hizmetlerin, bilgi ve teknolojinin kolayca ve engelsiz bir şekilde serbestçe dolaşımını ve neo-liberal politikaların ülke ekonomilerinde uygulanma biçimi olarak da ifade edilen küreselleşme, iktisat literatüründe pek çok tartışmanın ana kaynağı olmuştur (Hirst ve Thompson, 1996). Küreselleşme yandaşlarının ve de karşıtlarının oluşmasına da neden olmuştur. Bazıları küreselleşmeyi gelişmelerin ve de yeni fırsatların kaynağı olarak görürken, bazıları da yoksulluk, işsizlik, evsizlik gibi olumsuz durumların nedeni olarak görmektedir (Batmaz ve Özcan, 2007).

Özellikle 1980 sonrası dönemde, küreselleşmeyi de içinde barındıran neo-liberal politikalar, bu politikaları uygulayan hükümetlerin, ulusal ekonomilerinde yeni düzenlemeler yapmalarına neden olmuşlardır. Bu düzenlemelerin sonucunda ekonomik ve toplumsal yaşam alanında yoksulluğun artışı gibi sorunlar yaşanmıştır. Küreselleşmenin gelişmesini ve hızla yayılmasını sağlayan neo-liberal politikaların amacı, devleti ekonomik ve toplumsal alana müdahalesini engellemek olduğundan, devlet bu süreçte "düzenleyici" rolüne sokulmaktadır. Devletin ekonomideki payının

azaltılması ve neo-liberal politikaların olumsuz etkilerine karşı koyabilecek bu denge özelliğini yitirmesine neden olmaktadır.

Ticaretteki liberalleşmenin sağlanması için, dış ticaret vergilerinin kaldırılması, kişisel ve kurumsal vergilerin düşürülmesi gibi uygulamalar, devletin vergi gelirlerini azaltan sonuçlar doğurmaktadır. Ancak devletin önemli bir iç finansman kaynağı olan vergilerin azalması, devlet harcamalarının da azalması anlamına geldiğinden bu durum, devletin sadece ekonomi içindeki payının azalmasına değil aynı zamanda pozitif dışsallık oranı yüksek olan kamusal ve yarı kamusal malların üretiminin de azalması anlamına gelmektedir. Eğitim, sosyal güvenlik gibi yoğun pozitif dışsallığı olan kamusal malların üretimindeki azalma, tüketiminin azalmasına ve tüketiminde fırsat eşitliğinin kaybolmasına neden olmaktadır. Ancak bu tür mallar, hem gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılmasını, hem de toplumsal alanda fayda maksimizasyonu sağlamaktadırlar. Dolayısıyla da bu tür kamusal malların tüketiminde fırsat eşitliği olamayacağı için, toplumsal eşitsizlik de buna bağlı olarak artmaktadır. Böylesi bir ortamda yoksulluk baş göstererek, toplumun büyük bir kesimini etkisi altına almaktadır (Uzunoğlu, Yörük ve Sönmezler, 2007).

2. BÖLÜM: SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Bu bölümde, önce sivil toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu'nun tanımı ve kapsamı hakkında bilgi verilecektir. Sonrasında Sivil Toplum Kuruluşları'nın Türkiye tarihindeki gelişimi incelenecek ve konu demokrasi bağlamında irdelenecektir. En son olarak ortak ve sosyal bir sorun olan yoksulluğun çözümünde, Sivil Toplum Kuruluşları'nın faaliyetleri ele alınacaktır.

2.1. SİVİL TOPLUM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TANIMI VE KAPSAMI

Sivil toplumun hem kavramsal olarak hem de bir gerçeklik olarak yaklaşık 2.500 yıllık bir geçmişi vardır. Sivil toplum ifadesi ilk kez ünlü düşünür Aristoteles tarafından kullanılmıştır. Aristoteles bu ifadeyi “Politika” adlı eserinde şehir devletlerini tanımlamak için kullanmıştır. Aristoteles'e göre sivil toplum, çehresi yasalarla belirlenmiş olan kurallar sistemi içindeki özgür ve eşit olan yurttaşların bir siyasal toplumdur (Tosun'dan aktaran, Yıldırım, 2003).

Hegel'e göre sivil toplum, belli bir eğitime, bilgi birikimine ve kültürel değerlere sahip olan kişilerden, kurumlardan oluşan desteklemiş oldukları projeleri medeni hukuk kurallarına dayanan ve doğrudan siyasal devlete bağlı olmayan bir yapıdır (Keane'dan aktaran, Kıvılcım, 2007).

Geçmişten bugüne sivil toplum kavramı da değişmiş ve kendisine farklı anlamlar yüklenmiştir. Ancak sivil toplumu tanımlarken ortak fikri yansıtan husus, sivil toplumun devletten bağımsız, kendi iradesi ile hareket eden bir topluluk olduğudur. Günümüzdeki algılanış şekline bakıldığında ortaya, devlet otoritesinden bağımsız özerk bir yapıya sahip, gönüllük esasına dayanan, kendi iradesi ile belirlemiş olduğu kurallar çerçevesinde işleyen ve yasal düzene bağlı sosyal bir hayat alanı çıkmaktadır (Öztürk, 2003).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK), kendi iradesi ile bir araya gelmiş; sosyal hayat içinde devlet otoritesine bağımlı olmayan özerk bir yapıya sahip; gönüllük esası üzerine kurulmuş; iradelerince oluşturulmuş belli kurallara ve yasal düzene bağlı olarak ortaya çıkmış; yeni, farklı bir güç ve denge kuruluşlarıdır.

STK'lar içerikleri gereği çeşitlilik göstermektedirler. Çalışma alanları ne olursa olsun, her STK'nın genel amacı, toplumsal ve kurumsal problemlerin aşılması konusunda devletten beklenenlerin yapılmadığı ya da yapılamadığı durumlarda bu görevi kendi üzerine alarak sorunu çözüme kavuşturmadır.

STK'lar, devletin bir uzantısı olmamakla beraber, kişilerin özgür iradeleri ile kurulmuş ortak amaç kuruluşlarıdır. Genel amaçları toplumsal sorunlarla baş etmek ve bu sorunları gidermeye çalışmaktır. Nitekim artan nüfus ve teknolojik gelişmelerle birlikte ihtiyaçlar ve problemler de değişmektedir. Bu ihtiyaçların ve problemlerin giderilmesinde devlet bazen yeterli olamamaktadır. Bu noktada STK'lar devletin gücünün yetmediği alanlarda devletin açığını kapamaya çalışmaktadırlar. Kimi zaman sağlam temeller üzerine kurulmuş STK'lar, devletten daha fazla güven sağlamak ve daha etkin olabilmektedirler.

2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Yirminci yüzyıla damgasını vuran “Soğuk Savaş”ın sona ermesi ile dünya, yeni bir düzenin oluşumuna doğru yola çıkmıştır. Sadece siyasal yapıda değil, ekonomik, kültürel v.b pek çok alanda değişiklik yaşanmıştır. Dünya ile birlikte baş aktörlerin de değişmeye başladığı ve devlet dışı aktörlerin gelişip güçlenerek, devletle birlikte yan yana yer aldıkları hatta bazılarının devlet kararlarını bile etkileyecek düzeye geldikleri gözlenmiştir. Yirmi birinci yüzyılda ise devlet dışı bu aktörler sadece ulusal çapta değil, uluslararası çapta da önemli hale gelmiştir (Yalçınkaya, Türkeş ve Aslantaş, 2006).

2. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte özellikle Doğu Avrupa ve Sovyetler'deki merkezci ve devlet odaklı bürokratik yapıların başarısız olması ve bu ülkelerdeki düzenlerinin yavaş yavaş yıkılması, Dünya'nın yeni bir düzene ve anlayışa doğru gidişinde büyük bir rol oynamıştır. Bu dönemde güçlenen küreselleşme olgusu ve buna bağlı olarak değişen değerler, uluslararası kuruluşlar sivil gelişmeyi destekleyerek devlet otoritesinin mutlak ve vazgeçilmez oluşu fikrinin, kişiler üzerindeki etkisini azaltmıştır. Bu durum, sivilleşmeyi ve sivil toplum anlayışını güçlendirmiştir (Çepel, 2006).

Sivilleşme ve Sivil Toplum hareketinin örgütsel bir yapı haline gelip, güç kazanması daha çok Cumhuriyet'in ortalarına doğru olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve öncesinde Osmanlı döneminde merkeziyetçi bir devlet yapısı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla o dönemlerdeki yapı daha otoriter olduğundan çevre, daha

çok merkeze uyum sağlamak zorundaydı. Çevrenin yani sivil hayatın, merkeze etkisi çok azdı. Demokratikleşmeye dönük girişimler zayıf ve yetersiz kalmaktaydı. Örneğin 2. Meşrutiyet dönemi, bazı özgürlükleri de beraberinde getirmiştir. Yüz binlerce işçinin sağlıksız iş koşullarını protesto etmek adına greve gittiği zamanlar buna bir delil olarak gösterilebilir. Ancak Osmanlı Devleti'nin kamuya da sığmayan bu grevleri önlemek için kamusal alandaki tüm sendikal hareketleri yasaklaması (Tatil'i Eşgal Kanunu-1909) toplumsal yapıda, sosyal sınıfların güçlenmesini engelleyip, sivil hareket girişimlerini zayıflatmıştır (Koray, 2005). Osmanlı Devleti döneminde yaşanan pek çok talihsiz durumun yarattığı olumsuz toplumsal etkiler, Cumhuriyet'in ortalarına doğru değişme göstermiştir. Hatta bu dönemde sivil girişimler ve oluşumlar lehine pek çok gelişmeler yaşanmıştır.

Günümüz Türkiye'sinde, sivil toplum alanında önemli gelişmelerin yaşandığı ve pek çok STK'nın, seslerini giderek daha da yükselttiği görülmektedir. Ayrıca hem sosyal, hem de siyasal alanda giderek daha etkin olmaya başlamışlardır.

Türkiye'de, 1961 Anayasası'nın sosyal adalet anlayışına büyük katkıları olmuştur. 1961 Anayasası ile pek çok sosyal hakkın, çalışma hakkının, sendikal hakların Anayasa'nın koruyucu şemsiyesi altına alınması toplumda sosyal bir irkilışe neden olmuştur. Ancak 1981 Anayasası, 1961 Anayasası'na tezat daha baskıcı, sınırlayıcı, demokratikleşmeyi engelleyici, toplumsal güçlerin direncini zayıflatıcı bir etki yaratmıştır (Koray, 2005). Ancak tüm bu yaşananlar doğrultusunda geçmişe bakıldığında toplumsal bir girişim olan sivilleşme ve sivil bir güç olmanın gelişimi açısından en önemli dönem 1980'li yıllardır denilebilir.

Türkiye açısından sivilleşme ve sivilleşme hareketinin örgütlenmesinin en fazla önem kazandığı dönem 1980'li yıllar olmuştur. Çünkü bu yıllarda Türkiye'de sosyo-politik bir değişim yaşanmıştır (Çepel, 2006).

1950'li yılların ortasından itibaren ithal ikameci ve korumacı bir ekonomik büyüme stratejisinin izlendiği Türkiye ekonomisinde, 1980'lerde ekonomik alanda korumacı politikadan vazgeçilip, ihracata dayalı, dışa açık, liberal bir anlayış benimsenmiştir. Devletçi politikaların yerini, neo-liberal politikalar almıştır. Dolayısıyla da, 1980 sonrasında izlenen ekonomik ve siyasal politikalar, toplumsal ve ekonomik yapıdaki değerlerin önemlilik derecelerini değiştirip yerine yeni değerler getirmiştir. Bunlara örnek olarak, rekabetçi piyasa, özelleştirme, liberalizm, özgürlük, insan hakları,

kadın hakları, barış hareketleri, çevrecilik yurttaşlık hakları, vs. verilebilir (Cicioğlu, 2007).

Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısındaki demokratikleşme, yerelleşme, liberalleşme ve sivilleşme süreci ile birlikte sivil toplum kuruluşlarının da bu süreç içindeki yeri giderek önem kazanmaya başlamıştır. Hatta Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının % 56'dan fazlası 1980'den sonra kurulmuştur (Ak'dan aktaran, Çepel, 2006). Bu da Türkiye'nin 80'li yıllarının Sivil Toplum Kuruluşları için bir dönüm noktası olduğunun kanıtı olmaktadır.

Çağdaşlaşmak hedefini benimseyen Türkiye için son zamanlardaki en önemli amaç, ekonomik ve siyasi olarak AB'ne dâhil olan ülkelerle aynı seviyeye sahip olmaktır. Sivil Toplum Kuruluşları'nın AB içinde özel bir yeri vardır. Çünkü küreselleşme, ekonomik ve siyasal platformda tüm dünyada olduğu gibi AB ülkelerine de pek çok yenilik ve değişiklik getirmiştir. Demokrasiyi içselleştirmiş olan bu ülkelerde her şey devletten beklenilmemektedir. İhtiyaç duyulan konularda, devlet dışındaki kuruluşlar, sorunların giderilmesinde sorumlulukları devletle paylaşmaktadırlar. Bu sorumluluklardan kendilerine pay çıkaran hükümet dışı kuruluşlar, birer sivil girişim olan STK'lardır (Genç ve Erdal, 2006).

AB, Türkiye'deki STK'ların gelişmesinde büyük roller oynamıştır ve bu rolüne devam etmektedir. Çünkü AB'nin benimsemiş olduğu katılımcı demokrasi anlayışı, Türkiye'de var olan sivil toplum anlayışını değiştirmiştir. Bu kapsamda AB, kendisine aday olmak isteyen ülkelere adaylık için belirli koşulları yerine getirme şartı istemektedir. Bu şartlardan biri de demokrasinin, katılımcılığın artması ve sivil toplumun gelişmesidir. Çünkü sağlıklı ve güçlü bir sivil toplum, çoğulcu bir demokrasi demektir. Bu nedenle AB, sivil toplumun güçlendiğinin ve bu güç çerçevesinde örgütlendiğinin simgesi olan STK'ları desteklemektedir (Genç ve Erdal, 2006).

Türkiye'de, AB'ye aday olma süreci içerisinde Sivil Toplum Kuruluşları'na yönelik pek çok olumlu yasal düzenlemeler yapılmıştır. 11.04.2004 tarihli 5253 no'lu yeni Dernekler Yasası buna örnek olarak verilebilir. Bu yasal düzenleme ile dernekler, mülki idareye önceden bildirmek ve tüzüklerinde belirtmek şartı ile yurtdışındaki kurum ve kuruluşlardan yardım alabilmektedirler. Ayrıca getirilen başka bir düzenleme ile Türkiye'de kurulmuş olan derneklerin yurtdışı faaliyet yasakları kaldırılmıştır. Tüm

bunlar Türkiye’deki sivilleşme, sivilleşmenin benimsenmesi ve örgütlenmesi hareketi açısından çok olumlu gelişmelerdir (Aydoğmuş, 2006).

AB, 2001 yılından beri, Türkiye’deki STK’ların gelişmesini güçlendirmeyi amaçlayan bir Sivil Toplum Geliştirme Programı uygulamaktadır. Ayrıca, Türkiye’yi kendine görev yeri seçmiş olan Avrupa Demokrasi ve İnsan Hakları Girişimi, Türkiye’deki STK’ları hem mikro, hem de makro projeler vasıtası ile desteklemiştir. AB tarafından Türkiye için öngörülen katılım öncesi mali yardım programı, gelecek programlamalarda dernek kurma özgürlüğünün güçlendirilmesine ve sivil toplumun gelişmesine öncelik vermeye devam etme taraftarıdır. Bu alanda, 2005 yılı için 8 milyon euro ayrılmıştır. Türkiye’deki STK’ların gelişmesinde ve güçlenmesinde AB’nin etkisi çok büyüktür (DPT, 2008).

2.3. SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ

Demokrasi kelimesinin kökeni, Yunan kent devletlerine dayanmaktadır. Kelimenin etimolojik kökenine bakıldığında, “demos” (halk) ve “kratos” (egemenlik) kelimeleri karşımıza çıkmaktadır (Aktan, 1996). Günümüzdeki anlamıyla “Demokrasi bir yönetim şeklidir ve halkın kendi kendisini yönetmesi anlamına gelir” denilebilir. Halkın yönetime katılımı yani müdahalesi,

- Doğrudan katılım
- Yarı-doğrudan katılım
- Ya da temsili katılım, olmak üzere üç şekildedir.

Türkiye’de bireyler 18. yaşından itibaren kazandıkları yasal haklardan biri olan seçme haklarını, seçim dönemlerinde kullanmaktadırlar. Ülke yönetimi için seçilen iktidar partisi, bireyleri, ülkeyi emaneten yasal süre içerisinde temsil etme hakkına sahip olmaktadır. Ancak görüldüğü üzere bireylerin kendi kendini yönetmesi sadece oy verip seçtirme kısmına kadar olmakta, sonrası iktidar partisine bırakılmaktadır. Bu süre zarfında iktidar partisi, kendi çıkarları ve seçmen çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir.

Siyasetin beraberinde getirdiği oy korkusu, iktidar partisinin kendi seçmenlerini memnun etme kaygısı, iktidar partisini seçmeyen diğer kesimi zor durumda bırakabilir hatta insan haklarına aykırı düzenlemeler yapılması sonucunu doğurabilir ki, bu sadece

onu seçmeyenleri değil, kendi seçmenlerini de olumsuz etkileyen bir durumdur (Kuçuradi, 2008).

Burada önemli olan halkın yönetime ne oranda katıldığıdır. Temsilci seçmek demokrasi için yeterli olmamaktadır. Onları kontrol edecek, hukuki-siyasi mekanizmaların (Anayasa mahkemesi, meclis, muhalefet, v.s.) yanı sıra toplumsal-anti-siyasi mekanizmalar da olmalıdır (Medya, lobiler, STK'lar, v.s.).

Temsil etme yetkisini kullanan siyasi partileri, yaptıkları her işte hesap verme konusunda denetleyen ve davranışlarında temkinli olmaya zorlayan toplumsal mekanizmalardan biri olan STK'ların demokrasiye katkıları oldukça önemlidir.

Günümüzde gelişen ve değişen değerlerle birlikte pek çok kavramın birbiri ile ilintisi sorgulanır hale gelmiştir. Buna örnek olarak sivil toplum-STK-demokrasi ilişkisini verebiliriz. Bir yönetim biçimine sivil toplumun ya da sivil bir irade ile kurulmuş olan STK'ların etkisinin ne düzeyde olduğu önemli bir konudur.

Demokrasinin yaşaması için, yaşanılan ülkenin bir hukuk devleti olması gerekmektedir. Hukuk devleti demek, tüm vatandaşların eşit olması, suç sabitleninceye kadar herkesin suçsuz olması ve ülke sınırları içinde yaşayanların dini, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun doğuştan bazı hukuksal haklara sahip olduğunun bilinciyle bu hakların yasalar eliyle korunması demektir. Böylesi bir devlette demokrasinin gelişip büyümesi daha kolay olmaktadır. Ancak ülkenin sahip olduğu demokrasi kültürünün düzeyi, siyasetin beraberinde getirdiği yozlaşmalar, güç odakları nedeniyle demokrasi her zaman uygulanamamaktadır. Özellikle de iktidar partisinin meclisteki koltuk sayısı fazla, muhalefet güçsüz, vatandaş unutkan ve de eğitim düzeyi düşük ise, böylesi bir ortam da yapılanlar genelde insan haklarına uygun olmamaktadır. Bu noktada siyasetin dışında, tamamen halkın, toplumun iradesine bağlı olarak ortak bir amaç için kurulmuş olan STK'ların, demokrasi için önemi daha da artmaktadır (Görün, 2006; Kuçuradi, 2008).

Türkiye'de anayasaların demokrasi, özgürlük, sivil hayatı destekleme konusundaki özelliklerine bakıldığında 1961 Anayasası'nın daha özel bir yere sahip olduğu görülmektedir. Diğer anayasalara nazaran, katılımcı demokrasi unsurlarını içinde daha fazla barındıran 1961 Anayasası'nın, getirdiği özgürlükçü ortamın o dönemdeki kargaşaya sebebiyet verdiği ileri sürülerek 1982 Anayasası ile bazı yasal sınırlamalar getirilmiştir. Böylece 1982 Anayasası'nda katılımcılığı destekleyen ve

artıran mekanizmalara çok az yer verilmiştir. Ayrıca Türk siyasal yapısında demokrasinin yer yer kesintiye uğraması, Türk toplumunu siyasetten uzaklaştırdığı gibi onun korkulacak bir şeymiş gibi algılanmasına ve de bu sebeple ondan uzak durulması gerektiği gibi bir kaniya sahip olunmasına neden olmuştur (Görün, 2006).

Tüm bu olanlar sivil toplumu oluşturan bireyleri olumsuz etkilemiştir. Onları siyasetten uzaklaştırmıştır. Ancak daha sonra, özellikle de 1990'lı dönemlerde yaşanan ekonomik, kültürel, sosyal gelişmeler sivil toplumun değişmesine ve cesaretlenmesine ön ayak olmuştur. Özellikle gelişen iletişim olanaklarının, serbest piyasa ekonomisi ile gelen küreselleşmenin, Türkiye'nin içinde yer almak için çaba harcadığı AB gibi oluşumların istekleri, sivil toplum hareketine ivme kazandırmıştır (Görün, 2006).

Son yıllarda dünyanın pek çok yerinde sayısı binlerle ifade edilen yeni STK'lar kurulmuştur. Bu STK'lar sayesinde ülke vatandaşları, seslerini daha iyi duyurabilmekte, devletle diyalogları konusunda daha bir cesaretli ve de söz sahibi olabilmektedirler. Özellikle güçlü ve sağlam yapılanmış olan STK'ların, kimi zaman devletten daha güvenilir bulunduğu görülmektedir.

Halkın kararı sadece seçimden seçime sorulurken, STK'lar sayesinde halk istediği zaman kararını iletebilecek duruma gelmiştir. Böylece siyasi arenada yer edinmiş olan kimselerce halkın ne istediği bilinmekte ve ona uygun davranılarak halk karşısındaki yerlerini sağlamlaştırılmaktadır. Bu durum da doğal olarak demokrasinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

3.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

Yoksulluk her ne kadar geçmişten gelen bir sorun olsa da sanayileşme ile küresel bir boyut kazandığı söylenebilir. Sanayileşme nedeni ile nüfusun belli kentlerde toplanması, hızla artan işgücü arzı karşısında işgücü talebinin az olması nedeniyle işsizliğin artması, kimilerinin sadece günlük ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydeki işlerde hiçbir sosyal güvence olmaksızın çalışmaya razı olması yoksulluğu artırmaktadır (Şener, 2007). Kentleşmeyle birlikte gelen yabancılaşma olgusunun, arkama ve komşu yardımlaşma geleneğini zayıflatmış olması yoksulluğun etkilerinin daha hızlı görülmesine neden olmaktadır (Karakoyun, 2007).

Yoksulluk sorunu ile mücadele etmek, yoksulluk kaynaklı etkileri azaltmak devletin görevidir. Ama ne var ki, alınan tüm önlemlere ve bu amaçla oluşturulan

kurumlara rağmen yoksulluk sorunu sona erdirilmiş değildir. Bu nedenle yoksulluk sorununun sona erdirilmesi için, devletin ve yerel yönetimlerin dışında sivil irade ile kurulmuş olan kuruluşların da yer alması oldukça büyük bir önem taşımaktadır.

Çizelge 2.1: Türkiye genelindeki dernek istatistikleri

Türkiye'deki Dernekler	Sayı
Kurulan Toplam Dernek Sayısı	20192
1.Faaliyeti devam eden dernek	7
2.Faaliyeti sona eren dernek	79859
Kamu yararına çalışan dernek	122068
İzne Tabi Kelime Kullanan Dernek	436
Merkezi Yurtdışında olup Türkiye'de Etkinliklerde Bulunmasına İzin Verilen Yabancı Kuruluşlar ve Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	433
1. Dernekler Kanununun 5. maddesine göre Türkiye'de temsilcilik açan Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	9
2. Dernekler Kanununun 5. maddesine göre Türkiye'de temsilcilik açan Dernekler	8
3. Dernekler Kanununun 5. maddesine göre Türkiye'de Şube açan Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	13
4. Dernekler Kanununun 5. maddesine göre Türkiye'de Şube açan Dernekler	11
5. Dernekler Kanununun 5. maddesine göre Türkiye'de Faaliyet-İşbirliğinde bulunan Kuruluşlar	2
6. Dernekler Kanununun 5. maddesine göre Türkiye'de Üst Kuruluşa Üye olan Kuruluşlar	3
İzin Almadan Yardım Toplayabilen Tüzel Kişilikler	15
Merkezi Yurtdışında Olup Türkiye'de Etkinliklerde Bulunmasına İzin Verilen Yabancı Vakıflar	
1. Ülkemizde Yurtdışında Şube Açma İznine sahip olan vakıflar	10
2. Ülkemizde Temsilcilik Açmasına İzin Verilen Yabancı Vakıflar	6
3. Ülkemizdeki Vakıfların Uluslararası Faaliyet İzinlerine Ait Liste	3
4. Ülkemizde Yurtdışında Bulunan Kuruluşlarla İşbirliği İznine Sahip olan Vakıflar	9
5. Ülkemizde Uluslar arası Üyelik Talepleri olan vakıflar	5
3335 Sayılı Kanuna Göre Kurulan Birlikler	48

Kaynak: Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008a

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli konularda faaliyet gösteren binlerce STK vardır. Dernekler Dairesi Başkanlığı’ndan alınan son istatistiklere göre, kurulan toplam 199 bin 936 dernekten 79 bin 171’inin faaliyeti halen devam etmektedir. İl genelindeki istatistiklere bakıldığında bünyesinde en çok STK barındıran ilk 5 il şöyledir: İstanbul %21,27 (16.842), Ankara %10,18 (8.065), İzmir %5,22 (4.133), Bursa %3,77 (2.989) ve Kocaeli %2,86 (2.270). Görüldüğü üzere sivil hareketlilik ve bu hareketlilik sonucu oluşan sivil inisiyatifli kurumlar daha çok büyük şehirlerde toplanmaktadır. Sivil hareketin örgütlülüğe, diğer illere oranla daha az dönüştüğü 5 il istatistiği ise şöyledir: Ardahan %0,09 (77), Şırnak %0,09 (78), Tunceli %0,10 (80), Kilis %0,10 (84) ve Hakkari %0,15 (124) (Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008b).

Temel faaliyet alanları birbirinden farklı olmakla beraber yoksulluğun giderilmesine katkı sağlamak amacıyla pek çok STK kurulmuştur (Karakoyun, 2007). Bu STK’ların pek çoğu da amaçları konusunda başarılı olmuşlardır. STK’lar, yoksullukla mücadele konusunda devlet kuruluşlarının tamamlayıcısı konumunda yer alarak, devletin ulaşamadığı hatta ulaştıkları alanda bile etkin bir rol üstlenerek başarılı olabilmektedirler. Ayrıca belli bir konuya odaklanmaları, hedef olarak tek bir noktayı seçmeleri de bu başarılarında etkili olmaktadır. Çünkü sadece belli bir konuya odaklanmak, o konuda uzmanlaşmayı gerektirdiğinden başarıyı da beraberinde getirmektedir. Bunun yanı sıra devlet kuruluşlarında var olan bürokratik yapı STK’larda olmadığından iletişim daha rahat olabilmekte ve dolayısıyla da hedefe daha hızlı varılabilmektedir.

Yoksullukla mücadele eden ve bu konuda başarıları takdir edilecek pek çok ulusal ve uluslararası çapta STK vardır ve bu STK’ların çoğu, devletlere nazaran bireylerden daha fazla güvenoyu toplayabilmekte ve de daha etkili bir program sürdürebilmektedirler. Örneğin uluslararası çapta UNESCO ve UNICEF’i örnek olarak verebiliriz. UNICEF’in çocuklara yönelik olarak yapmış olduğu faaliyetler uluslararası alanda destek görmektedir. Ayrıca yoksulluk konusunda sadece belli bir bölgenin değil tüm dünya çocuklarını ele alarak konuya evrensel yaklaşmaktadır. Çocuklara uygun bir dünya yaratmayı kendilerine bir görev edinerek, çocuklara yardım yapmayı yoksullukla mücadele kapsamında bir harcama değil, ileriye dönük kalıcı bir yatırım olarak görmektedirler.

Yoksullukla mücadele konusunda yerel yönetimlere de önemli görevler düşmektedir. Çünkü toplumu, bölgeyi, sosyo-kültürel ve ekonomik yapıyı en iyi bilen

yerel yönetimler olmaktadır. Ancak tüm bu üstünlüklerine nazaran yoksullukla mücadele konusundaki başarı düzeyleri tam da istenildiği ölçüde değildir. Çünkü belediyelerin bütçeleri sınırlı, fonları yetersiz ve sosyal yardım ile ilgili olarak kendilerine düşen görev sınırı tam olarak belli değildir. Ayrıca merkezi ile yerel yönetimler arasındaki bürokrasi, iletişimde aksaklığa ve işbirliğinde eksikliklere sebep olmaktadır. Dolayısıyla da bu durum onların etkinliklerini olumsuz etkilemektedir (Karakoyun, 2007). Bu noktada STK'lar, yerel yönetimlerin avantajlarını kendi amaçları için kullanarak yeni avantajlar yaratabilmektedirler. Şöyle ki, yerel yönetimlerin yerel çevreyi yakından tanıma durumlarını, kendilerine yardım edilecek kişileri kolayca bulma avantajına dönüştürmektedirler. Yerel yönetimlerde var olan bilgilere ulaşarak, bu bilgileri kendi imkanları ile tekrardan elde etmeyeceklerinden hem hazır bilgiye sahip olunmakta, hem de zaman ve para kaybı olmayacağından buradan bir artı durum yaratılmaktadır.

Yoksulluğun çözümü kapsamında STK ve bu kuruluşların faaliyetleri kimilerince olumlu karşılanırken, kimilerince de olumsuz karşılanmaktadır. Şöyle ki, STK'ları olumsuz değerlendirenlere göre, STK'lar, sadece kapitalizmin işleyiş sürecinin bir sonucu olan yoksulluğun, kapitalizmden kaynaklandığını gizleme ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmış, küresel sermaye birikiminin birer parçası olarak görmektedirler (Özpinar, Mutioğlu ve Özpinar, 2006). Ayrıca uluslararası yardım programlarından finansal destek sağlayan pek çok STK'nın, özellikle yerel hükümetlerin pek çok görevini aşama aşama kendilerinin üstlendiğini ifade etmektedirler. Böylece sosyal güvenlik alanından yavaşça elini çeken devletin yerine yoksul kesime yardım edilerek var olan durum gizlenmeye çalışılmaktadır (Özdek'ten aktaran, Özpinar, Mutioğlu ve Özpinar 2006).

Diğer taraftan STK'lara olumlu yaklaşanlar da, yoksulluk sorununa sadece devletin sorunuymuş gibi bakılmasının yanlış olacağını savunmaktadırlar. Çünkü var olan devlet bütçesinin yurt genelindeki tüm yoksulluğa çare olacak düzeyde olmadığını, ayrıca bu mücadelede sadece devlet politikaları ile var olmanın sorunu ortadan kaldırmaya yeterli gelmediğini düşünmektedirler. Yoksulluk konusunun bir de bölgesel, yerel v.b özelliklerinden ötürü farklılıkları olduğunu ve dolayısıyla da her yere tek bir reçeteye yani tek bir ekonomi politikası ile gitmenin sorunu her yerde ve aynı düzeyde çözmeyeceğini savunmaktadırlar. Bu nedenle böylesi ağır ve de karışık bir konuda sorumluluğu sadece devletin omuzlarına yüklemek yerine sosyal sorumluluk

çerçevesinde taşın altına bir de sivil kesimin el atmasının yerinde olacağı kanısında hemfikir olmaktadırlar.

Tek başına iş yapılamayacağı, yapılsa da etkisinin yetersiz olacağı nedeniyle, sivil kesimin bu gücü belli bir yerde, sivil irade çatısı altında toplaması yerinde bir hareket olacağı görüşü desteklenmektedir. Bu nedenle de sivil iradenin bir sonucu olan STK'lar, sosyal sorumluluk çatısı altında sivil kesimin gücü ile yoksulluk sorununun çözümünde etkin olabileceği düşünülmektedir (Yatkın, 2007).

3. BÖLÜM: YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI'NIN ROLÜ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Bu bölümde, yoksullukla mücadele kapsamında STK'ların üstlendikleri roller araştırılacaktır. Araştırma yöntemi açıklandıktan sonra, seçilen STK'lar ile gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlardan elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

3.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmanın amacı, yoksulluğu azaltmada STK'larının üstlendikleri rolün belirlenmesi olup, bu amaçla seçilen STK'lar üzerinde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir.

Verilerin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden anket ve derinlemesine görüşme teknikleri uygulanmıştır. Literatürde daha önce yapılmış çalışmalardan ve uygulanmış anketlerden yararlanılarak araştırma anketi geliştirilmiştir. Çalışmada kullanılan anket formu, betimleyici ve 5'li Likert tipinde sorular içeren bölümlerden oluşmaktadır. Birinci bölümde STKların faaliyet alanları, şube sayıları, çalışan ve gönüllü sayıları, fon kaynakları, denetim mekanizmaları, haberleşme biçimleri, kamuoyuna kendilerini ve faaliyetlerini duyurma yöntemleri, diğer STK, yerel ve merkezi yönetimlerle iletişim sıklıkları ve internet sitelerinin olup olmadığı gibi yapısal özelliklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur.

Anketin ikinci bölümünde yöneltilen sorular sivil toplum kuruluşunun yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarını anlamaya yöneliktir. Bu kapsamda yoksulluğun belirlenmesinde hangi araçları, ne sıklıkla kullandıkları, yoksulların ne kadarına ulaşabildikleri, yoksullukla mücadelede hangi aracı ne sıklıkla kullandıkları, merkezi ve yerel yönetimlerden hangi konuda ne sıklıkla yardım aldıkları, devlet desteği alma konusundaki tutum ve düşünceleri, aynı şekilde mikro kredi kullandırma konusundaki tutum ve düşünceleri, yoksullukla mücadele politikaları konusunda üniversitelerle olan işbirlikleri, yoksullukla mücadele uyguladıkları stratejinin ulusal politikalarla örtüşüp örtüşmediği konularında açık, kapalı uçlu ve 5Li Likert tipinde ölçeklendirilmiş sorular yöneltilmiştir.

Anketin son bölümünde sivil toplum kuruluşunun yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda üstleneceği rolünün ne olması gerektiğine ilişkin STK'nın görüş ve tutumlarını anlamaya yönelik açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

Mülakat yapılan STK'lar, "küme örneklem" yöntemi kullanılarak Türkiye'deki 79.859¹ STK arasından meslek edindirme, gıda yardımı, eğitim, anne-çocuk sağlığı, kadın hakları ve siyaset, kız çocuklarının eğitimi ve barınma faaliyet alanlarına göre belirlenen 7 küme içinden kasti örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Faaliyetlerini meslek edindirmede yoğunlaştıran STKlar arasından İSMEK, gıda yardımı konusunda yoğunlaştıran STKlar arasından DENİZFENERİ, eğitim konusunda yoğunlaştıran STKlar arasından TEGV, anne-çocuk sağlığı konusunda yoğunlaştıran STKlar arasından AÇEV, kadın hakları ve siyaset konusunda yoğunlaştıran STKlar arasından KADER, kız çocuklarının eğitimi konusunda yoğunlaştıran STKlar arasından ÇYDD, barınma konusunda yoğunlaştıran STKlar arasından İHH kasti örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Araştırmacı tarafından seçilen her STK'nın yöneticileriyle yüz yüze derinlemesine mülâkatlar gerçekleştirilmiştir. Seçilen her bir STK ile bir örnek durum (case study) çalışması yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu kısımda, faaliyet alanlarına göre 7 kümeye ayrılıp, küme içinden kasti örneklem yoluyla seçilen bir STK üzerinde gerçekleştirilen örnek durum çalışmalarından elde edilen bulgular irdelenecektir.

3.2.1. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK)

İSMEK'le olan derinlemesine mülakat, 3 Temmuz 2008 tarihinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde, İSMEK Genel Merkezinde, Müdür ve Müdür Yardımcısı ile yapılmıştır. Mülakat yapılan kişilerin üniversite mezunudur. Yapılan mülakat sonucu ulaşılan bulgular aşağıda değerlendirilmiştir.

İSMEK, 1996 yılında kurulmuş olup, 12 yıldır meslek edindirme alanında faaliyet gösteren bir STK'dır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer aldığı için sadece İstanbul ili için hizmet vermekte olup, İstanbul'un Adalar ilçeleri hariç her ilçesinde en az bir tane kurs merkezi bulunmaktadır. İSMEK, İstanbullulara meslek edindirme bağlamında bilgisayar teknolojileri, dil eğitimi, mesleki teknik eğitim, sağlık ve spor, müzik eğitimi, el sanatları, Türk İslam Sanatları ve süreli eğitim olmak üzere sekiz ana branş ve alt branşları ile birlikte toplam 106 branşta, 201 kurs merkezinde eğitim hizmeti vermektedir (İSMEK,2007).

¹ 2008 Temmuz ayı itibariyle Dernekler Dairesi Başkanlığına kayıtlı 200.264 dernek kurulmuş olup bunlardan 79.859'u faaliyetlerini devam ettirmektedir.

İSMEK, tüm faaliyetlerini arşivlemektedir. Yıllar itibari ile hangi kişi ve kurumlara hizmet verildiği, hangi branşlarda kaç kişiye eğitim verildiği, eğitimleri tamamlayıp sertifikalarını alan kişilerin bilgilerini belirten arşivler, hem kâğıt dosya halinde hem de bilgisayar ortamında saklanmaktadır. Ancak bu arşivlemenin sistematik olarak yapılmadığını belirtmek gerekir.

Sadece İstanbul'da örgütlenen kuruluşta 2007-2008 yılları arasında 2.700'den fazla kişinin ücretli olarak çalıştığı saptanmıştır. Böylelikle, hem kişilere meslek edindirme bağlamında ücretsiz eğitim vermekte, hem de istihdam sağlanarak yoksulluğun azaltılmasına uzun soluklu bir destek sağlamaktadırlar.

Kuruluş, gönüllü çalışma esasına dayanmadığı için gönüllülük üzerine bir politikaları bulunmamaktadır.

İSMEK, eğitim hizmetlerinin maddi karşılığını tamamıyla belediye bütçesinden yani öz kaynaklardan karşılamaktadır. Her yıl 1 Temmuz'da başlayıp diğer yılın 30 Haziran'ına kadarki dönemi kapsayacak bir ihale açılmaktadır. Öncelikle işin ayrıntılı tanımı yapılmaktadır. Yani kaç kişi çalışacak, kaç eğitmen olacak, kaç bina, araç, gerekli olacak, hangi sempozyumlara, fuarlara, sergilere iştirak edilecek v.s. Ardından bunlar bir dosya halinde ihaleye sunulmaktadır. İhaleyi alan kuruluş, hizmeti İSMEK adına yüklenici firma olarak yürütmektedir. Daha sonra belediye tarafından bu hizmet alımının ücreti, yüklenici firmaya ödenmektedir. İhale her yıl yapılmakta olup, serbest eğitim yapan tüm yabancı ve yerel kuruluşlar katılabilmektedirler. Kanun gereği yerli kuruluşlara maksimum % 15 avantaj verilmektedir.

Kuruluş, faaliyetlerini finanse etmek için temel olarak belediye bütçesini kullanmakta, bunun dışında başka bir fon kaynağı kullanmamaktadır. Valilik, Halk Eğitim gibi kuruluşlarla yapılan işbirliklerinde tüm masraflar belediyenin bütçesinden karşılanmaktadır.

Belediye müfettişleri tarafından yılda 1 kez idareciler denetlenmektedir. İdareciler, ayda bir ihale faaliyetlerinin sonuçlarını denetlemektedirler. Bu denetimler özel bir durum olduğunda daha da sık yapılabilmektedir. Sayıştay, 3 yılda bir kapsamlı, yılda 1 kez de önceki yılın faaliyet sonuçlarını denetlemektedir. Ayrıca Belediyeler Kanunu gereği ayda 1 kez, Kontrol Teşkilatı ve Muayene Kabul Komisyonu Müdürlüğü'nden gelen bir birim tarafından denetlenmektedirler. Şeffaflık politikası

gereği 2007'nin 2. çeyreğinde belediye hesapları ve faaliyetleri bir kereye mahsus olmak üzere, uluslararası özel bir denetim kuruluşuna denetletirilmiştir.

İSMEK'in iletişimi sağlamak için en çok kullandığı haberleşme biçimleri elektronik posta, telefon, faks ve cep mesajlarıdır. Haberleşme biçimlerinden cep mesaj, çoğu STK gibi İSMEK'te de çok sık kullanılan bir yoldur. Örnek olarak, kursiyerleri ile yapacakları bir toplantıda 2500 kişiye cep mesajı yolu ile ulaşımlardır. Ayrıca, bu haberleşme biçimlerinin yanı sıra nadiren olsa da mektup kullanılmaktadır.

İSMEK'in, faaliyetlerini, kampanya ve projelerini kamuoyuna duyurmak için en sık başvurduğu yöntem, kuruluşun internet sitesi, afiş ve panolar, fotoğraf sergileri ve ulusal ve uluslararası fuarlardır. Ayrıca radyo-gazete-dergi reklamları, el ilanları, sempozyum, konferans, panel gibi etkinliklerin yanı sıra kampanya ve yarışmalar yöntemini de oldukça sık kullanmakta olup, televizyon reklâmları ise nadiren başvurdukları bir yöntem olmaktadır.

İSMEK'in internet sitesinin 28 Temmuz 2008 itibariyle, yalnızca Temmuz ayı içinde 445 bin 859 kişi tarafından ziyaret edildiği saptanmıştır. Bu sayının yüksekliği, İSMEK faaliyetlerinden önemli bir kitlenin haberdar olduğunu göstermektedir.

Diğer STK'lar ile ayda bir iletişim içinde bulunmakla beraber bazı durumlarda görüşmeler daha sık olabilmektedir. Diğer STK'ların uzmanlık alanlarından olabildiğince yararlanmak ve yeri geldiğinde onlara yardım etmeyi istemektedirler. En son Su Vakfı'ndan suyun etkin kullanımı ve kuraklıkla başa çıkmak konusunda kursiyerlerini bilgilendirmek amacıyla bir seminer desteği almışlardır.

Yerel yönetimlerle, özellikle de belediyelerle belediye bünyesinde yer almaları nedeniyle günde bir iletişim halindedirler.

İSMEK'in, bir STK olarak yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarına ilişkin ilk belirleme, Türkiye'deki yoksulluk ve dağılımı konusunda TÜİK gibi resmi sitelerin istatistiklerinden, akademik araştırmalardan bilgi sahibi olduklarıdır. Ayrı olarak kendilerince hazırlanmış bir yoksulluk haritası bulunmamaktadır.

Yoksulların belirlenmesinde başvurulan yöntemlerin başında yerel yönetimler aracılığıyla yapılan başvurular gelmektedir. İkinci sırada kişilerin doğrudan kendilerinin TV-radyo-basın aracılığıyla yaptıkları başvurular ve STK'nın internet sitelerine başvuruları gelmektedir. Bunların dışında yoksullar için akrabaları, komşuları ve diğer

üçüncü kişilerce yapılan başvurulardan da yararlanılmaktadır. Yoksulların belirlenmesi konusunda, muhtarlıklardan arada sırada yardım almaktadırlar.

Kendi arşivlerindeki istatistiklere göre sadece son 4 yılda tam olarak 510 bin kişiye, 2007-2008 döneminde ise 197 bin kişiye yardım edilmiştir. TÜİK'in 2006 yılı yoksulluk çalışmasına göre Türkiye'deki yoksulluk oranı %17,81 yani 12.930 bin kişidir. Bu oran dikkate alındığında İSMEK, Türkiye'deki yoksulların %1,52'lik bir kesimine ulaşmaktadır denilebilir.

Türkiye'deki yoksulluğun nedenlerini önceliklerine göre sıraladıklarında temel sorunları, istihdam alanlarının azlığı, göç, terör, eğitimsizlik ve kişilerin ürettiklerinde daha fazlasını isteme tutumu olarak görmektedirler. Bu nedenle de yoksulluğu azaltmak için öncelikle yeni istihdam alanlarının yaratılmasını, kalifiye eleman eksikliğinin giderilmesi için eğitime önem verilmesini ve bunun yanı sıra özellikle meslek okullarına destek verilerek ara eleman yetiştirilmesinin önünün açılması gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Son yıllarda katsayıların yüksek oluşu, meslek liselerine olan talebin düşmesine ve düz liselere olan talebin ise artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle de üniversiteyi kazanamayan kişiler meslek edinme konusunda zayıf kalmakta ve iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Bununla bağlantılı olarak imalat sanayisinin de ara eleman bulmakta zorlandığını ifade etmektedirler.

Yoksulluğun azaltılmasında yerel yönetimlerin, bütçeleri ile sınırlı olarak kendi bölgeleri içerisinde istihdam alanları açma olanaklarının oldukça az olduğunu belirtmektedirler. Ancak meslek odaları ve esnaflarla işbirliği içinde olunarak, yoksul gençlere bedava ve belli bir süreyi kapsayacak şekilde istedikleri alanda uzmanlaşma fırsatı verilmesinin yoksulluğu azaltmada etkili olacağını belirtmektedirler.

Belediyelerin bünyelerinde oluşturacakları yardım sandıkları ile evsizlere, yoksullara, özürlü ve yardıma muhtaç yaşlılara yardım edilmesi yoksulluğu azaltmada, yoksulluğun yıkıcı etkilerinin hafifletilmesinde yardımcı olabilecektir. Bu amaçla İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin tüm evsizleri kış boyunca bir spor salonunda barındırması, iaşelerini sağlaması ve belirli bazı noktalarda ücretsiz ekmek dağıtması bu tür önlemlere örnek gösterilebilir. Ancak bu tür önlemlerin kalıcı çözümler değil yoksulluğun etkilerini hafifletici geçici önlemler olduğunu unutmamak gerekir.

Yoksulluğun sadece devletin, yerel mercilerin ya da STK'ların sorunu olmayıp ülke sorunu olduğu ve bu nedenle ülke vatandaşlarının kendilerine de önemli

sorumluluklar düştüğü bilinciyle duyarlı olmaları beklenmektedir. Her şeyin devletten beklenilmemesi, kişilerin kapasiteleri ve olanakları çerçevesinde bireysel çaba gösterip çözüme dâhil olmaları gerektiğini ifade etmektedirler.

Yoksulluğun azaltılmasında STK'lara düşen görev, her STK'nın kendi bölgesinde ve uzmanlık alanında etkin faaliyetler gösterip, resmi ve özel kurumlarla ortak çalışmalar gerçekleştirmeleridir. İSMEK, yoksulluk probleminin çözümüne meslek edindirme aracı ile hizmet etmektedir. Bu yolla hem yoksulluğun azaltılmasına hizmet edilmekte hem de kişilerin özgüvenleri arttırılmaktadır. İSMEK'ten yararlananların %80'ini ev kadınları oluşturmaktadır. Bu sayede ev kadınları hem sosyalleşmekte hem de yapabilecekleri çok şey olduğunun farkına vararak üretkenlikleri artmaktadır. Öte yandan kursiyerler eğitim süresince ürettikleri ürünlerini pazarlayarak aile bütçelerine katkı sağlamaktadır.

STK'ların merkezi ve yerel yönetimlerden destek almaları konusunda STK'lar arasında farklı tutumlar belirlenmektedir. Devlet desteği almanın STK'ların özerkliğini olumsuz etkileyebileceğini, ancak demokratik yapılarını kesinlikle zedelemeyeceğini düşünmektedirler. İSMEK, merkezi yönetimden hem bilgi desteği, hem de ekonomik destek aldıklarını ancak, herhangi bir danışmanlık hizmeti almadıklarını ifade etmektedir. Yerel yönetimlerden ise hem fon sağlama, hem bilgi ve dayanışma, hem de sosyo-kültürel etkinliklerini gerçekleştirmede ekonomik destek alma konusunda sık sık yardım aldıklarını ifade etmektedirler. Sonuç itibariyle İSMEK tarafından açılan kursların tüm giderleri, belediyenin öz kaynaklarından karşılanmaktadır.

Faaliyetlerinin finansmanında, mikro krediyi bir araç olarak kullanmadıklarını ifade eden İSMEK, yoksulluğu azaltmada mikro kredilerin bir çözüm aracı olduğuna katılmakta ancak en etkin araç olduğu konusunda kararsız kalmaktadır. Ayrıca mikro kredi almanın STK'nın özerkliğini zedeleyebileceği ve kurumu, finans kuruluşlarının güdüsü altına sokabileceği endişesi taşımaktadırlar.

Merkezi yönetim, yerel yönetim ve diğer STK'lar ile yoksulluğun azaltılmasında işbirliği halinde olan İSMEK, çeşitli üniversitelerle akademik ve uygulamaya yönelik ortak çalışmalar yapmaktadır. Örneğin, İstanbul Üniversitesi'yle çevre-kadın konusunda bir çalışma yapılmıştır. Yetişkin eğitimi konusunda bir sempozyum ve de ekonomik düzeyi düşük vatandaşların bilgilendirilmesine yönelik ortak bir çalışma daha yapılmıştır.

Kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik olarak yeni düzenlemeler getiren yeni Sosyal Güvelik Yasası'nın, eleştirilecek yönleri olduğunu belirtmekle beraber olumlu etkileri olduğunu düşünmektedirler.

İSMEK, yoksulluğun azaltılmasına yönelik hedef ve politikalarının, ulusal politikalar ile genel olarak örtüştüğünü ifade etmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşu'nun yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarında üstleneceği rolün ne olması gerektiğine ilişkin olarak İSMEK kendini devletin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak görmektedir.

Belediyeler Kanunu'na tabi oldukları için, belediyenin kendilerine vermiş oldukları görev kapsamında hizmet verdiklerini belirtmektedirler.

İSMEK olarak en önemli sıkıntıları bürokrasi nedeni ile faaliyetlerin yavaşlanması veya engellenmesi bir diğer sıkıntıları ise başta siyasi olmak üzere çeşitli nedenlerle diğer yerel yönetimlerle ilişkilerinin yetersiz olmasıdır. Karşılaşılan bir diğer sıkıntı ise okul disiplini sağlamakta zorlanmasıdır. Kayıtlar doğrultusunda 20 kişilik sınıflar oluşturulmakta ve bu sayıya göre öğretmen ve kaynak tahsis edilmektedir. Ancak, başta düzenli olarak gelen kursiyerlerden çok azı (sistemik bir arşiv sistemleri olmadığı için tam rakamları verememektedirler) kursları tamamlamaktadır.

İSMEK, faaliyetlerinin başarısını takip etmede ya da ölçmede çok da etkin bir değerlendirme sistemine sahip değildir. Başarılarını ölçme yöntemi olarak eğitimlerini tamamlayıp belge ve sertifikalarını alan ile kursiyerlerin sayısı esas alınmaktadır. Kurs alan kişileri eğitim sürecinden sonra takip ettiklerini söylemek mümkün değildir. Ancak kursiyerlerin geri bildirimleri olursa bilgilenilmektedir. Eğitim sürecinden sonra takip işinin zor ve maliyetli olması bu konuda caydırıcı bir etki yapmaktadır.

3.2.2. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)

AÇEV'le yapılan mülakat, 7 Temmuz 2008 tarihinde, İstanbul Genel Merkez binasında, Okuma Yazma Eğitimi Birimi koordinatörü ile gerçekleştirilmiştir. Mülakat yapılan kişi üniversite mezunudur. Yapılan derinlemesine mülakatın sonuçları aşağıda değerlendirilmiştir.

AÇEV, 1993 yılında kurulmuş olup, 15 yıldır eğitim alanında faaliyet göstermekte olan bir STK'dır. Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir olmak üzere toplam 5 ilde şubesi vardır.

AÇEV'in misyonu, gelişen bir toplum için eğitimin şart olduğu bilinciyle, uzmanlık alanları olan erken çocukluk ve yetişkin eğitime, programları ve uygulamaları ile katkı sağlamak ve bu konuda ülke genelinde yaygın bir hizmet ağı oluşturmaktır (ACEV ,2007). Bu misyon doğrultusunda, eğitimde fırsat eşitliğinin hayata geçirilmesine, çocuk ve çocuk yakınlarının desteklenmesine ve eğitimin sadece belli dönemler için değil, hayatın her anı için sürekli olmasına çalışılmaktadır.

2008 sonunda, 81 ilde 450 bin anne-baba ve çocuğa ulaşmayı hedeflemektedirler. Bu amaçla, eğitim ve televizyon programları yapılmaktadır. AÇEV'in eğitim programları şunlardır:

- ✓ Anne-çocuk (5-6),
- ✓ Okul öncesi veli-çocuk ve okul öncesi eğitim programları,
- ✓ anne destek, baba destek programları,
- ✓ anne-baba ve çocuk ile iletişim seminerleri,
- ✓ aile mektupları,
- ✓ kadın destek ve işlevsel yetişkin okuryazarlığı programları

Televizyon programları ise,

- ✓ TRT ile “Benimle Oynar mısınız?”,
- ✓ Kanal D ile “ Bizim Sınıf”
- ✓ NTV ile “ Baba olmak Güzel Şey” dir.

Bilinçlendirme ve Bilgilendirme Faaliyetleri ise,

- ✓ “7 Çok Geç” Kampanyası,
- ✓ 7 Çok Geç Web Sitesi,
- ✓ Konferanslar, seminerler ve AÇEV yayınlarıdır.

AÇEV'in faaliyetlerinin çoğunluğu yüz yüze uygulanan, uzun süreli ve davranış değişikliğini hedefleyen eğitim programlarından oluşmaktadır denilebilir.

Yıllar itibari ile yardım yapılan kişiler, yardımın niteliği ve miktarı, toplanan bağış ve yardımlar gibi bilgilerin tümü dosyalar halinde hem kağıt hem de internet ortamında saklamaktadırlar.

105 ücretli ve 5 bin 5 yüz kişilik gönüllü çalışanı ile eğitim hizmeti vermekte olan AÇEV, faaliyetlerinin finansmanını bağışlardan temin etmektedir. Ücretli maaşları da aynı şekilde bağışlardan karşılanmaktadır. Gönüllü sayısı son istatistiklere göre 5 bin 5 yüz olmakla beraber daha çok gönüllüye ulaşabilmek amacıyla basın, duyuru, poster,

kendi internet siteleri ve diğer STK'lar ile yapılan toplantılar aracılığı gönüllü sayısını artırmaya çalışmaktadırlar. Genel olarak gönüllülük konusunda problem yaşamadıklarını belirtmektedirler.

AÇEV, gönüllülük önündeki en önemli engelleri ekonomik yetersizlik, duyarsızlık ve siyasi tedirginlik olarak görmekte ancak, vakit yetersizliğini ve STK'lara duyulan güvensizliği bir engel olarak görmemektedirler.

Kuruluşun en önemli gelir kaynağı bağış olduğu için faaliyet finansmanını bu bağışlardan sağlamaktadır. Ayrıca kullandıkları bir diğer sık yöntem ise kurumlardan alınan proje destekleridir. Örneğin, Avrupa Birliği Türkiye Komisyonu, Üreme Sağlığı Programı hibe projeleri kapsamında yaptığı çağrı doğrultusunda AÇEV'in hazırlanmış olduğu "Kaynakları Kısıtlı Ailelerin Güçlendirilmesi, Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı ve Anne Baba Eğitimi Modeli", "Cinsel Sağlık- Üreme Sağlığı ve Haklarımız İçin Okuma Yazma " ile "Kalkınma İşbirliklerine Toplumsal Cinsiyet Konusunun Entegre Edilmesi" projelerini finansman sağlanacak projeler arasına dâhil etmiştir.

Faaliyetlerin denetlenmesi konusunda ilgili kişinin vermiş olduğu bilgiye göre yılda bir kez Vakıflar Masası ve özel denetim kuruluşları olan Kuzey Yeminli Mali Müşavirlik ile Ernest and Young şirketince denetlenmektedirler. Kendi denetçileri ise yılda dört kez 3'er aylık zaman dilimlerinde vakfın tüm mali raporlarını, faaliyetlerini v.s denetlemektedir. Yerel yönetimler tarafından ise her hangi bir denetime tabi tutulmamaktadırlar.

Kuruluşun iletişim yöntemleri incelendiğinde telefon, internet ve faks en çok kullanılan iletişim araçlarıdır. Bunların dışında sıklıkla kullandıkları diğer haberleşme biçimleri ise mektup, bülten gönderme ve telefon zinciridir. Bunlardan telefon zinciri daha çok eğitimcilerle iletişimde kullanılmaktadır.

AÇEV'in faaliyetlerini kamuoyuna duyurma yöntemleri arasında en sık kullanılan yöntemlerin gazete-dergi reklâmları, kampanyalar, konferans ve seminerler ile afiş ve panolar olduğu görülmektedir. Arada sırada ise TV-radyo reklâmlarını, el ilanlarını kullanmaktadırlar. Tüm bunlara ek olarak nadiren de olsa konserler, internet sitelerindeki linkler ve yarışmalar da kullanılmaktadır. Burada belirttikleri önemli bir konu sanatçıların çok duyarlı olmamaları (yüksek ücretler istemeleri) ve müzik donanımlarının yüksek maliyetli olması nedeni ile konser yöntemini çok sık kullanamıyor olmalarıdır.

Diğer STK'larla iletişim sıklığı senede iki kez denilebilir. Bu sıklık diğer STK'larla kıyaslandığında oldukça düşük kalmaktadır. Yerel yönetimlerle ise üç ayda bir iletişim halindedirler.

Sivil Toplum Kuruluşu'nun yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarına ilişkin vermiş oldukları cevaplara göre, Türkiye'nin yoksulluk haritasından haberdardır. İller bazında liseleşme oranı, okuma-yazma oranı gibi istatistiklere çalışmalarında ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle bu tür istatistikleri çok sık kullanmaktadırlar.

Yoksulların belirlenmesine yönelik kullandıkları en sık araç ve yöntem muhtarlıklar ve okul müdürleridir. Yerel yönetimler ve TV-radyo-medya aracılığı ile başvurular ise ikinci en sık kullanılan yöntemlerdir.

Verdikleri bilgiler doğrultusunda Türkiye'deki yoksulların sadece %3,5'lik kesimine ulaştıkları söylenebilir. Bugüne kadar 3 bin 5 yüz eğitimci yetiştiren AÇEV, 410 bin kişi ile yüz yüze eğitim yapmıştır. Bunlardan 80 bin kişiye ise okuma yazma eğitimi verilmiştir. 2008'de ise 81 ilde 450 bin anne-baba ve çocuğa ulaşmak hedeflenilmektedir.

Türkiye'deki yoksulluğun en temel nedenleri eğitimsizlik, göç, istihdam alanı azlığı, kalifiye eleman azlığı, kayıt dışı ekonominin varlığı olarak görülmektedir. Bilinçsizlik, kişilerin haklarından haberdar olmayışları ve sağlık-eğitim hizmetlerinin paralı olması da yoksulluğa etki eden önemli unsurlar olarak kabul görmektedir. Özellikle kayıt dışı ekonomin varlığını da çok önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir.

Yoksulluğun azaltılmasına yönelik olarak, istihdam alanlarının artırılması, daha adil bir vergi sisteminin varlığı, kayıt dışı ekonominin önlenmesi ve kırsal alanları kalkındırma projelerinin artırılması gerekli görülmektedir. Ayrıca çocuk işçiliği de önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Çünkü kişiyi okutmamanın, onu sonsuza dek yoksulluğa mahkûm etmek anlamına geleceğini savunulmaktadır.

Yoksulluğun azaltılmasında hükümete düşen en önemli görevin yeni istihdam alanları yaratılması olduğunu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra hükümet politikalarının uzun vadeli olması gerektiği savunulmaktadır. Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması da acil bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Özellikle vergi sisteminin daha adil olması gerektiğini vurgulanmaktadır.

Hükümetin yanı sıra yerel yönetimlere bu konuda düşen en önemli görevi kendi bölgelerinde ve eldeki olanaklar dâhilinde kalifiye eleman yetiştirilmesine yönelik politika geliştirmeleri olarak görmektedirler. Adam kayırmacılık tavrından kaçınmak ve daha eşitlikçi davranmak gerektiğini savunmaktadırlar.

Yoksulluğun azaltılmasında STK'lara düşen en önemli görev, yoksulluk problemini kamuoyuna duyurmak ve güncel tutmanın yanı sıra hükümet politika ve kararlarını etkileyecek bir güç oluşturmak olarak belirtilmektedir. Bu amaçla tüm STK'ların diğer STK'lar ile güçlü bir işbirliği içine girmelerini ve uzmanlaşmış STK sayısının artırılması gerektiğini savunmaktadırlar.

Yoksulluğun azaltılmasına yönelik ülke vatandaşlarına düşen görevleri şöyle ifade etmektedirler. Öncelikle kayıtlı ekonomiyi desteklemeleri, hakları konusunda daha duyarlı ve bilinçli olmaları, verdikleri vergilerin nereye gittiğini kontrol etmeleri gerekmektedir. Buna ek olarak gelir düzeyi yüksek olan kişilerin memleketlerine yönelik ayrımcı yatırımcılık yaparak memleketlerinin kalkındırılmasına yardım etmeleri gerektiğini savunmaktadırlar.

Yoksullukla mücadelede STK olarak kendilerine düşen sorumluluğu eğitime verdikleri destekle gerçekleştirmeye çalışmakta, eğitimde fırsat eşitliğinden hareketle çocuk ve yakın çevresi (anne-baba) için çeşitli programlar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar. AÇEV olarak sorunun çözümüne, uzun süreli eğitim, kısa süreli eğitim, bilinçlendirme ve destek oluşturma faaliyetleri ile televizyon yolu ile eğitim kapsamında katkıda bulunmaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimlerden bilgi ve belge desteği konusunda yardım almakta ancak herhangi bir maddi destek ya da danışmanlık hizmeti almamaktadırlar. Ayrıca devletten destek almanın özerkliği olumsuz etkileyeceğini ancak demokratik yapıyı ise zedelemeyeceğini düşünmektedirler. Yerel yönetimlerin sık sık bilgi ve dayanışma konusunda, arada sırada sosyo-kültürel etkinliklerinde yardımcı olduklarını belirtmekle beraber kesinlikle yerel yönetimlerin kendilerine fon sağlamadıklarını ifade etmektedirler.

Mikro krediyi en etkin araç görmemekte ancak bir çözüm aracı olarak nitelendirmektedirler. Kredi alan kuruluşun, mikro krediyi veren kurumun güdüsü altına girmeyeceğini ancak kuruluşun özerkliğinin zedeleyebileceğini düşünmektedirler.

AÇEV, yoksullukla mücadele konusunda akademik çevreden oldukça çok yardım almaktadır. Haziran 2008’de düzenlenen “Kırsal Kalkınma Sempozyumu” bu dayanışmanın son örneğidir.

Ulusal politikalar ile STK’ların yoksulluğu azaltmak için yapmış oldukları politikaların birbiriyle örtüştüğünü, çünkü her iki tarafından da ana amacının bu olduğunu savunmaktadırlar.

Belli bir konunun savunusunu yapan, kar amacı gütmeyen, baskı grubu oluşturarak politikaları etkileyen sivil bir hareket olarak tanımladıkları Sivil Toplum Kuruluşların yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda üstleneceği rolün ne olacağına ilişkin olarak kendilerini devletin ne alternatifi, ne de tamamlayıcısı olarak görmemektedirler. STK’ların zaten devletin alternatifi olamayacaklarını belirtmekte, STK’larını sadece insan haklarını koruyucu ve de uygulayıcı bir yapıya sahip sivil bir denetçi olarak görmektedirler. STK’ların tek bir özelliği olduğunu, bunun da örgütlülük olduğunu ifade etmektedirler. STK’ların temel amacının sorunları ortaya koymak, güncel kılmak ve görünürlüklerini sağlamak olduğu fikrindedirler.

Bir STK olarak AÇEV’in sıkıntı çektiği en önemli sorun kişilerin haklarını kullanmak ve korumak konusunda bilinçsiz oluşudur. Önceden dernek, vakıf kelimeleri ürkütürken şimdilerde bu psikolojiden uzaklaşmış olunmasına rağmen gönüllü sayısı ve özellikle uzman STK sayısı oldukça azdır. Üniversite öğrencilerinin STK’lara ilgisi ve duyarlılığı yetersizdir. Bunun yanı sıra üye olanların bazılarının asıl amacının özgeçmiş bilgilerinde görüntü olmasını istemeleri olduğunun belirlenmesi hayal kırıklığına neden olmaktadır.

Genel olarak başarılarını ve etkinliklerini ölçmek amacıyla nitel ve nicel olmak üzere araştırmalar yapmaktadırlar. Arşivlerinde istatistikler oluşturarak kime, ne zaman, ne kadar ulaşılmış öğrenebilmektedirler. Ayrıca eğitim sonrası denetimler yapmaktadırlar. Yardım ettikleri her kişiyi sürekli olarak takip edememektedirler. Pahalı olması nedeniyle sadece 1 kereye mahsus olmak üzere “Follow Up” yöntemini uygulamışlardır. Bu yöntem çerçevesinde kişilerin ilk geldikleri seviye ile 6 ay sonraki seviyeleri karşılaştırılmış, kişilere verdikleri eğitimle hayatlarında ne tür olumlu değişiklikler olmuş araştırmışlardır.

Kamuoyunda daha fazla yer alamayışları ve diğer STK’larla ve kurumlarla daha fazla iletişim halinde olmayışları kendilerine getirdikleri en önemli öz eleştirileridir.

3.2.3. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)

İHH Vakfı ile olan görüşme 3 Temmuz 2008 tarihinde, İstanbul’da, vakfın genel merkezinde Araştırma ve Yayınlar Birimi Başkanı ile yapılmıştır. Görüşme yapılan kişinin eğitim durumu üniversite olarak tespit edilmiştir.

İHH, 1995 yılında Bosna Savaşı mağdurları için bir araya gelinmesiyle kurulan ve “Değişen dünyada değişmeyen değerlerin yaşatılmasını sağlamak” misyonunu benimsemiş olan bir STK’dır.

Sadece İstanbul’da faaliyet göstermekte olup, Türkiye’nin her hangi bir ilinde şubesi bulunmamaktadır. Türk vatandaşlarına yardım etmekle beraber daha çok Türkiye dışında hizmet vermektedir. Ancak bu hizmette herhangi bir ülke, kişi, din, mezhep, dil ayrımı yapılmamaktadırlar.

İHH, savaş ve doğal afet sonrasında tekrar normal hayata dönebilmek ve kişilerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlamak adına çalışmalar yapmayı, tüm dünyada yardımlaşma konusunda öncülük yaparak ülkeler ve kurumlar arasında işbirliği yapmayı ve yoksulluğu giderilip, sosyal adaleti sağlanmayı vizyon olarak belirlemiştir (İHH, 2007). Bu amaç doğrultusunda İHH siyaset dışında pek çok konuda hizmet sunmaktadır. İHH,

- ✓ sosyal yardımlar (gıda-barınma-giysi yardımı, iş ve meslek edindirme projeleri ve su kuyusu ve kanalları inşası),
- ✓ eğitim yardımları (eğitim tesis ve alt yapı yardımları, eğitim araç gereç yardımları, yeterlilik kazandırma yardımları),
- ✓ kültürel yardımlar ve sağlık yardımları (sağlık tesis ve alt yapı yardımları, sağlık hizmet yardımları) yapmaktadır.

İHH’da ücretli olarak çalışan sayısı 57’dir. Bu kişilerin maaşı ise bağışlardan oluşturulan bir maaş fonundan ödenmektedir. Temel gelir kaynakları bağışlardır. Eğer bağış yapan kişi “sadece yardım amaçlı kullanılacaktır” diye belirtmişse, kesinlikle o bağıştan maaş fonuna aktarım yapılmamaktadır.

Diğer STK’lar gibi İHH’da arşivlerini hem kağıt hem de bilgisayar ortamında saklamaktadır. Bu sayede hem hesap verilebilirlik sağlanmakta hem de kime ne kadar yardım yapıldığı bilgileri kolayca bulunabilmektedir.

Dünya üzerinde İHH'ya bağlı gönüllü çalışan kişi sayısı 30 binin üzerindedir. Gönüllü bulmada sorun yaşanmamaktadır. Gönüllü sayısını arttırmak ve faaliyetlerini kamuoyuna duyurmak için kendi yayınlarını kullanmaktadırlar. Ayrıca mevcut gönüllülerin devamlılığını ve güvenini sağlamak için bazı yardım çalışmalarında bizzat gönüllüler olaya dâhil edilmektedir.

Gönüllük konusunda, ekonomik yetersizliğin, STK'lara duyulan şüpheciliğin ve siyasi anlamdaki tedirginliğin gönüllü olmayı etkilemediğini, en önemli engelin vakit yetersizliği olduğunu düşünmektedirler. Kişisel problemlerin bazı durumlarda gönüllü olmayı zorlaştırdığını düşünmektedirler. Kişilerin duyarsız oluşlarının gönüllülüğü etkileyip etkilemediği konusunda kararsız kalmaktadırlar. Ancak kendilerinin gönüllü bulma gibi bir sorunla karşılaşmadıklarını vurgulamaktadırlar.

İHH, faaliyet finansmanı için en sık bağışları kullanmakta olup nadiren de kurumlardan alınan proje desteklerini kullanmaktadır. Bu bağışlar menkul ve gayrimenkul şeklinde de olabilmektedir.

Vakıf faaliyetlerinin denetimi konusunda edinilen bilgiler neticesinde yılda 1 kez kendi içlerinde oluşturdukları bir denetleme kurulu tarafından denetlendikleri ortaya çıkmaktadır.

Vakfın haberleşme biçiminin en sıkla telefon ve elektronik posta olduğu görülmektedir. İkinci en sık kullandıkları yöntem ise fakstır. İHH için, telgraf ve mektup ise sık olmasa da arada sırada kullanılan bir haberleşme biçimidir.

İHH Vakfının, faaliyetlerini ve kendini kamuoyuna duyurmak için en sık kullandığı yöntemler, kendi internet sitesi, el ilanları, afişler, panolar, seminerler ve kampanyalardır. Bunun dışında TV-radyo-gazete-dergi reklamları, internet sitelerindeki linkler, fuarlar ve fotoğraf sergileri sık sık başvurdukları yöntemlerdendir. Konferans ve panelleri ise arada sırada kullanmakta olan İHH, kamuoyuna faaliyetlerini duyurmak için nadiren de olsa konserleri kullanabilmektedir.

İHH, çalışmaları kapsamında diğer STK'lar ve yerel yönetimlerle en az ayda 1 kez iletişim halindedirler denilebilir. Her hangi bir maddi kaynak almamakta ancak erzak kutularını bazen İstanbul Büyükşehir Belediyesine doldurabilmektedirler.

Sivil Toplum Kuruluşları'nın yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarına ilişkin olarak sorulan sorular çerçevesinde, Türkiye'nin yoksulluk haritasından haberdar oldukları, ihtiyaç duyulduğunda TÜİK gibi resmi sitelerin

istatistiklerinden ya da akademik çalışmaların sonuçlarından yararlanmakta oldukları belirlenmiştir.

Yoksulların belirlenmesi konusunda en sık kullandıkları araç şahsi başvurular ile bölgesel gözlem ve tespit çalışması sonuçlarıdır. Yerel yönetimler, muhtarlıklar ve akraba, komşu v.b üçüncü şahıslar aracılığı ile başvuru yöntemlerinden de sık sık yararlanmaktadırlar. Bunların dışında çok sık olmasa da internet sitesine yapılan başvurular ile TV-radyo-medya aracılığı ile başvurular sayesinde yoksulları belirleyebilmektedirler.

Şubeleri olmadığı için belirli illerde kendilerine partner kuruluş seçmekte ve o kuruluşla beraber faaliyetlerini gerçekleştirmektedirler. Örneğin, Konya-Ayder, Kahramanmaraş İnsani Yardım Vakfı gibi.

Türkiye'deki yoksulluğun nedenlerinin, istihdam alanlarındaki azlıktan, göçten, terörden, yanlış ulusal politikalardan, eğitimsizlikten, bölgesel yatırım eşitsizliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle tarım politikalarındaki yanlış uygulamaların göçü tetiklediği ve de yoksulluğu arttırdığını düşünülmektedir.

Yoksullukla mücadele kapsamında öncelikle yeni istihdam alanları yaratılmasını, bölgesel yatırım eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasını, yoksul kesimin eğitim düzeyinin yükseltilmesini çare olarak görmektedirler.

Yoksullukla mücadelede hükümete düşen en önemli görevin yeni istihdam alanları yaratmak ve bölgesel yatırım eşitsizliğinin giderilmesi için yanlış bölgesel yatırımlar yapmak olduğunu düşünülmektedirler.

Bu konuda diğer STK'lar ve akademik çevre ile işbirliği içinde olunmasını faydalı görmektedirler. Öte yandan merkezi yönetimlerce STK'lara fon sağlanmasının ve bürokratik engellerin azaltılmasının gerektiğine inanılmaktadır.

Yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin kendi bölgelerindeki kişilere eğitim, sağlık ve iş alanında daha fazla olanak sunmaları gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca, bölgelerindeki yardıma muhtaç kimseleri İHH gibi STK'lara yönlendirmeleri ve diğer STK'lar ve yerel yönetimler ile karşılıklı işbirliği yapmalarının gerekliliğine inanılmaktadır.

Yoksullukla mücadelede, STK'ların öncelikle balık vermeyi değil, balık tutmayı öğretmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Ellerindeki olanaklar dâhilinde eğitim, sağlık,

v.b alanlarda yardımlar yapmaları ve kalıcı projelerle bu mücadeleyi desteklemeleri gerektiğini savunmaktadırlar. Gönüllü sayısının artırılmasının ulusal ve uluslararası alanda yoksullukla mücadeleye destek vereceği düşüncesini destekleyerek, gönüllülüğe teşvik etmektedir.

Yoksullukla mücadelede, tüketim çılgınlığından uzak durmayı, “ben” değil “biz” anlayışıyla hareket etme bilincini yerleştirmeyi, STK’ların çalışmalarına karşı duyarlı olmayı ülke vatandaşlarına düşen görevler olarak görmektedirler.

İHH olarak yoksullukla mücadelede en sık, bağışlar, doğrudan yardımlar, alt yapı hizmetleri, meslek edindirme, eğitim hizmeti verme, sağlık masraflarını üstlenme ve sağlık merkezleri kurma araçlarını kullanmaktadırlar. Konut yardımı aracını ise arada sırada kullanmaktadırlar. Geri ödemeli burs, mikro kredi verme aracını hiç kullanmamışlardır.

İHH, devletten bilgi, belge ve danışmanlık gibi maddi olmayan destekleri almakta, ekonomik herhangi bir destek almamaktadır. Örneğin en son olarak, Gana ve Sudan’da gerçekleştirilen, yoksul kişilere yönelik katarakt ameliyatı yardımında, Sağlık Bakanlığı’nın desteğinden yararlanılmıştır. İHH, devlet desteğinin STK’nın özerkliğini zedeleyeceği ve kuruluşun demokratik yapısını etkileyeceği endişelerine kısmen de olsa katılmaktadır.

Yoksullukla mücadele STK’lar ile yerel yönetimlerin çoğu zaman uyumlu çalıştıklarını ama yerel yönetimlerin STK’lara fon sağlama, bilgi ve danışmanlık konusunda ve sosyo-kültürel etkinlikleri gerçekleştirmede nadiren yardımcı olduğunu düşünmektedirler.

Yoksullukla mücadelede diğer STK’lar gibi akademik çevre ile işbirliği halindedirler. Düzenlenen konferans, panel ve sempozyumlar yoluyla akademik destek sağlanmaktadır.

Devletlerin yetersiz kaldıkları alanlarda toplum yararına çalışmalar gözeten, devletten bağımsız, işbirliği içinde oluşturulmuş, şeffaf ve gönüllülük esası ile kurulmuş sivil inisiyatifli kuruluşlar olarak tanımlamakta oldukları Sivil Toplum Kuruluşlarının yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarında üstleneceği rolün ne olması gerektiğine ilişkin düşünceleri STK tanımlamalarının içinde yer almaktadır.

Kendilerini devletin tamamlayıcısı olarak gören İHH Vakfı, devletin yapamadıklarını yapmayı kendine görev addetmektedirler. Yoksullukla mücadeleyi

sadece devlete mahsus bir problem olarak gibi görmeyip problemin çözümüne dahil olmayı görev edinmektedir.

Bir STK olarak en çok sıkıntı çektikleri konu profesyonel bir çalışma disiplinin olmayışıdır. Bu sorun faaliyetlerin aksamasına neden olabilmektedir

İHH Vakfı, yapılan faaliyetlerin olumlu sonuçları, ulaştığı muhtaç kişi sayısı ve projelerinin kalıcı ve de süreklilik arz etmesi başarı ölçütü olarak kabul edilmektedir. Partnerler aracılığıyla çalışan İHH, partnerlerinden düzenli raporlar almaktadır.

En önemli özeleştirileri Vakfı'nın varlığını ve dünya çapındaki faaliyetlerini kamu oyuna çok fazla tanıtamamalarıdır.

3.2.4. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)

ÇYDD ile olan görüşme, 18 Temmuz 2008 tarihinde, derneğin İzmir Şubesi'nde yapılmıştır. Görüşme yapılan kişi yüksek lisans mezunudur.

ÇYDD, 1989 yılında İstanbul'da, Atatürk ilke ve devrimlerini korumak ve desteklemek çağdaş bir toplumun oluşmasına öncülük etmek amacıyla ülkenin çağdaş uygarlık düzeyini yakalamasını kendine amaç edinmiş, gönüllü çalışmakta olan bir STK'dır (CYDD, 2008).

Ülke problemlerinden şikayet etmek yerine ülke sorunlarında çözümün parçası olmayı kendilerine temel amaç edinmiş olan ÇYDD, bu amaçla pek çok merkezi ve yerel yönetim kurumları ile kalıcı projeler yapılması için çalışmaktadır. Bu kurumlardan bazıları şunlardır: Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Kültür Bakanlığı, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı ve Mülki ve Mahalli idareler.

ÇYDD, ülke genelinde çok sayıda şubeye sahiptir. 37 ilde en az bir şubesi bulunmaktadır. Örneğin, İstanbul ilinde toplam 26 şubesi vardır. Bunlara ek olarak 4 ilde de temsilcilikleri vardır.

ÇYDD, ücretli çalışan sayısını olabildiğince düşük tutma amacı taşımaktadır. Çünkü ücretli çalışanların maaşları, bağışlardan karşılandığı için bu kaynağı amaçları doğrultusunda kullanmak istemektedirler.

Dernekle alakalı tüm dokümanlar bilgisayar ve kâğıt dosya halinde arşivlenmektedir. Bunun yanı sıra daha eski faaliyetlerin de bilgisayar ortamına

aktarılabilmesi için yoğun bir çalışma yapmaktadırlar. 2004 sonrası çalışmaların bilgisayar ortamında dosyalandığını ancak bazı şubelerin daha eskiye ulaşmakta zorlandığını belirtmektedirler.

2007 Mayıs istatistikleri doğrultusunda ÇYDD'nin gönüllü sayısının 11 bin 901 olduğu görülmektedir. Üyeler, 2008 yılı itibarıyla ÇYDD'ne yıllık 50 YTL'lik bir aidat ödemektedirler.

ÇYDD olarak gönüllü bulmada sorun yaşamadıkları, gönüllü sayısını daha da arttırabilmek için başarılarının sonucunun reklâmını yapmayı ve basın yolu ile kamuoyuna kendilerini duyurma yöntemini kullandıklarını belirtmektedirler. Ancak kuruluş için gönüllü sayısının azlığı veya çokluğundan ziyade önemli olanın nitelikli ve aktif üye sayısına sahip olmak olduğunun özellikle altını çizmektedirler. Üyelerin daha çok emekli kesimden oluştuğunu ve bazı özel durumlar (torun bakma, sağlık problemi, emekli maaşının azlığı, v.b) sebebiyle üyeliğin devamlılığında kesinti yaşandığını vurgulamaktadırlar. Bu durum bazı hallerde dernek için sıkıntıya sebep olabilmektedir.

Gönüllü sayısı azlığının temel sebebini kişilerin duyarsız oluşuna bağlamaktadırlar. Ekonomik nedenleri, vakit yetersizliğini, STK'lara duyulan güvensizliği ve siyasi tedirginliği ise bir sebep olarak görmemektedirler. Gönüllü bulmada sorun yaşanmasının nedenini, kişilerin duyarsız ve bilinçsiz olmasına bağlamaktadırlar.

ÇYDD'nin ana finansman kaynağını bağışlar ve kurumlardan alınan proje destekleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra üyelere yıllık 50 YTL'lik bir aidat alınmakta ve gelir getirici etkinlikler (gezi, kermes, v.b) düzenlenmektedir. Bunların dışında herhangi bir finansman kaynağı kullanmamaktadırlar.

Kurumlardan destek aldıkları projelerden bazıları şunlardır:

- 2000 yılı, Turkcell-ÇYDD işbirliğindeki Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları “Kardelenler” Projesi ile 10 bin öğrenciye,
- 2004 yılı, Mercedes-Benz Türk A.Ş.- ÇYDD işbirliğindeki “Her Kızımız Bir Yıldız”projesi ile 6 yüz öğrenciye,
- 2005 yılı, Anadolu Hayat Emeklilik- ÇYDD işbirliğindeki “Anadolu'nun Güvencesi Kızlarımız” projesi ile 364 öğrenciye,

- 2007-2008 döneminde Türkiye Ekonomi Bankası- ÇYDD işbirliğindeki “TEB’in Eğitimli Kızları” projesi ile 1 bin 250 kız öğrenciye ulaşılmıştır.

Türkiye genelinde 2000-2008 yılları arasında proje kapsamında 18.689 kişiye burs verilmiştir.

ÇYDD'nin faaliyetleri, her ay kendi bünyesi içinde yer alan bir birim tarafından denetlenmekte ve her yılın sonunda tüm şubelerin faaliyet raporları yazılı hale dönüştürülmektedir. Her 3 ayda bir, özel bir denetim kuruluşu tarafından denetlenmektedirler. Bunun yanı sıra yılda bir kez Dernekler Masası ve Valilik'e bağlı kurumlar tarafından denetlenmektedir.

Dernek olarak haberleşme biçimlerinden elektronik posta, telefon, faks, cep mesaj ve kendi internet sitelerini sürekli olarak kullanmaktadırlar. Mektup yöntemini de aynı şekilde sık sık kullanmaktadırlar.

Kendilerini tanıtmada kullandıkları en önemli tanıtım yönteminin hayata geçirdikleri, olumlu ve kalıcı projelerinin sonuçları olduğunu belirtmektedirler. Bunun yanı sıra internet sitelerindeki linklerden sürekli olarak faydalanmakta olup, el ilanlarını, afişleri, panoları, konferansları, sempozyumları, konserleri, kampanyaları ve yarışmaları ise arada sırada kullanmaktadırlar. Ayrıca TV, radyo, dergi ve gazete reklâmlarını nadiren de olsa kullanmaktadırlar.

Diğer STK'lar ve yerel yönetimlerle olan iletişimlerinin ayda 1 kez olduğu görülmektedir. Her ay Valilik'te İnsan Hakları Toplantısı yapılmakta ve projelerin uygulanması kapsamında işleyiş konularında Belediyelerle iletişim sağlanmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşu'nun yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarına ilişkin sorulardan ilki olan Türkiye'nin yoksulluk haritasının olup olmadığı sorusuna haberdar oldukları şeklinde cevap alınmıştır.

Yoksulların belirlenmesi konusunda yerel yönetimler, muhtarlıklar ve kendilerine yapılan şahsi başvuru araçlarını sürekli, derneğin internet sitesine ve akraba, komşu v.b üçüncü kişilerce yapılan başvuru araçlarını ise nadiren kullanmaktadırlar.

İstatistiklerine göre 20 bin kişiye burs veren dernek, Türkiye'deki yoksulların sadece %0,1'lik kesimine ulaştıklarını belirtmektedirler.

Türkiye'deki yoksulluğun temel nedenini, istihdam alanlarının azlığına, gelir dağılımındaki adaletsizliğe, eğitimde fırsat eşitsizliğine ve ülke kaynaklarındaki eşitsiz

paylaşımına dayandırmaktadırlar. Bu doğrultuda yoksulluğun azaltılması için eğitime, tüketim alışkanlıklarındaki olumsuzlukların değişimine, ülke kaynaklarının eşit paylaşımına, uzun vadeli ve kalıcı ekonomi politikalarına büyük önem vermektedirler. Ekonomi politikaları sonuçlarının kısa vadeli ve geçici sonuçlar sağladığını ve ülke kaynaklarının israf edildiğini düşünmektedirler. Bunlara ek olarak kişilere doğdukları yerde doyma becerisinin kazandırılarak yoksulluğun önemli bir sebebi olan göçün engellenebileceğini savunmakta ve bu doğrultuda özellikle tarımın ve hayvancılığın desteklenmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Yoksulluğun azaltılması kapsamında hükümete önemli görevler düştüğünü düşünmektedirler. Bu doğrultuda kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasını, adil bir vergi sistemi oluşturulmasını, halkın çıkarlarını gözeten bir siyaset, ekonomi ve sosyal politika uygulanmasını gerekli görmektedirler.

Merkezi hükümetin dışında yerel yönetimlere düşen görev, eldeki bütçe olanakları dahilinde bölgelerindeki kişilerin üretkenliklerini, niteliklerini, becerilerini artırarak ve hayatlarını idame ettirmelerini sağlayacak proje ve yatırım yapılmasıdır.

Yoksulluk sorununu sadece devletin bir sorunu olarak görmeyen ÇYDD, bu konuda STK'lara da önemli görevler düştüğünü savunmaktadırlar. Bu nedenle STK'ların, olanakları dâhilinde meslek edindirmeye ve yeni istihdam alanları yaratmaya yönelik projeler geliştirmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca kendilerini STK olarak gören meslek odalarının da kendi alanlarında yeni iş alanları geliştirmelerini savunmaktadırlar. Tüm bunlara ek olarak kişilerin bilinçlendirilmesi ve özellikle gençleri kısa sürede hayata atılacak düzeye kavuşturacak projelerin geliştirilmesi bir görev olarak görülmektedir.

Son olarak toplumsal bir sorun olan yoksulluğun çözüme kavuşmasında ülke vatandaşlarına da görevler düştüğünü ifade etmektedirler. Bu nedenle kişilerin çevrelerinde olup bitenlere karşı daha duyarlı, kadercilik anlayışından uzak ve sosyal sorumluluk bilincinde olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca ülke temsilcilerini seçmekle yetinilmemesini ve seçtiklerini denetlemeleri gerektiğini düşünmektedirler. Bu nedenle de örgütlenmeyi bir zorunluluk olarak görmektedirler. Örgütlenmenin bir güç oluşturduğunu ve karar sonuçlarını etkileyebileceğini savunmaktadırlar.

ÇYDD, yoksullukla mücadelede doğrudan yardımları, bağışları ve eğitim burslarını ve üyelerden alınan aidatları sürekli olarak kullanmaktadırlar. Projelerin ve

kampanyaların finansmanı konusunda sponsor aracını sık sık, gelir getirici etkinlikleri (kermes, gezi, v.s) arada sırada, meslek edindirme aracını ise nadiren kullanmaktadırlar. Sponsor konusunda oldukça titiz çalışan ÇYDD, kendi logolarının, sponsor olan kuruluşun logosuyla beraber yer alacağı için sponsor seçiminde çok daha özenli olmak zorunda olduklarını ifade etmektedirler.

ÇYDD, projelerinin gerçekleştirilmesi kapsamında özellikle Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Mülki ve Mahalli İdareler ile çalışmaktadır.

Merkezi ve yerel yönetimlerden bilgi ve belge desteği alan, ancak herhangi bir danışmanlık hizmeti ve maddi destek almayan ÇYDD, devletten ekonomik destek almanın STK'nın özerkliğini ve demokratik yapısını zedeleyeceğini düşünmektedir.

Yerel yönetimlerden hiç bir fon kullanmadıklarını ifade eden ÇYDD, yerel yönetimler ile STK'ların bilgi ve dayanışma konusunda arada sırada uyumlu çalıştıklarını ve soyo-kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesinde ise nadiren ekonomik destek sağlandığını düşünmektedirler.

ÇYDD, mikro krediyi çözüm araçlarından sadece biri olarak görmektedir. Mikro kredinin en etkin araçlardan biri olduğu düşüncesine ise katılmamaktadır. Ayrıca krediyi alan kurumun özerliğini zedeleyebileceğini düşünmekte ama kurumu güdüsü altına alıp almayacağı konusunda çekimser durmaktadır.

Yoksullukla mücadele, üniversiteler ve akademisyenlerle yoğun bir iletişim ve çalışma halinde olan ÇYDD, İzmir'de özellikle Ege Üniversitesi ile yoğun bir işbirliği içindedir. 2008 yılında, Ege Üniversitesi ile göç alan yerlerde kadın niteliklerini arttırma, göç ve çocuk eğitimi konusunda ortak bir proje yapılmıştır.

Yoksullukla mücadelede ulusal politikalar ile STK'nın politikalarının çok fazla örtüşmediği kanısını taşımaktadırlar.

Devletin ve askeriyenin dışında belli bir amaç için örgütlenmiş birimler olarak tanımladıkları Sivil Toplum Kuruluşlarının yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda üstleneceği rolün ne olması gerektiği konusunda, ÇYDD olarak kendilerini devletin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak görmektedirler. 1980 sonrası yaşanan ekonomik ve sosyal değişimlerin beraberinde bazı olumsuzluklar getirdiğini, küreselleşmeyle birlikte devletin sosyal devlet olma niteliğinden uzaklaşarak özellikle

eğitim ve sağlık alanlarındaki alanını daralttığını, dolayısıyla da eğitimin ve sağlığın özelleştğini ifade etmektedirler. Bu nedenle ÇYDD olarak, devletin temel görevlerinin hatırlatılmasına ve eğitim alanındaki eksikliklerin giderilmesine çalışmaktadırlar. Bu doğrultuda 20 bin kişiye burs verildiğini ve bu sayıyı 100 bine çekmeye çalıştıklarını ifade etmektedirler.

Bir STK olarak genel şikayetleri sorulduğunda en çok kişilerin çevrelerinde olup bitenlere karşı duyarsız oluşlarından ve diğer STK'lar ile tam bir işbirliği yapamayışları konusundan şikayetçi oldukları belirlenmiştir. Toplum olarak kolektif çalışmadan, örgütlenmeden, gönüllülük bilincinden uzak ve bencil olduğunu düşünölmektedirler. Bu nedenle özellikle gelir düzeyi yüksek kişilerin daha fazla katılımcı olmaları ve devletin, STK'ların oldukça az olan finansman kaynaklarına ek destek sağlamaları gerektiğini savunmaktadırlar.

Yardım ettikleri kişileri takip etmekle beraber bu konuda çok daha etkin bir sistemi yeni yeni kurduklarını ifade etmektedirler. Ayrıca eğitim işinin uzun soluklu bir çalışma olması, sonuçlarının değerlendirilmesini ve takip edilmesini zorlaştırmaktadır. Örneğin, burs verilen her öğrenciyi 4 yıl boyunca burs verilirken takip etmek kolaydır. Ancak mezun olunduktan sonra burs alan kişiyi takip etmek zorlaşmaktadır. Son dönemlerde bu ihtiyacın giderilmesi adına mezuniyet yemekleri düzenlenmekte ve bu yemeğe burs veren kişiler de davet edilerek faaliyetlerinin başarıları gözler önüne serilip, kuruluşa olan güven ve inanç duygusu yenilenmektedir.

2007 yılında, İzmir Şubesi tarafından, geçmiş yıllara dönük olarak 250 öğrenciyi kapsayan bir pilot çalışma yapılmış ve 250 kişinin ailesine mektuplar gönderilmiştir. Ancak iletişim kaynaklı sebeplerden (adres değişikliği, evlenme nedeniyle soyadı değişikliği, v.b) ötürü sadece %10'luk kesimine ulaşılabilmektedir. Bu sorunu aşabilmek için internet, her yıl yapılan mezuniyet yemekleri ve mezunlar sitesi kullanılmaktadır.

Çalışmalarına gençleri çok az dahil ediyor olmaları ve genellikle kırsal alana yönelik çalışmalarda yoğunlaşmaları en önemli özelleştirileri olmaktadır. Gençlere çok az sorumluluk yüklediğini ve bunun da gençleri duyarsızlaştırarak, gönüllü faaliyetlerden uzaklaştırdığını düşünmektedirler. Bu nedenle ÇYDD olarak bu sorunu gidermek ve daha çok gencin desteğini almak amacıyla içlerinde bir "Gençlik Birimi" oluşturmuşlardır.

3.2.5. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER)

KA-DER ile derinlemesine mülakat, 26 Haziran 2008 tarihinde, İzmir'de Demokrat Parti İl Başkanlığı Ana Binasında yapılmıştır.

KA-DER, 4 Mart 1997'de İstanbul'da kurulmuş, siyaset alanında faaliyet gösteren bir STK olup, ana amacı kadınların seçimle ve atamayla gelinen tüm karar mekanizmalarında ve siyasette daha etkin ve eşitlikçi bir konuma gelmelerini sağlamaktır. Bu amaçla politikadaki ve toplumdaki erkek egemenliği düşüncesine karşılık kadınlık bilincinin artırılmasını, kadınların aktif siyasette rol almalarını engelleyen ekonomik, sosyal koşullar ve yasaların kadınlar lehine değiştirilmesi için yoğun olarak çalışmaktadırlar. Özellikle pozitif ayrımcılık ve kadın kotası konusunda yoğun çaba sarf etmekte olan KA-DER, tüm siyasi partilere eşit mesafede yer almaktadır.

KA-DER Derneği'nin 11 ilde şubesi, 6 ilde ise girişim grubu bulunmaktadır. Temel amaçlarını daha çok ilde, daha çok şube değil, KA-DER amaçları doğrultusunda çalışmak isteyen kadınların bulunduğu yerlerde örgütlenmek ve oralarda şube açmak olarak belirlemektedirler (KADER, 2008).

KA-DER'de çalışan ücretli sayısı konusunda kesin bir rakam verememektedirler. Bazı şubelerde ücretli çalışan her hangi bir personel bulunmamaktadır. Çalışan ücretli kişilerin maaşı, dernek bağışlarından ve üyelere alınan aidatlardan karşılanmaktadır.

Dernek, tüm faaliyetlerinin sonuçlarını kâğıt dosyalarda halinde ve bilgisayar ortamında muhafaza etmektedir.

KA-DER Derneği'nin ülke çapındaki üye sayısı bin kişi olduğunu, gönüllü bulma konusunda her hangi bir sorun yaşamadıklarını, ancak devamlılığın sağlanması konusunda sıkıntılar yaşadıklarını vurgulamaktadırlar. Bunu da kişilerin gönüllülük kavramının içeriğinden yoksun oluşlarına ve derneği bir referans olarak kullanma isteklerine bağlamaktadırlar.

Gönüllü bulmakta sorun yaşamayan KA-DER, gönüllü sayısını arttırabilmek için basın yolunu, siyasi partilerin kadın kollarını ve diğer STK'lar ile ortak çalışma yaptıklarında o STK'ların üyelerine kendilerini tanıtmaya yöntemini kullanmaktadırlar.

Gönüllü bulma konusunda yaşanan sıkıntının temel sebebini kişilerin duyarsız oluşuna bağlamaktadırlar. Bu nedenle de ekonomik nedenleri, vakit yetersizliğini, STK'lara duyulan güvensizliği ve siyasi tedirginliği bir neden olarak görmemektedirler. Öte yandan kadınların, siyaseti erkek mesleği gibi görüp kendilerine aktif siyaseti yakıştıramamaları faaliyetlere katılmamalarının bir diğer neden olarak düşünülmektedir.

Dernek, fon kaynağı olarak en fazla her mali yılın başında genel yönetim kurulu tarafından belirlenen üye aidatlarını, arada sırada ise kurumlardan alınan projeleri kullanmaktadır. Bağışlardan ise nadiren yararlanmaktadır.

KA-DER, yılda 1 kez Dernekler Masası tarafından, 2 yılda 1 kez de kendi denetim mekanizması tarafından denetlenmektedir. Her iki yılda bir yönetim değişmekte ve gelen her yeni yönetim eski yönetimin hesaplarını ve faaliyet sonuçlarını denetledikten sonra devir teslim almaktadır. Dernekte hiç kimse 2 dönemden fazla yönetim kademesinde kalmamaktadır.

KA-DER, haberleşmede elektronik postayı, telefonu, faksı ve telefon zincirini sürekli olarak kullanmaktadır. Telefon zincirinde, her yönetim kurulu üyesine, dernek üyeleri eşit sayıda paylaştırılmakta ve iletişim sağlanmak istediğinde her yönetim kurulu üyesi kendi grubuyla iletişim sağlamaktadır. Bunların dışında diğer bir haberleşme biçimi olan mektup ise, arada sırada kullanılmaktadır.

KA-DER'in, faaliyetlerini duyurmak ve kendini tanıtmak için en fazla başvurduğu yöntem basın bültenleri, broşürler ve internet sitelerindeki linklerdir. Konferans, panel gibi etkinlikleri ise sık sık kullanılmaktadırlar. El ilanlarını, gazete-dergi ilanlarını, afişleri, panoları ve kampanyaları ise arada sırada kullanılmaktadır.

Kendi bünyelerinde oluşturdukları Bülten-Yayın Komisyonu, web sitesini güncelleme, derneği tanıtıcı İngilizce ve Türkçe broşür hazırlama, basın bültenleri hazırlama, derneğin her 4 yıl için neler yapıldığına ilişkin faaliyet raporu hazırlama görevlerini üstlenmektedir.

Diğer STK ve yerel yönetimlerle ayda 1 kez iletişim halindedirler.

Türkiye'deki yoksulluğun temel sebebini istihdam alanlarının azlığına, eğitimsizliğe, aşırı nüfusa, kadınlar üzerindeki ücret baskısına, kadın kotasının olmayışına dayandırmaktadırlar. Bu sebeple yoksulluğun azaltılması için, kişilerin eğitim seviyesinin artırılmasının, eğitimle beraber uzmanlık becerisinin

kazandırılmasının, aile planlamasına önem verilmesinin ve kişilerin bilinçlendirilmesinin gerekliliğini savunmaktadırlar.

Yoksullukla mücadele kapsamında hükümete düşen görevler olduğunu ve bu sebeple ilk önce yeni istihdam alanları yaratılmasına ve sosyal devlet olma gereklerinin yerine getirilmesine önem vermektedirler. Hükümetlerin bu konuda almış oldukları kararların kâğıt üzerinde bırakılmayıp uygulamaya geçirtilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Aynı şeylerin yerel yönetimler için de geçerli olduğunu ve yerel yönetimlerin de ellerindeki olanakları dâhilinde bu sürece katılmaları gerektiğini düşünmektedirler.

Yoksullukla mücadelenin sadece hükümet problemi olmadığını ve herkesin bu konuda olanakları dâhilinde yardımcı olması gerektiğini düşünen KA-DER, bu amaçla STK'ların, eğitime destek verme ve kişileri bilinçlendirme yoluyla yoksullukla mücadeleye yardımcı olmaları gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca lobicilik faaliyetlerini kullanarak kanunların yapımında ülke vatandaşlarının çıkarını koruyacak şekilde, olumlu ayrımcılık için karar verme yetisine sahip mevkie baskı yapmalarını istemektedir.

Merkezi ve yerel yönetimlerden sürekli olarak bilgi ve belge desteği alırken her hangi bir maddi yardım ve danışmanlık desteği almayan KA-DER Derneği, devletten ekonomik destek almanın özerkliği ve demokratik yapıyı sürekli olarak zedeleyeceğini düşünmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin sosyo-kültürel etkinliklerini gerçekleştirmede sürekli olarak destek verdiklerini ama bu durumun ilden ile ve STK'dan STK'ya değişebileceğini ileri sürmektedirler.

Derinlemesine mülakatta mikro kredilerle ilgili düşünceleri sorulduğunda, mikro krediyi en etkin araçlardan biri olarak gördükleri ancak kredi alan kuruluşun özerkliğini zedeleyip kurumu, kendi güdüsü altına alabileceğini düşündükleri ortaya çıkmaktadır.

Çalışmalarında akademik çevreden ve üniversitelerden yoğun destek aldıklarını belirten KA-DER, buna örnek olarak Ege Üniversitesi Kadın Araştırma Merkezi ile yaptıkları çalışmaları vermektedirler. Ayrıca üniversitelerin olanaklarından yararlanarak hem kendilerini tanıtmakta hem de gönüllülük potansiyeli yüksek üniversiteli gençlikle diyalog kurmaktadırlar.

Haziran 2008'de İzmir Ekonomi Üniversitesince düzenlenen "Cinsiyet ve Pozitif Ayrımcılık: Destekleyici mi, Engelleyici mi?" konulu II. Uluslararası Kadın Çalışmaları

Konferansı'nda KA-DER olarak bilgilerin paylaşıldığını ve kendilerini kamuoyuna duyurma şansını yakaladıklarını ifade etmektedirler.

Yoksulluğun azaltılmasına yönelik oluşturulan ulusal politikalar ile STK'nın politikasının uyuşmadığını vurgulamaktadırlar. Örneğin KA-DER bir STK olarak, iş yaşamında kadın kotasını, pozitif ayrımcılığı savunurken, ulusal politikalarda bunu destekler bir politika görememektedirler. İstihdamdaki cinsiyet dengesinin sağlanmasını ve kadınlar üzerindeki ücret baskısının azaltılması gerektiğini savunmaktadırlar.

Yeni Sosyal Güvenlik Yasası'na olumlu bakmayan KA-DER Derneğine göre, bu yasa ile kadın istihdamını engelleyici politikalar güdüldüğünü ve böylece iş yaşamındaki kadının yavaş yavaş azaltılmaya çalışıldığını düşünmektedirler. Kadının gücü göz ardı edilmekte ve yaşlı, özürlü gibi yardıma muhtaçlarla aynı sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Yeni yasaya göre 18-25 yaşları arasında ilk kez sigortalı bir işte çalışacak olan bireyin sigorta priminin devlet tarafından ödenecek oluşu, 30 yaş ve üstünü zora sokmaktadır. Ayrıca 150 ve üstü kadın çalıştıran işyerlerinde, kreş açma zorunluluğu işverenler lehine değiştirilmektedir. Bu da kadın istihdamı olumsuz etkileyen bir düzenleme olarak ortaya çıkmaktadır.

Ortak bir amaç ve düşünce içindeki kişilerin, gönüllü olarak bir araya geldikleri ve devletin yapamadığını yapmak için birliktelik oluşturdukları gönüllü kuruluşlar olarak tanımladıkları Sivil Toplum Kuruluşlarını yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda üstleneceği rolün ne olması gerektiğine ilişkin olarak kendilerini devletin bir tamamlayıcısı olarak görmektedirler. KA-DER, amaçlarının farkındalık yaratmak ve çoğunluğun sesi olmak olduğunu ifade etmektedirler.

Bir STK olarak genel şikayetleri, kişilerin duyarsız oluşu, gençlerin örgütlenme konusunda aktif olmayışları, maddi desteklerinin az oluşu ve yerel yönetimlerin bu konuda yardımcı olmayışları ve kadının siyasetteki gücünün küçümsenmesidir.

KA-DER, genelde seçim dönemlerinde daha aktif çalışmaktadır. Etkinliğini ölçme yöntemleri sorulduğunda buna meclisteki kadın milletvekili sayısını vererek cevap vermektedir. Son seçimde kadın milletvekili sayısı 50'dir. Yani aktif siyasetteki kadın oranı %4,4'ten %9'a çıkarılmıştır. Son 10 yılda 20 bin üzerindeki kadına siyaset eğitimleri verilerek destek sağlanmıştır.

Ekim 2006'da başlayıp, Haziran 2007'de biten ve 9 okulu kapsayan Siyaset Okulu Projesi 6 ilde yapılmıştır. 2007 yılı, genel seçimlerin yapılacağı yıl olduğundan dolayı aktif siyasette yer alan kadınları eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla aktif siyasette yer alan kadın siyasetçilerden de destek sağlanmıştır.

Yardım ettikleri kişileri daha çok medya aracılığı ile takip etmekte ve diyaloglarını koparmamaya çalışmaktadırlar. Ancak etkin bir takip sistemleri bulunmamaktadır.

KA-DER olarak, kadını aktif siyasetten uzak tutma ve kadınların aktif siyaseti kendilerine yakıştıramama anlayışının varlığının halen devam ediyor olmasından ve üye sayılarının azlığından şikâyet etmektedirler.

3.2.6. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)

TEGV Vakfı ile yapılan derinlemesine mülakat 18 Temmuz 2008 tarihinde İzmir Çiğli Eğitim Parkı'nda yapılmıştır.

TEGV, 23 Ocak 1995 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Temel varlık sebepleri, devletin sunmuş olduğu temel eğitime katkı sağlamak ve kendi isteğiyle vakfa gelen 7-16 yaş grubu çocukları, gönüllülerince eğitmek ve geleceğe hazırlamaktır. Bu amaçla eğitim parkları, gezici öğrenim birimleri ve ateş böcekleri ile 7-16 yaş grubundaki çocukların eğitimine destek sağlanmaktadır.

TEGV'in misyonu, çocukların Cumhuriyet ilke ve değerlerine bağlı, akılcı, düşünen, sorgulayıcı, barıştan yana, kişilerin ırk, din, mezhep, dil ve cinsiyet farkını gözetmeyen bireyler olarak yetişebilmesine destek sağlayacak okul dışı eğitim programları sunmaktır (TEGV, 2008).

TEGV, 11 ilde eğitim parkı, 55 tane öğrenim birimi ve 18 tane tırdan oluşan ateş böcekleri, 170 ücretli çalışanı ve 10 bini aşkın gönüllüleri ile faaliyetlerine devam etmektedir.

Ücretli çalışanlarının maaşlarını finansman kaynaklarının büyük bir bölümünü oluşturan bağışlardan karşılamaktadırlar.

TEGV, faaliyet raporlarını ve çalışmaları ile ilgili dokümanlarını hem kâğıt dosya halinde, hem de bilgisayar ortamında muhafaza etmektedirler. Bu sayede kime, ne zaman, ne kadar destek sağlandığını bilgilerine kolayca ulaşabilmektedir. Hatta

internet ortamında, mali raporlarından, fon sağlayıcılarına, hatta projelerine kadar her türlü bilgiyi kamuoyu ile paylaşmaktadırlar.

TEGV, gönüllü sayılarını arttırmak amacıyla diğer STK'lar ile görüşmeler yapmakta, akademik çevreden yardım almakta, üniversitelerin bahar şenliklerinde standlar açmakta ve internet aracılığıyla faaliyetlerini duyurma yolunu seçmektedir.

TEGV'in gönüllülerinin büyük bir kısmını üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Gönüllülerden en az lise mezunu olunmasını şartı aranmaktadır. Ayrıca gönüllü olmak isteyen kişiler, TEGV bünyesinde eğitildikten sonra, gönüllü olmaya hak kazanmaktadırlar.

Genel olarak gönüllü sayısında değil de gönüllülerin niteliği konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Verilecek eğitime göre eğitmen gerektiğinden, istenilen branşta ve sayıda gönüllü eğitmene kısa süre içinde sahip olmak zor olmaktadır. Ayrıca nadir de olsa bazı kişilerde disiplin ve sorumluluk anlayışından kaynaklanan sorunlar yaşanabilmektedir. Bu durum işlerin aksamasına sebebiyet verebilmektedir.

Gönüllü bulma konusunda yaşanan sıkıntıların temel sebebi olarak kişilerin duyarsız oluşlarını öne sürmektedirler. Ayrıca ekonomik nedenlerin, STK'lara duyulan güvensizliklerin, siyasi anlamdaki tedirginliklerin de bu konuda etkin olduklarını kabul etmektedirler. Ancak vakit yetersizliğini geçerli bir mazeret olarak kabul etmemektedirler. Çünkü kişilerin haftada en az 2-3 saatini bu tür gönüllü işlere ayırabileceklerini savunmaktadırlar.

TEGV'in fon kaynaklarını bağışlar ve kurumlardan alınan proje destekleri oluşturmaktadır. Bağışlar, şartlı ve şartsız bağış yöntemi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Şartlı bağış yöntemini, etkinlik noktası sahiplenme, eğitim programı sahiplenme ve faaliyet giderleri veya ihtiyaçların sponsurluğu olmak üzere üç şekildedir.

Şartsız bağış yöntemi, paylaşım sertifikası, ürün işbirliği programı, personel bağış programı, özel gün kartı, SMS bağışı ve nikâh şekeri olmak üzere 6 şekildedir.

Özel projeler kapsamında Futbol oyuncusu Mehmet ÖZDİLEK jübilesinin gelirini, Suna KIRAÇ, "Ömrümden Uzun İdeallerim Var" adlı kitabının tüm gelirlerini TEGV'e bağışlamıştır. Ayrıca ateşböceklerinin desteklenmesinde de pek çok firmadan (Bosch, Aygaz, Banvit, JP Morgan, v.s) destek sağlanmıştır. Örneğin, "Düşler

Atölyesi”nin malzemelerini NOKIA şirketi, “Okuyorum, Oynuyorum” projesini Yapı Kredi Bankası karşılamaktadır. Bunların dışında vurgulamak istedikleri bir önemli konu da destekleyici olan ve logolarını kullanan şirketleri özenle seçmeleridir. Kurumun ismine zarar verebilecek her türlü faaliyet ve isimden kaçınmaktadırlar. Bu nedenle finansman kaynakları olan sponsor şirketlerin seçiminde bu ilke doğrultusunda hareket edilmektedir.

TEGV, yılda 1 kez Vakıflar Masası tarafından, ayda 1 kez de kendi denetim mekanizması tarafından denetlenmektedir. Özel kuruluşların denetleyip denetlemediği konusunda tam bilgi sahibi olunmadığı için net bir cevap verememektedirler.

Vakıf, haberleşme biçimlerinden elektronik posta, telefon ve faksı sürekli, cep mesajı sık sık, mektubu ise nadiren kullanmaktadırlar.

TEGV, faaliyetlerini kamuoyuna duyurmada en sık el ilanlarını kullanmaktadır. Afişleri, panoları ve basın aracılığını da sık sık kullanmakla beraber, TV-radyo-dergi reklâmlarını, internet sitesindeki linkleri, konserleri, konferans ve panelleri ise arada sırada kullanmaktadırlar.

TEGV, ayda 1 kez diğer STK’lar ve yerel yönetimlerle iletişim halindedirler. Örneğin, Eğitim Gönüllüleri Yayın Organı tarafından 3 ayda bir çıkarılan “Eğitim Gönüllüleri” dergisini düzenli olarak Valilikler’e göndermektedirler. Belediyelere ise 6 ayda bir faaliyet raporlarını göndermektedirler.

Sivil Toplum Kuruluşunun Yoksulluğu Azaltmaya Yönelik Politika ve Uygulamalarına ilişkin sorularla aldığımız cevap doğrultusunda Türkiye’nin yoksulluk haritasından haberdar oldukları belirlenmiştir.

Yoksulların belirlenmesinde şahsi başvurular en çok kullandıkları yöntemlerden biridir. Bunun dışında yerel yönetimler, internet sitesine başvurular, TV-medya aracılığı ile başvuru ve akraba, komşu v.b üçüncü kişilerce yapılan başvurular araç ve yöntemlerini ise sık sık kullanmaktadırlar.

Sık yaşanmamakla beraber, kişiler eğitim parklarının önünden geçerken meraklanmakta ve bilgi almak adına kuruluş yetkililerine başvurumaktadırlar. Bu sayede hem kendilerini tanıtmakta, hem de yardıma ihtiyacı olan çocukları saptayabilmektedirler.

Türkiye’de 7-16 yaş arasında yaklaşık 12 milyon çocuğun olduğundan hareketle, Türkiye’deki yoksulların sadece %1 kesimine ulaşabilmekte olduklarını belirtmektedirler.

Türkiye’deki yoksulluğun varlığını, eğitimsizliğe, yanlış politika uygulamalarına, ülke kaynaklarının etkin kullanılmamasına ve uzun vadeli planların yapılmamasına dayandırmaktadırlar. Bu nedenle yoksulluğun azaltabilmesi için eğitime daha fazla önem verilmesini, daha uygun ve de uzun vadeli politikaların seçimini önermektedirler.

Yoksullukla mücadelede hükümete düşen görevler olduğunu ve bunların gelir adaletsizliğini düzeltmek, yeni iş alanları oluşturmak, kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak ve daha adil bir vergi sistemini uygulamak olduğunu belirtmektedirler.

Hükümetin yanı sıra yerel yönetimlerin de ellerindeki olanaklar dâhilinde bölgelerinde daha aktif, kalıcı işler yapmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Sanayi ve işletme yatırımlarının daha uzun vadeli olmasına çalışmalarını gerekli görmekteyiz.

Yoksulluk, toplumsal bir sorun olduğundan bu sadece hükümetin sorunuymuş gibi bakılmaması gerektiğini ve STK olarak kendilerine de önemli görevler düştüğünü belirtmektedirler. Bu amaçla kişilere balık vermeyi değil, balık tutmayı öğretmeyi, daha fazla uzman STK ile ortak çalışmaların yapılarak yoksulluk sorununa olumlu bir katkı sağlayabileceklerini düşünmektedirler.

Ülke vatandaşlarının da bu konuda daha sorumluluk sahibi olmalarını ve disiplinli çalışmaları gerektiği inancına sahiptirler. Özellikle ülke kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma ekonomisi çerçevesinde, gelecek nesilleri de düşünerek daha doğru kullanılmasını gerektiğini düşünmektedirler.

Yoksullukla mücadelede doğrudan yardım ve bağışları sürekli kullanan TEGV, sponsor ve sağlık masrafını üstlenme (Kendi bölgelerindeki her çocuk kazalara karşı sağlık güvencesi altındadır) aracını sık sık, meslek edindirme aracını ise çok sık olmasa da arada sırada kullanmaktadır. Hem yerel yönetimler, hem özel şirketler hem de özel şahıslar tarafından pek çok eğitim parklarının, öğrenim birimlerinin yapımı üstlenilmiş ve bu sayede eğitime destek sağlanılmıştır.

Merkezi ve yerel yönetimlerden hem maddi, hem bilgi ve belge hem de danışmanlık konusunda çok sık olmasa da destek almaktadırlar. Pek çok valilik, kaymakamlık ve belediyeden hem maddi hem de olanaklarının kullanılması

konusunda yardım almakta ve yardım etmektedirler. Karşılıklı yardım konusunda, Halk Eğitim’le olan işbirliklerini örnek vermektedirler. Örneğin, TEGV İzmir/Çiğli Eğitim Parkı’nın binası akşamları, Halk Eğitim kursları için kullanılmaktadır.

TEGV, devletten ekonomik destek almanın kuruluşun hem özerkliğini hem de demokratikliğini zedeleyeceğini düşünmektedir. Bu nedenle ekonomik destek alınmasına şüphe ile yaklaşmaktadır.

TEGV, mikro kredilerin çözüm araçlarından biri olduğunu kabul etmekte ama en etkin araçlardan biri olduğu düşüncesinde kararsız kalmaktadır. Ayrıca mikro kredi almanın, alan kuruluşun özerkliğini kesinlikle zedeleyeceğine ve STK’yı güdüsü altına sokabilme durumunun söz konusu olabileceği fikrine katılmaktadır.

Yoksullukla mücadele kapsamında üniversitelerle yoğun işbirliği içinde olduklarını belirtmektedirler. 2005 yılında başlattıkları Halkın Üniversitesi Projesi kapsamında Ege Üniversitesi ile çalışmalar yapılmakta ve halkın sorunlarının giderilmesinde STK-üniversite-kamu kurumları arasında işbirliği yapılmaktadır.

Yoksulluğun azaltılmasına yönelik oluşturulan ulusal politikalar ile STK’nın politikalarının kısmen uyduğunu ve bazı konularda farklı çözüm yolları sunduklarını belirtmektedir.

Ortak bir amaç için bir araya gelmiş ve gönüllülük çerçevesinde faaliyet göstermekte olan bağımsız kuruluşlar olarak tanımladıkları Sivil Toplum Kuruluşlarının yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda üstleneceği rolün ne olması gerektiğine ilişkin olarak kendilerini devletin tamamlayıcısı olarak görmektedirler

TEGV, kalabalık sınıf ortamlarında özellikle keşfedilmeyi bekleyen çocukların kendi yaratıcılıklarını keşfetmelerini, özel ve biricik olduklarını hissettirmeyi sağlamak amacı gütmektedirler.

Bir STK olarak en önemli şikâyetleri kişilerin önyargılı davranmaları ve nitelikli ve disiplinli gönüllü bulmada sıkıntı yaşamalarıdır.

TEGV, faaliyetlerinin sonuçlarını soru-cevap, anket, gözlem, geri bildirim alma ve çocuklarla yapılan eğitim öncesi ve sonrası değerlendirme, çocukların tutum ve davranışlarındaki değişiklikleri gözlemlene yoluyla ölçmektedir.

Yardım ettikleri kişileri takip eden etkin bir sistem kullanmamaktadırlar. Eğitim süreci uzun soluklu olduğu için geri bildirim süresi de bir o kadar uzun olmaktadır.

3.2.7. Bir Örnek Durum Çalışması Olarak Deniz Feneri Derneği

Deniz Feneri Derneği ile olan görüşme 5 Ağustos 2008 tarihinde, vakfın Yoksulluk Araştırmaları Asistanı ile yapılmıştır. Görüşme yapılan kişinin eğitim durumu üniversite olarak tespit edilmiştir.

Deniz Feneri, insani yardım yapmak ve yoksullukla mücadele etmek amacıyla 1998 yılında kurulmuş olup, faaliyetlerini 10 yıldır kesintisiz sürdürmektedir. 20.12.2004 tarih ve 2004/8278 No'lu Bakanlar Kurulu Kararı ile "Kamu yararı statüsü" kazanmış olup Kamu Yararına Çalışan Dernekler statüsünde yer alan 13 sivil toplum kuruluşundan biridir. Temelde gıda yardımı konusunda hizmet veren kuruluş bu hizmete ek olarak eğitim, sağlık, barınma, meslek edindirme, insani yardım, doğal afetlerde acil müdahale ve uluslararası insani yardımlar konularında da hizmet vermektedir.

Derneğin, sadece Ankara'da şubesi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra İstanbul (Zeytinburnu ve Ümraniye), İzmir, Erzurum ve Samsun'da ise temsilcilikleri bulunmaktadır.

Deniz Feneri Derneği'nin genel merkezinde, şubesinde ve temsilciliklerinde toplam 311 kişi ücretli olarak çalışmakta olup, bu çalışanların maaşları, bağışlardan finanse edilmektedir.

Dernek, tüm faaliyetlerini kâğıt dosya ve bilgisayar ortamında arşivlemektedir. Ayrıca kendi internet sitelerinde de pek çok faaliyetleri, projeleri, faaliyet raporları yer almaktadır.

Deniz Feneri'nin toplamda 57 bin 659 gönüllü kaydı bulunmaktadır. Gönüllü bulmada her hangi bir sorun yaşamamakla beraber, gönüllü sayılarını arttırabilmek adına pek çok faaliyette bulunmaktadırlar. Duyurular ve gönüllülerle sürekli irtibat halinde olmak ve bunun için elektronik posta grubu oluşturmak, gönüllü sayısının arttırılmasında etkili olmaktadır. Bunlara ilaveten, gönüllü toplantıları da etkili bir araç olmaktadır. Bugüne kadar Türkiye genelinde 73 ilde 100'ün üzerinde gönüllü toplantısı yapılmıştır.

Gönüllü bulma konusunda sorun yaşamayan dernek, ankette yer alan gönüllülük konusunda yaşanan sıkıntıların dernekte yaşanmadığını belirtmiştir.

Deniz Feneri, faaliyetlerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu fonun tamamına yakınına bağışlardan, nadiren de kurumlardan alınan proje desteklerinden karşılamaktadır.

Derneğin faaliyetlerinin öncelikle kendi Denetleme Kurulu'nun denetçileri tarafından 6 ayda bir, İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçileri tarafından en az 2 yılda bir (Kamu yararına çalışan dernek statüsünde olduğu için), özel bir denetim kuruluşu (Can Uluslararası Bağımsız Denetim A.Ş.) tarafından yılda 2 ve dernekler birliklerinin denetim mekanizması tarafından yılda 1 kez denetlenmektedirler. Bunun yanı sıra bağışçı ve gönüllüler tarafından istenildiği zaman dernek faaliyetleri denetlenebilmektedir.

Derneğin haberleşme biçimine bakıldığında telefon, mektup, elektronik posta ve faksın sürekli olarak kullanıldığı görülmektedir.

Deniz Feneri, kendini ve faaliyetlerini kamuoyuna duyurabilmek için radyo reklâmlarını ve kampanyaları sürekli, internet sitesindeki linkleri, afiş ve panoları sık sık, TV-gazete-dergi reklâmlarını, el ilanlarını, konferansları, panelleri ve konserleri ise arada sırada kullanmaktadır.

Deniz Feneri'nin diğer STK'larla iletişim düzeyi çalışmaları kapsamında ayda 1 kezdir. Yerel yönetimlerle iletişim sıklığı ise 3 ayda bir şeklindedir.

Sivil Toplum Kuruluşları'nın yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarına ilişkin olarak sorduğumuz sorular çerçevesinde, yoksulların belirlenmesinde kullandıkları en sık aracın şahsi başvurular olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yerel yönetimler aracını arada sırada, muhtarlıkları ve üçüncü kişilerce yapılan başvuruları ise nadiren kullanmaktadırlar.

Deniz Feneri, kendi istatistiklerine dayanarak Türkiye'deki yoksulların %21-30'una ulaştıklarını ifade etmektedirler.

Deniz Feneri, Türkiye'deki yoksulluğun temel sebebini gelir dağılımındaki adaletsizliğe ve bölgelerarası eşitsizliğe dayandırmaktadır. Bireylerin, asgari geçim düzeylerini sağlayacak imkânların yetersiz oluşu nedeniyle yoksulluğun bir kısır döngü olarak varlığını devam ettireceğini düşünmektedirler. Ayrıca, yoksulların yalnız bırakılmasını ve yoksulluğun bir kültür gibi algılanmasını da bu sorunu devam ettirici bir etken olarak görmektedirler.

Deniz Feneri, yoksullukla mücadelede öncelikle sorunun nasıl tanımlandığı ve bu soruna karşı alınacak kalıcı tedbirlerin neler olması gerektiğinin belirlenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu nedenle de, yoksullukla mücadelede emek harcayan ve sıfatı ne olursa olsun tüm kamu, özel ve STK kurumlarının tam bir iletişim ve işbirliği içinde olmaları gerektiğini savunmaktadırlar.

Anayasa ile sosyal devlet kimliğini yasal zemine oturtan devletin, ülke vatandaşlarının eğitim, sağlık, barınma v.b haklarını en azından asgari düzeyde karşılamasını devletin en temel görevi olarak görmektedirler. Bu nedenle de devletin öncelikle bu hakları garanti altına almasını, ardından da bölgesel eşitliği sağlayıcı kanuni yaptırımlar yapmasını zaruri görmektedirler. Bunun yanı sıra siyasi iradenin, bir yandan yoksulluğu üreten etkenleri ortadan kaldırmasını, diğer yandan da ülke vatandaşlarının yaşam standartlarını belli bir kalitenin üzerine çıkarmasını önemli bir görev olarak görmektedirler.

Yoksulluğu azaltmada yerel yönetimlere de görevler düştüğünü ifade eden dernek, bu kapsamda yerel yönetimlerin kendi bölgelerinde, yoksulluğu azaltıcı ve de kalıcı sonuçları olan makro ve mikro projeler üretmeleri gerektiğini savunmaktadırlar.

Bu kapsamda yerel yönetimlerin, kendi bölgelerindeki STK'lar ile eldeki kaynakları dâhilinde yoksullukla mücadelede kendi paylarına düşen görevleri yerine getirmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Bu çerçevede yeni iş alanları açılmasını, göçün engellenmesini yerel yönetimlerin yapabilirlikleri kapsamında bir mücadele olarak görmektedirler.

Yoksullukla mücadele konusunda STK'ların yapabilirlik sınırlarının oldukça geniş olduğunu ve bir boşluğu doldurduğunu düşünmektedirler. Yoksullara acil yardım yapılmasını, istihdam projeleri geliştirilmesini, yoksulluğun boyutlarını tüm insanlara anlatılmasını, yoksullara yalnız olmadıklarının hissettirilmesini ve toplumumuzun kodlarında bulunan hayırseverlik kavramının harekete geçirilmesini savunmaktadırlar.

Bu nedenle hem kişileri bilgilendirmek, hem paylaşmayı sağlamak hem de devlet kurumları ve diğer STK'lar ile yoksullukla mücadelede işbirliği yapılmasını, STK'ların yapmaları gerekenler arasında görmektedirler.

Son olarak bu konuda ülke vatandaşlarına da işler düştüğünü ifade ederek, kişilerin etraflarında bulunan yoksulları gözetmelerini, asgari bir sorumluluk olarak

görmektedirler. Bu nedenle kişilerin haklarının bilincinde olmalarını ve yoksulları gözetmeleri gerektiğini savunmaktadırlar.

Deniz Feneri olarak yoksullukla mücadelede doğrudan yardım ve bağışları sürekli, meslek edindirme, konut yardımı ve sağlık masraflarını üstlenmeyi ise sık sık kullanmaktadırlar. Bunun haricinde başka bir araç kullanmamaktadırlar.

Dernek, merkezi ve yerel yönetimlerden her hangi bir ekonomik destek almazken, danışmanlık, bilgi ve belge konusunda ise destek almaktadır.

Devletten herhangi bir ekonomik destek almayan Deniz Feneri, ekonomik destek konusunda kesin görüşlere sahiptir. Devletten ekonomik destek almanın STK'nın hem demokratik yapısını zedeleyeceğini hem de özerkliğini olumsuz etkileyeceğini düşünmektedirler.

Deniz Feneri, yerel yönetimlerle STK'ların arada sırada uyumlu çalıştıklarını, nadiren de olsa fon sağlayıp bilgi ve dayanışma hizmeti verdiklerini ifade etmektedirler.

Mikro kredileri sadece çözüm araçlarından biri olarak gören dernek, mikro kredi almanın özerkliği zedeleyeceği ve de krediyi alan kurumu güdüsü altına sokabileceği konusunda ise kararsız kalmaktadır.

Deniz Feneri, yoksullukla mücadele politikaları konusunda üniversitelerle akademik ve uygulamaya yönelik işbirliği halinde olduklarını ifade etmektedirler. Bu amaçla kendi bünyelerinde oluşturdukları “Yoksulluk Araştırmaları Merkezi”, bilimsel açıdan yoksulluk sorununa yaklaşmaya çalışmakta ve bu kapsamda sempozyumlar düzenleyip derneğin faaliyetlerini akademik raporlar haline dönüştürmektedir. Ayrıca bu konuda araştırma yapan akademisyenlere de proje desteği sağlamaktadırlar.

Son olarak Şubat 2008'de, Türkiye'den 100'e yakın akademisyenin katılımıyla “Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu” düzenlenmiş olan dernek, Bilgi Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi ile de 1001 Çocuk, 1001 Dilek Projesi kapsamında Çocuk Çalıştayı düzenlemiştir.

Yoksulluğu azaltmaya yönelik ulusal politikalar ile STK'ların politikalarının örtüştüğünü ifade eden dernek, bu düşüncelerini desteklemek için devletin hali hazırda bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarının, STK'ların uğraşları ile paralellik gösterdiğini ifade etmektedirler.

Yeni sosyal güvenlik yasasının, iyi niyetle hazırlanmış bir yasa olduğunu düşünmektedirler. İşe girdikten sonra 1 ay içinde aile fertlerinin sağlık yardımı alabilecek olmasını, dul ve yetim aylığının kurumlar arasında eşitlenmesini bu düşüncelerine örnek olarak vermektedirler. Ancak buna rağmen olumsuz yönleri olabileceğini de ifade etmektedirler.

Bu konuyla ilgili olarak, hükümetin yapılacak yeni yasalarda sosyal güvenlik harcamalarını dengeli ve makroekonomik politikalarını da yoksulluğu azaltmaya yönelik olarak şekillendirmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Deniz Feneri Derneği, sivil toplumu, “Sivil toplum, söz söylemek isteyen herkesin içerisinde konuşabileceği kendi ülkesi dünyası çevresi hakkında düşüncelerini eylemlerini gerçekleştirebileceği bir alandır. Bu anlamda bir siyasi görüşe angaje olma zorunluluğu olmadan her türlü konu hakkında içerisinde konuşabileceğiniz bir alandır.” şeklinde tanımlamaktadır.

Bir sivil toplum kuruluşu olarak yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda kendilerini devletin alternatifi değil, bir tamamlayıcısı olarak görmektedirler. Kamu kurumlarının yanı sıra STK’ların da yapacağı faaliyetler olduğunu ve bu faaliyetlerin birbirini tamamlayıcı olabileceği gibi farklılık da arz edebileceğini ifade etmekle beraber, önemli olanın tüm kurumların koordineli çalışmaları gerektiği olduğunu savunmaktadırlar.

Bir STK olarak en önemli şikâyetleri, Türkiye’de sivil toplumun ve toplumsal dayanışmanın gelişmesi için ilgili kurumların ve mevzuatların bu amaçlara paralel yapılandırılmadığıdır.

Deniz Feneri, başta TBMM Üstün Hizmet Madalyası olmak üzere başarılarını yurtiçi ve yurtdışından almış oldukları ödüller ile değerlendirmektedir. Faaliyetlerinin işleyişi hakkında düzenlenen personel raporlarını, yardım alan ailelerin sayısını, yardımların ulaştırılma sürelerini, gönüllü sayılarını etkinliklerini ölçme kriterleri olarak kabul etmektedirler.

Dernek, periyodik yardım yaptığı aileleri zaman zaman takip etmekte, yardımı bitenlere tekrar gidip durumlarına bakmakta ve yardım alan kişilerin düşkün halleri devam etmekte ise ya da yardımın devamı gerekliyse bu ailelere yardımı devam ettirmektedirler.

Deniz Feneri'nin en önemli özeleştirisi, yoksullukla ilgili politika oluşturma sürecine aktif katılımlarının yerli olamayışıdır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Yoksulluk, insanların hayatlarını idame etmek için gereksinim duydukları ihtiyaçları karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk, insani yoksulluk ve gelir yoksulluğu şeklinde sınıflandırılarak incelenebilir. Gelir yoksulluğu, insanların satın alma gücünün olmaması olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin fizyolojik gereksinimleri göz önüne alınmaktadır. İnsani yoksulluk ise, parasal boyutun dışında insan yaşamının devamı için gerekli olan minimum gıdanın yanı sıra yaşam süresi, eğitim olanakları, sosyal imkânlar, v.b göstergeleri temel almaktadır.

Günümüz toplumlarının önemli bir sorunu olan yoksulluk, zaman ve mekân tanımamaktadır. Sadece Gelişmemiş ya da Gelişmekte Olan Ülkeler'in sorunuymuş gibi algılanmakta ancak istatistiklere bakıldığında durumun hiç de öyle olmadığını görülmektedir. Hemen her toplumda yoksulluk sorunu vardır ve bu sorun giderek küresel bir boyut halini kazanmıştır.

Küresel bir hale dönüşen yoksullukla mücadelede merkezi ve yerel yönetimlerin, ulusal ve uluslararası kuruluşların yanı sıra sivil inisiyatifle kurulmuş pek çok sivil toplum kuruluşunun da uzmanlık alanına giren konularda sorumluluk almaları kaçınılmaz olmuştur.

Yoksulluğun pek çok nedeni olduğu, ama bunlardan en fazla dikkat çekenlerin, işsizlik, göç, eğitimde fırsat eşitsizliği, ekonomik krizler, nüfustaki artışlar, kayıt dışı ekonominin varlığı, vergideki adaletsizlikler, coğrafi farklılıklar ve terör (savaş) unsurları olduğu tespit edilmiştir.

Bu tezin amacı, yoksulluğun çözümünde, merkezi ve yerel yönetimlerin yetersiz kaldıkları ya da ulaşamadıkları yerlerde STK'ların tamamlayıcı roller üstlendiklerini ortaya koymaktır. Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının, yoksulluğu azaltmada devletin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak rol üstlendikleri hipotezinden yola çıkılarak, meslek edindirme, gıda yardımı, eğitim, anne-çocuk sağlığı, kadın hakları ve siyaset, kız çocuklarının eğitimi ve barınma faaliyet alanlarına göre belirlenen 7 küme içinden kasti örneklem yöntemi ile seçilen STK'larla derinlemesine mülâkatlar gerçekleştirilmiştir. Seçilen her bir STK ile bir örnek durum (case study) çalışması yapılmıştır.

Araştırma bulgularından, sivil toplum kuruluşunda çalışanların, özellikle üst düzey yöneticilerinin bilgi ve bilinç düzeyi yüksek üniversite mezunlarından oluştuğu tespit edilmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarının genel merkezlerinin yerleri incelendiğinde genellikle büyük illeri seçtikleri hatta hemen hemen çoğunun merkezinin İstanbul ilinde olduğu tespit edilmiştir. Bunda, İstanbul ilinin merkezi bir konuma sahip oluşu önemli bir etkidir denilebilir.

Sivil toplum kuruluşlarının genel merkezlerinin konumu incelendiğinde, adres olarak yerinin tespit edilmesi oldukça kolay ve merkezi yerlerde oldukları tespit edilmiştir. Yer seçiminde kişilerin çoğu kez uzak ve de karışık yerlere gitmek istemeyişleri göz önünde bulundurulmuştur.

Sivil toplum kuruluşları, şube konusunda amaçlarına hizmet edebilecek yerleri seçmektedirler. Şube sayısı az olan sivil toplum kuruluşları, şubelerini genellikle büyük illere kurmaktadır. Ancak yapılan çalışma göstermiştir ki, faaliyet alanı ve kuruluşun kimliği şube sayısının çoğalmasında önemli bir etkidir.

Sivil toplum kuruluşları, genellikle az sayıda ücretli çalışan çalıştırmaktadırlar. Faaliyetlerini daha çok maddi beklentisi olmayan gönüllülerle yapmaktadırlar. Ancak faaliyetlerin aksamaması için düzenli olarak çalışacak ve de disiplinli çalışma sorumluluğuna sahip kişilere ihtiyaç duymaktadırlar. Gönüllülerden oldukça çok yardım aldıklarını ama bazı özel sebeplerden ötürü çalışmalarda aksaklık yaşandığından düzenli çalışanlara ihtiyaç duymaktadırlar.

Şube sayısı ve faaliyet alanı geniş olan sivil toplum kuruluşlarında bile 2 yüz kişiyi geçmeyen bir ücretli çalışan personel mevcuttur. Hatta bazı şubelerde ücretli çalışanın olmadığı tespit edilmiştir. Bunu ise amaçlarının muhtaçlara yardım etmek olduğundan eldeki tüm fonları maksimum olacak şekilde muhtaç kesime ulaştırmak olduğu şeklinde beyan etmektedirler.

Sivil toplum kuruluşları, çalışanlarının maaşlarını genellikle bağışlardan karşılamaktadırlar. Buna ek olarak üyelerinden alınan üyelik aidatları kullanılmaktadırlar. Ancak bazı sivil toplum kuruluşları, kendilerine şartlı bağış yapan kişilerin, izin vermediği sürece maaşların, bu bağışlardan ödenmesi için fon olarak kullanmadıklarını belirtmektedirler.

Sivil toplum kuruluşları, maaşlar gibi zaruri giderlerin kesintisiz ödenebilmesi için özellikle kurucularından büyük maddi destek almakta olduklarını belirtmektedirler.

Sivil toplum kuruluşları özellikle son yıllarda iletişimde yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde tüm faaliyetlerini kâğıt dosyaların yanı sıra bilgisayar ortamında muhafaza etmektedir. Kimi kuruluş da, daha eski dönemlere ait bilgileri bilgisayar ortamına aktarabilmek adına yoğun çalışmalarda bulunmaktadır.

Genel olarak her sivil toplum kuruluşunun bir internet sitesine sahiptir. Bu internet sitesi sayesinde hem kendilerini kamuoyuna tanıtmakta, hem de faaliyetler sonuçlarını ve genel bilgilerini şeffaflık ve hesap verilebilirlik maksadıyla erişilebilir hale getirmektedirler.

Araştırma neticesinde sivil toplum kuruluşlarının kime, ne kadar destek verdiklerini gösteren belgeler konusunda, özellikle bilgisayarların kullanılmadığı dönemlerde sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu açıklarını kapatabilmek için eski dönemlerdeki faaliyetlerinin sonuçlarına ulaşılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca bazı sivil toplum kuruluşlarında, faaliyet alanları bu takip konusunda sıkıntı oluşturabilmektedir. Örneğin, eğitim alanındaki kuruluşlar yıllar itibariyle kaç kişiye burs verdiklerinin istatistiklerini muhafaza etmektedirler. Ancak eğitim uzun soluklu olduğu için, burs alan öğrencileri, mezun olduktan sonra takip etmek zorlaşmaktadır.

Genel olarak sivil toplum kuruluşları, gönüllü bulma konusunda çok sorun yaşamamaktadırlar. Daha çok devamlılık ve nitelikli gönüllü bulmada sorun yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra gönüllü bulma konusunda yaşanan sıkıntı, ilden ile, kuruluştan kuruluşa da değişebilmektedir. Örneğin, siyaset ve kadın hakları konusunda faaliyet gösteren KA-DER Derneği, gönüllü bulma konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Çünkü toplumdaki klasik anlayış nedeniyle kadınlar, kendilerine siyaseti yakıştıramamaktadırlar. Ayrıca eğitim düzeyi yüksek illerde gönüllü sayısı, diğer illere nazaran daha fazla olmaktadır.

Gönüllü sayılarını arttırmak isteyen sivil toplum kuruluşları, bu amaçları doğrultusunda en sık basın yolunu kullanmaktadırlar. Basın sayesinde faaliyetlerinin başarılı sonuçlarını kamuoyuna duyurarak hem kendilerini tanıtmakta hem de güven duygusu oluşturarak gönüllü sayılarını artırmaktadırlar. Bu sayede sadece olması muhtemel gönüllülere değil, aynı zamanda aktif gönüllülere de ulaşıp aktif gönüllülerin de güven duygularına hitap ederek devamlılıkları sağlanılmaktadır.

Bunun dışında TV- radyo-dergi reklâmlarını çok sık olmamakla beraber arada sırada kullanmaktadırlar. Yazılı, görsel ve işitsel basın, çoğunluğa ulaşmakta etkin bir yol olarak görmektedir. Ayrıca kendi internet sitelerindeki hazır gönüllü formunu, kampanyaları, sempozyum ve afişleri de oldukça sık kullanmaktadırlar.

Gönüllü bulma konusunda yaşanan sıkıntılarla ilgili olarak temel sebebi kişilerin duyarsız oluşuna bağlamaktadırlar. Vakit yetersizliğini ve siyasi anlamda tedirginlik yaşamayı bir mazeret olarak kabul etmemekte, ancak ekonomik sebeplerin bazı hallerde engelleyici olabildiğini düşünmektedirler.

Sivil toplum kuruluşlarının finansman kaynaklarına bakıldığında en büyük payı bağışların ve üye aidatların oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kurumlardan alınan proje desteklerini ve sponsor bulma aracını da sık sık kullanmaktadırlar.

Genel olarak kendi içlerinde oluşturulan bir birim tarafından düzenli olarak her ay faaliyet sonuçları denetlenmektedir. Yerel yönetimlerle alakaları olmadığı için onlar tarafından denetlenmemektedirler. STKlar şeffaflık adına özel denetim kuruluşları tarafından denetlenebilmektedir. Ancak dernekler ve vakıflar masası tarafından tüm dernek ve vakıflar ayda 1 kez denetlenmektedir.

Sivil toplum kuruluşları haberleşme biçimlerinden en fazla çağın gerekleri doğrultusunda telefon, telefon zinciri, cep mesajı, faks ve interneti kullanmaktadır. Mektup ise çok az kullanılmaktadır.

Kuruluşlar, kendilerini kamuoyuna tanıtmak amacıyla en çok internet sitesindeki linkleri, afişleri, panoları, fuarları ve seminerleri kullanmaktadırlar. Özel olarak herhangi bir TV, dergi ya da gazeteye para verip reklâmlarını yaptırmamakta ancak basın aracılığı ile kamuoyuna ulaşma yöntemini sık sık kullanmaktadırlar. Konser yöntemini çok kullanmamakta ve neden olarak sanatçıların az duyarlılıklarının yanısıra müzik donanımlarının pahalı olmalarını öne sürmektedirler.

Yapılan çalışma sonucuna göre sivil toplum kuruluşları diğer sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimle yoğun bir iletişim halindedirler. İletişim sıklığını ortalama ayda 1 kez olarak belirtmektedirler.

Yoksulların belirlenmesinde en çok kullanılan yöntemler genel itibariyle, şahsi başvurular, yerel yönetimler, muhtarlıklar ve medya aracılığı olmaktadır. Eğitim alanındaki sivil toplum kuruluşlarının yoğun olarak kullandıkları bir diğer yöntem ise okul müdürlükleri ile olan diyaloglarıdır. Türkiye'deki yoksulların ne kadarlık kısmına

ulaştıklarına bakıldığında, ortaya %1 ile %30 arasında değişen oranlarla karşılaşılmaktadır.

Yoksulluğun temel sebebini istihdam alanlarının darlığına, eğitimsizliğe, kısa vadeli ve kalıcı olmayan ulusal politikalara, kayıt dışı ekonominin varlığına ve gelir dağılımındaki dengesizliğine dayandırmaktadırlar. Bu sebeple yoksulluğun azaltılabilmesi için hükümetlere düşen görevlerin, yoksulluğa neden olan etkenlerin neler olduğunu tespit edip, ona göre önlemler almalarını savunmaktadırlar. Bu nedenle hükümetin, yeni istihdam alanları yaratmasını, eğitimsizliğin önüne geçmesini, kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almasını ve gelir dağılımındaki dengesizliği giderilmelerini istemektedirler.

Bu konuda yerel yönetimlerin de ellerindeki bütçe ve olanaklar dâhilinde bölgelerinde istihdam alanlarının açılmasına yönelik projeler yapmaları gerektiğini savunmaktadırlar.

Yoksulluğun azaltılmasında kendilerine düşen pek çok görevler olduğunu ifade etmektedirler. Bu kapsamda kişilerin daha duyarlı ve bilinçli olmalarını sağlamak adına diğer sivil toplum kuruluşları ile yoğun çalışmalar yapmaları gerektiğine inanmaktadırlar. Ayrıca sivil iraden aldıkları güçle karar mekanizmalarını, toplum çıkarları doğrultusunda etkilemek için çalışmaları gerektiğini düşünmektedirler. Son olarak kişilere balık vermeyi değil, balık tutmayı amaçladıklarını ve bu doğrultuda çaba sarf ettiklerini vurgulamaktadırlar. Bu doğrultuda yoksullukla mücadele etmede bağlı ve doğrudan yardımları çok sık kullanmaktadırlar. Ayrıca burs verme, meslek edindirme, sağlık masraflarını üstlenme v.b araçları da, faaliyet alanlarının gerektirdiği sıklıkta kullanmaktadırlar.

Faaliyetlerinin sonuçlarını, etkinliklerini ölçme yöntemi olarak kullanmaktadırlar. Ayrıca ulaştıkları kişi sayısı da önemli bir başarı ölçme yöntemi olarak kabul edilmektedir.

Yoksullukla mücadelede ülke vatandaşlarının da ellerindeki olanaklar dâhilinde çözüme katılmaları gerektiğini düşünmektedirler.

Çok az sivil toplum kuruluşu merkezi ve yerel yönetimlerden ekonomik destek almakla beraber, genel olarak her hangi bir maddi desteğin alınmadığı genellemesi yapılabilir. Devletten ekonomik yardım ve danışmanlık desteği almayan sivil toplum kuruluşları, buna karşın devletten bilgi ve belge desteği almaktadır. Devletten ekonomik

destek almanın kuruluşun özerkliğini ve demokratik yapısını zedeleyeceğini düşünmekle beraber yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşları ile yoksulluğun azaltılması konusunda çok da uyumlu çalışmadıklarını belirtmektedirler.

Derinlemesine mülakat yapılan sivil toplum kuruluşlarından hiçbiri mikro kredi kullanmamışlardır. Ancak mikro kredi almanın özerkliği zedeleyebileceğini, kurumu güdüsü altına alabileceğini düşünmekte ve sadece çözüm araçlarından biri olarak görmektedirler.

Yoksullukla mücadele kapsamında akademik çevre ile yoğun ilişkiler içinde olduklarını ve buldukları illerdeki üniversite camiası ile yoğun bir işbirliği halinde olduklarını belirtmektedirler. Üniversitelerden hem bilgi, hem de üniversite gençliğine ulaşma konusunda yoğun bir destek sağladıklarını ifade etmektedirler. Bu sayede kendilerini gönüllü olma potansiyeli yüksek olan üniversite gençlerine tanıtma fırsatı bulmaktadırlar.

Bir sivil toplum kuruluşu olarak daha çok kişilerin duyarsız olmalarından şikâyet etmektedirler. Bu da onlar için, daha fazla kişiye ulaşmalarını engelleyen bir durum yaratmaktadır.

Yapılan derinlemesine mülakat çalışmasının üçüncü bölümünde, her sivil toplum kuruluşuna, sivil toplum kuruluşlarının yoksulluğu azaltmaya yönelik politika ve uygulamalarda üstleneceği rolün ne olması gerektiğine ilişkin sorular sorulmuştur. Bu sorulardan elde edilen bilgilere göre, sivil toplum kuruluşları kendilerini, belli bir amaç için sivil irade ile kurulmuş ve gönüllülük esasına bağlı bir kuruluşlar olarak tanımlamaktadırlar. STK'lar kendilerini devletin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak görmekteler.

KAYNAKÇA

- Acar, M. ve N. Işık (2003) “*Kayıt dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 21, ss. 117-136
<http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi21/nisik.pdf>, 12.09.2008,
- AÇEV (2008) “AÇEV’in Misyonu”, <http://www.acev.org/hakkinda/misyon.asp>, 31.07.2008
- Açıkgöz, Ö. ve M. Karagül (2007) “*Küreselleşme; Uluslararası Ekonomik Örgütler ve Yoksulluk*”, IV.Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 195-211
- Ahlin, C. ve N. Jiang (2008) “*Can Micro-Credit Bring Development?*” Journal of Development Economics, ss: 1-21
- Aktan, Ç. C. (1996) “*21. Yüzyıl, Türkiye ve Sivil Toplum*”, Liberal Düşünce Dergisi, s. 2, ss. 57-76. http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/liberal-demokrasi/aktan-sivil-toplum.pdf
- Aktan, Ç. C. (2002a) *Yoksulluğun Kaynağı Olarak İşsizlik Sorunu ve İşsizliğin Önlenmesine Yönelik Stratejiler ve Politikalar*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını: Ankara.
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/dorduncu-bol/issizlik.pdf>
- Aktan, Ç. C. (2002b) *Global Ekonomik Krizler ve Yoksulluk*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını: Ankara.
- Aktan, Ç. C. (2002c) *Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanması ve Yoksulluk Sorununun Ortadan Kaldırılması İçin Vergi Sistemi Nasıl Dizayn Edilmeli*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayını: Ankara.
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/dorduncu-bol/optimal-vergi.pdf>
- Aktan, Ç. C. (2002d) *Kavramlar Sözlüğü*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara.
- Aktan, Ç. C. (2002e), *Türkiye’de Bölgelerarası Dengesizlik Sorunu ve Çözüm Önerileri*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları:

Ankara.<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/dorduncu-bol/bolgesel-dengesizlik.pdf>

- Aldemir, Ş. (2003) *Küreselleşme Aşamasında Yoksulluk ve Refah Politikaları*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Aldemir, Ş. ve Ö. Özpinar (2004) “*İnsani Kalkınma ve Yoksulluk, Eğitim Bilim Toplum Dergisi*”, c. 2, s. 7, ss. 48-56.
- Algan, N. (2004) “*Türkiye’de Kayıt dışı Sektör: Boyutları, Etkileri ve Kayıt dışı Sektörü Küçültme Konusunda Öneriler*”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Dergisi, Ağustos. http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1028&id=58
- Aydoğmuş, Ü. (2006) “*Uluslararası STK’lar ve İnsani Müdahale: Deniz Feneri Örneği*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Aralık 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 499-505.
- Bakırcı, F. (2008) “*Bütçe Politikalarının Mikroekonomik Etkileri*”, C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 2, s. 2.<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/116.pdf>
- Batmaz, N. ve A. Özcan (2007) “*Küreselleşmenin Ekonomik Büyüme ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri: Finansal Krizler*”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 37-53.
- Bilgili, A. E. ve İ. Altan (2003) *Bir Yardım Yönetimi Modeli: Deniz Feneri Örneği*, Deniz Feneri Yayınları: İstanbul.
- Buğra, A. (2006) “*Yoksullukla Mücadele Hayırseverlik Değil*”, Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=EklerDetay&ArticleID=874429&Date=29.10.2008&CategoryID=42> (10.12.2006)
- Cicioğlu, F. (2007) “*Türkiye’nin AB’ne Üyelik Sürecine Sivil Toplum Geliştirme Merkezinin Katkısı*”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim, 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 112-115
- Clarke, G. (1998) “*Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in The Developing World*”, Political Studies (1998), XLVI, ss. 36-52

- Çepel, Z. Ö. (2006) “*AB Sivil Toplum Diyalogu ve Türkiye: Demokratikleşme Bağlamında Sorunlar ve Beklentiler*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Ekim 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 549-559.
- Çetintaş, H. ve H. Vergil (2003) “*Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Tahmini*”, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 2003, s. 4, ss. 15-30.
http://www1.dogus.edu.tr/dogustru/journal/cilt_4_sayi_1/M00082.pdf,
 12.09.2008
- Çoşkun, S. ve M. Tireli (2007) “*AB, Dünya Bankası ve UNDP Bağlamında Yoksullukla Mücadele Yaklaşımları*”, IV.Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 183-195.
- ÇYDD (2008) Biz Kimiz?, <http://www.cydd.org.tr/?sayfa=biz>, 31.07.2008
- Danışoğlu, A. , Ç. (2004) “*Küreselleşmenin Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkileri*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, s. 5, ss. 215-239.
- Dansuk, E. (1997) *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla İlişkisi*, DPT Uzmanlık Tezi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Başkanlığı. Ankara.
<http://ekutup.dpt.gov.tr/gelirdag/dansuke/yoksullu.pdf>, 2007
- Demircan, E. (2007) “*Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Kamu Kesiminin Rolü: Devlet Bütçesi İçerisinde Sosyal Transferlerin Payı*”, IV.Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 225-275.
- Deniz Feneri (2008) <http://www.denizfeneri.org.tr/duyuru.aspx>, 06.09.2008
- Dernekler Dairesi Başkanlığı (2008a) Türkiye Genelindeki Dernek İstatistiği
http://www.dernekler.gov.tr/_Dernekler/Web/Gozlem2.aspx?sayfaNo=74
 09.11.2008
- Dernekler Dairesi Başkanlığı (2008b) İllere Göre Faal Dernek Sayısı,
<http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/IllereGoreDernekSayisi.aspx>
 14.07.2008
- DPT Komisyonundan Konseye, Avrupa Parlamentosuna, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Bildirim AB ve Aday Ülkeler Arasında

- Sivil Toplum Diyalogu {SEC(2005) 891},
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/siviltop/diyalog.pdf> (36)
- DPT (2001) *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu*, Ankara.
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf>
- Dumanlı, R. (2002) *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak- İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara.
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dumanli.pdf>
- Erdoğan, G. (2002) *Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara.
- Genç, F. N. ve L. Erdal (2006) “*Türkiye'de Avrupa Birliği'ne Uyum Çabaları ve Sivil Toplum*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Aralık 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 559-567.
- Giray, F. (2004) “*Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme*”, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, c. 5, s. 1.
- Görün, M. (2006) “*Demokratik Siyasal Kültürün Gelişiminde Sivil Toplumun Rolü*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Aralık 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 431-441.
- Gündoğan, N. (2008) “*Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*”,
<http://www.aso.org.tr/kurumsal/media/kaynak/TUR/asomedy/ocak-subat2008/Dosya.pdf>
- Gündüz, A. Y. (2006) “*Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme*”,
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, ISSN: 1304-0278, c.5, s.15, ss. 34-55.
<http://www.e-sosder.com/dergi/1534-55.pdf>
- Hirst, P. ve G. Thompson (1996) *Küreselleşme Sorgulanıyor*, (Çev. Ç. Erdem ve E. Yücel), Dost Kitapevi Yayınları, Mart 2000, Ankara, 2. Baskı.
- İHH (2008) İHH'nın Misyonu, <http://www.ihh.org.tr/Misyonumuz.173.0.html>,
 31.07.2008
- KA-DER; KA-DER nedir?: <http://www.ka-der.org.tr/?p=nedir>, 31.07.2008

- Karakoyun, İ. (2007) *Türkiye’de 1980 Sonrasında Uygulanan Yoksullukla Mücadele Programları: Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) Örneği- Aydın İli Uygulaması*, Doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- Karluk, S. R. (2002) *Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim* (Gözden geçirilmiş 7. Baskı), Beta Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.
- Kıvılcım, F. (2007) “*İnsanın Yaşam Kalitesinin Artırılmasında Sivil Toplum Örgütlerinin Rolünün Türkiye Üzerinden Değerlendirilmesi*”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9- 10 Aralık, 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 869-895.
- Koray, M. (2005) *Sosyal Politika* (2. Baskı), İmge Kitapevi Yayınları: Ankara.
- Kuçuradi, İ. (2008) “*Yirmibirinci Yüzyılın Eşiğinde Demokrasi Kavramı ve Sorunları*”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, s. Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı.
- Lehman, G. (2007) “*The Accountability of NGOs in Civil Society and Its Public Spheres*”, Critical Perspectives on Accounting 18, 2007, ss. 645-669.
- Lustig, N. ve N. Stern (2000) “*Broadening The Agenda for Poverty Reduction: Opportunity, Empowerment, Security*”, Magazine of Finance and Development, ss: 3-8.
- Mallaby, S. (2004) “*NGOs: Fighting Poverty, Hurting the Poor*”, Civil Society Observer, Un Non-Governmental Liaison Service, September-October, 2004.
- Önder H. ve F. Şenes (2008) “*Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi*”.
<http://dusuncekahvesi.googlepages.com/tr.de.yoksulluk.under-senses.pdf>
- Özpınar, Ş. , Ö. Özpınar ve H. Mutioğlu (2006) “*Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları: Yoksullukla mı, Yoksullarla mı Mücadele?*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Aralık 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 291-299.
- Özpınar, Ş. ve F. Çondur (2007) “*Küreselleşme ve Kadın Yoksulluğu*”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 476-481.

- Öztürk, N. (2003) *Yoksulluk ve Sivil toplum Kuruluşları*, Deniz Feneri Yayınları: İstanbul.
- Reed, D. (2002) “*Poverty and The Environment : Can Sustainable Development Survive Globalization?*”, Natural Resources Forum 26, 2002, ss. 176-184.
- Savaşan, F. (2005) *Kayıt Dışı Ekonomi ve Yoksulluk*, içinde İktisadi Kalkınmada Sosyal, Kültürel ve Siyasal Faktörlerin Rolü (Editörler: M. KAR ve S. TABAN), 2005, Ekin Kitabevi ss:221-269
- Seyyar, A. (2004) “*Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede STK’ların Roller ve Önemleri: Deniz Feneri Derneği Örneği*”, I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 4-6 Haziran 2004, Çanakkale, Bildiriler Kitabı , ss. 187-195.
http://www.sosyalsiyaset.com/documents/yoksullukla_mucadele.htm
- Sezer, T. D. (2006) “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Örgütlenme Özgürlüğü ve Sivil Toplum Kuruluşları*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Aralık 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 37-49.
- Şener, B. (2007) “*Bilişim Alanında Faaliyet Gösteren STK’ların Yoksullukla Mücadeledeki Rolü*”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, ss. 691-695.
- TEGV (2008) TEGV’in Misyonu: <http://www.tegv.org/v2/default.asp>
- TOBB (2002) Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu (Taslak), Johannesburg, <http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kalitecevre/6.pdf>
- TÜİK (2008b) *Hane Halkı İşgücü Araştırması 2008 Nisan Dönemi Sonuçları*, Haber Bülteni (15 Temmuz 2008, Sayı: 118), Ankara,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2005>, 15.07.2008
- TÜİK (2008e) *2005 Gelir Dağılımı Sonuçları*, Haber Bülteni(25 Aralık 2006, Sayı: 207) http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=23&ust_id=7, 15.07.2008
- Tuncay, M. (2003) “*Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlgili Kavramlar*”, Sivil Toplum Dergisi, s. 1. <http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=46&id=98>
- TÜİK (2008a) *2006 Yoksulluk Çalışması Sonuçları*, Haber Bülteni (26 Aralık 2007, Sayı: 206) Ankara.

- TÜİK (2008c) *Çocuk İşgücü Çalışması*, Haber Bülteni (20 Nisan 2007, Sayı: 61),
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=26&ust_id=8, 17.07.2008
- TÜİK (2008d) *Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar*
http://www.tuik.gov.tr/MetaVeri.do?tb_id=23&ust_id=7
- Türk Tabipler Birliği Halk Sağlık Kolu (2003) *2001 Ekonomik Krizinin Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri*: Ankara.
http://www.ttb.org.tr/halk_sagligi/BELGELER/kriz_raporu_2.pdf, 2007
- UNDP (2008) *Human Development Report (2007/ 2008)*,
<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=1195>
- UNICEF (2005), *Dünya Çocuklarının Durumu 2005: 2. Bölüm, Yoksulluk İçinde Yaşayan Çocuklar*, http://www.unicef.org/turkey/dcd05/_dcd05c2b.html
- Uzun, A. M. (2003) “*Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası*”, Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi, c. 4, s. 2.
- Uzunoğlu, S. , M., S. Yörük ve G. Sönmezler (2007) *Neo Liberal Düşüncede Sivil Toplum Kuruluşları'nın Artan Önemi*, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 33-37
- Vural, İ. Y.ve Ç. C. Aktan (2002a) *Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara.
- Vural, İ. Y.ve Ç. C. Aktan (2002b) *Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-iş Konfederasyonu Yayınları: Ankara.
- Vural, İ. Y.ve Ç. C. Aktan (2002c) *Makro-Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı ve Yoksulluk*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara
- Vural, İ. Y.ve Ç. C. Aktan (2002d) *Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları: Ankara.
- Wade, R. H. (2004) “*Is Globalization Reducing Poverty and Inequality*”, World Development Volume 32, No: 4, ss. 567-589.

- Yalçinkaya, H. ve T. Türkeş, M. Aslantaş (2006) “*Değişen Silahlı Çatışma Ortamında Sivil Toplum Kuruluşlarının Güvenlik İhtiyaçlarının Karşlanması: Afganistan ve Anso Örneği*”, III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 9-10 Aralık 2006, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 505-513.
- Yatkın, A. (2007) “*Küresel yoksulluğun Çözümünde STK’ların Rolü ve Önemi*”, IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 19-21 Ekim 2007, Çanakkale, Bildiriler Kitabı, ss. 53-66.
- Yıldırım, M. (2003) “*Sivil Toplum ve Devlet*”, C.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi, c. 27, s. 2, ss. 226-242.

EKLER

EK-1: Anket formu

Anket Formu

Anket No:

**ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

Sayın Sivil Toplum Kuruluşu Yöneticisi/ Yetkilisi,

Bu anket, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Yüksek Lisans Programı’nda hazırlamakta olduğum “SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE YOKSULLUK” başlıklı tezimde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Bu çalışmanın amacı ulusal ve uluslararası arenada aktif rol alan STK’ların çağımızın büyük ve tüm toplumların ortak problemi olan yoksullukla mücadelelerini ve etkinliklerini ortaya koymaktır. Vermiş olduğunuz bilgiler kesinlikle amacı dışında kullanılmayacaktır.

Nermin YALÇIN

**e-mail:nerminyalcin@gmail.com
nyalcin_013@hotmail.com
Tel: 0.536.5482265
0.554.2411409**

Görüşme yapılan STK’nın adı:

Görüşme yapılan kişinin adı:

Görüşme yapılan kişinin STK’daki görevi:

Görüşme yapılan kişinin eğitim durumu:

SİVİL TOPLUM KURULUŞU İLE İLGİLİ SORULAR

1. STK kaç yıldır faaliyet göstermektedir?

2. STK'nın faaliyet alanı nedir?

- Eğitim   Sağlık   Gıda   Çocuk   Meslek edindirme
 Siyaset   Barınma   Kadın hakları   Diğer (lütfen belirtiniz)

3. Hangi illerde şubeniz bulunmaktadır?

4. STK'nızda kaç kişi ücretli olarak

çalışmaktadır?.....

5. Çalışanlarınızın maaşı nerden ödenmektedir?

- maaş fonu   ticari faaliyetler   bağış   diğer (belirtiniz)

6. Arşiviniz var mı? Arşivinizi kağıt belgeler halinde mi yoksa bilgisayar ortamında mı saklamaktasınız?

- yok   kağıt belge   bilgisayar ortamında   her ikisi

7. STK'nızın kime, hangi yıl, ne kadar destek sağladığını belirten belgeleriniz var mı?

- var   yok

8. STK'nızdaki gönüllü sayınız kaçtır?

9. STK'nızdaki gönüllü sayınızı arttırabilmek için neler yapıyorsunuz?

10. Gönüllü bulmada sorun yaşıyor musunuz?

- evet   hayır

Gönüllü bulma konusunda yaşanan sıkıntılarla ilgili aşağıda ifade edilen düşünce ve durumlara STK'nız bakımından katılma derecenizi belirtiniz.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
11. Ekonomik nedenlerden ötürü kişiler gönüllü olmak istemiyor.	5	4	3	2	1
12. Vakit yetersizliğinden ötürü kişiler gönüllü olmak istemiyor.	5	4	3	2	1
13. STK'lara duyulan güvensizlik nedeniyle kişiler gönüllü olmak istemiyor.	5	4	3	2	1
14. Kişiler duyarsız olduğu için gönüllü olmak istemiyor.	5	4	3	2	1
15. Siyasi anlamda tedirgin olduğu için kişiler gönüllü olmak istemiyor.	5	4	3	2	1

Aşağıdaki fon kaynaklarını ne sıklıkta kullandığınızı belirtiniz.

	Sürekli	Sıksık	Arasına	Nadiren	Hiç
16. Bağış	5	4	3	2	1
17. Döner sermaye	5	4	3	2	1
18. Geri dönüşümlü kredi	5	4	3	2	1
19. Kurumlardan alınan proje destekleri	5	4	3	2	1
20. Ticari işletme gelirleri	5	4	3	2	1

STK'nızı denetleyen denetim mekanizmalarını denetleme sıklıklarına göre belirtiniz.

	Yılda bir	Yılda iki	Yılda dört	Ayda bir	Hiç
21. Yerel yönetim	5	4	3	2	1
22. STK'nın kendi denetim mekanizması	5	4	3	2	1
23. Özel denetim kuruluşları	5	4	3	2	1
24. Dernek birliklerinin denetim mekanizmaları	5	4	3	2	1

Aşağıdaki haberleşme biçimlerini ne sıklıkta kullanmaktasınız?

	Sürekli	Sıksık	Arasına	Nadiren	Hiç
25. mektup	5	4	3	2	1
26. e-posta	5	4	3	2	1
27. telefon	5	4	3	2	1
28. faks	5	4	3	2	1
29. diğer (belirtiniz)	5	4	3	2	1

STK'nızı kamuoyuna duyurmak için hangi yöntemleri ne sıklıkta kullanıyorsunuz?

	Sürekli	Sıksık	Arasına	Nadiren	Hiç
30. TV reklamları	5	4	3	2	1
31. radyo reklamları	5	4	3	2	1
32. gazete,dergi reklamları	5	4	3	2	1
33. internet sitelerindeki linkler	5	4	3	2	1
34. el ilanları	5	4	3	2	1
35. afişler, panolar	5	4	3	2	1
36. konferans, panel gibi etkinlikler	5	4	3	2	1
37. konserler	5	4	3	2	1
38. kampanyalar	5	4	3	2	1
39. yarışmalar	5	4	3	2	1
40. Diğer (belirtiniz)	5	4	3	2	1

41. Diğer STK'lar ile iletişiminiz ne düzeydedir?

yılda bir 6 ayda bir 3 ayda bir ayda bir haftada bir günde bir hiç

42. Yerel yönetimlerle iletişiminiz hangi sıklıktadır?

yılda bir 6 ayda bir 3 ayda bir ayda bir haftada bir günde bir hiç

43. Kuruluşunuzun bir internet sitesi var mı?

Evet Hayır

SİVİL TOPLUM KURULUŞUNUN YOKSULLUĞU AZALTMAYA YÖNELİK POLİTİKA ve UYGULAMALARINA İLİŞKİN SORULAR

44. Türkiye'nin bir yoksulluk haritası var mı?

var yok

Yoksulların belirlenmesinde aşağıdaki araç ve yöntemleri hangi sıklıkla kullandığınızı belirtiniz.

	Sürekli	Sıksık	Arasına	Nadiren	Hiç
45. yerel yönetimler	5	4	3	2	1
46. muhtarlıklar	5	4	3	2	1

47. internet sitesine başvurular	5	4	3	2	1
48. şahsi başvurular	5	4	3	2	1
49. TV, radyo vd. medya aracılığı ile başvurular	5	4	3	2	1
50. akraba, komşu vd. üçüncü kişilerce yapılan başvurular	5	4	3	2	1
51. diğer (belirtiniz)	5	4	3	2	1

52. Türkiye'deki yoksulların ne kadarlık kısmına ulaşabiliyorsunuz?

53. Türkiye'deki yoksulluğun nedeni nedir?

54. Yoksulluğu azaltmada neler yapılmalı?

55. Yoksulluğu azaltmada hükümet ne yapmalıdır?

56. Yoksulluğu azaltmada yerel yönetimler ne yapmalıdır?

57. Yoksulluğu azaltmada STK'lar ne yapmalıdır?

58. Yoksulluğu azaltmada ülke vatandaşları ne yapmalıdır?

Yoksullukla mücadelede STK'nızın hangi aracı, hangi sıklıkla kullandığını belirtiniz

	Sürekli	Sık sık	Arasına	Nadiren	Hiç
59. doğrudan yardımlar, bağışlar	5	4	3	2	1
60. meslek edindirme	5	4	3	2	1
61. kredi verme	5	4	3	2	1
62. sponsor bulma	5	4	3	2	1
63. konut yardımı	5	4	3	2	1
64. sağlık masraflarını üstlenme	5	4	3	2	1
65. mikro kredi verme	5	4	3	2	1
66. geri ödemeli burs verme	5	4	3	2	1
67. Diğer (belirtiniz)	5	4	3	2	1

68. Devlet desteği alıyor musunuz? (merkezi ve yerel yönetimler)

Evet Hayır

69. Devletten bilgi ve belge desteği alıyor musunuz?

Evet Hayır

70. Devletten ekonomik destek alıyor musunuz?

Evet Hayır

71. Devletten danışmanlık desteği alıyor musunuz?

Evet Hayır

Aşağıda ifade edilen düşünce ve durumlara STK açısından bakış açınızı ve derecesini belirtiniz.

	Sürekli	Sık sık	Arasına	Nadiren	Hiç
72. Devlet desteği almak özerkliğimizi olumsuz etkiler.	5	4	3	2	1
73. Devlet desteği almak STK'nın demokratik yapısını zedeler.	5	4	3	2	1

74. Yerel yönetimler ile STK'lar yoksulluğu azaltmada uyumlu çalışmaktadırlar.	5	4	3	2	1
75. Yerel yönetimler, STK'mıza fon sağlama konusunda yardımcı olmaktadır.	5	4	3	2	1
76. Yerel yönetimler, STK'ya bilgi ve dayanışma konusunda yardım hizmeti vermektedirler.	5	4	3	2	1
77. Yerel yönetimler, sosyo-kültürel etkinlikleri gerçekleştirmemizde ekonomik destek vermektedirler.	5	4	3	2	1

Mikro finans kredileri ile ilgili aşağıda ifade edilen düşünce ve durumlara STK'nız bakımından katılma derecenizi belirtiniz.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
78. En etkin araçlardan biridir.	5	4	3	2	1
79. Özerkliği zedeleme durumu söz konusu olabilmektedir.	5	4	3	2	1
80. STK'yı kurumun güdü altına sokabilme durumu söz konusudur.	5	4	3	2	1
81.Çözüm araçlarından sadece biridir.	5	4	3	2	1
82. Çözüm araçlarından biri değildir.	5	4	3	2	1

83. Yoksullukla mücadele politikaları konusunda üniversitelerle akademik ya da uygulamaya yönelik işbirliği yapıyor musunuz?

Evet Hayır

84. Bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalardan bahseder misiniz?

85. Yoksulluğu azaltmaya yönelik ulusal politikalar ile STK'nın politikaları örtüşüyor mu?

86. Yeni sosyal güvenlik yasası ile ilgili görüşleriniz ve bu yasanın size ve yoksulluk sorununa getireceği etkiler nelerdir?

SİVİL TOPLUM KURULUŞUNUN YOKSULLUĞU AZALTMAYA YÖNELİK POLİTİKA ve UYGULAMALARDA ÜSTLENECEĞİ ROLÜN NE OLMASI GEREKTİĞİNE İLİŞKİN SORULAR

87. STK sizce nedir? Ne olmalıdır?

88. Kendinizi devletin alternatifi mi, yoksa tamamlayıcısı olarak mı görüyorsunuz? Devletin nasıl bir alternatifisiniz? Devletin nasıl bir tamamlayıcısınız?

89. Bir STK olarak genel olarak şikâyetleriniz nelerdir?

90. Etkinliğinizi yani başarınızı ölçme yöntemleriniz nelerdir?

91. Yardım ettiğiniz kişileri takip ediyor musunuz?

92. Özeleştiriniz nedir?

ZAMAN AYIRDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ....

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nermin YALÇIN
Doğum Yeri ve Tarihi : 25.01.1982 Erzincan

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi , İktisat Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Adnan Menderes Üniversitesi Karacasu Memnune İnci
Meslek Yüksekokulu (Öğretim Görevlisi)
Adnan Menderes Üniversitesi Kuyucak Meslek
Yüksekokulu (Öğretim Görevlisi)

İletişim

e-posta Adresi : nerminyalcin@gmail.com

Tarih :